

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3840

[Total No. of Pages : 2

[5961]-501

T.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-1C : KAVIBHĀSAVIRACHITAM PRATIMĀNĀTAKAM

कवि भास विरचितं प्रतिमानाटकम्

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - V) (Old General Paper - III) (35113)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) All questiona are compulsory.
सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) Figures to right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) Translate in to English or Marathi (any three).

[15]

इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा. (कोणतेही तीन)

- i) सीताभवः पातु सुमन्त्रतुष्टः सुग्रीवरामः सहलक्ष्मणध।
यो रावणार्य प्रतिमश्य देत्या बिभीषणात्मा भरतोऽनुसर्मम्॥
- ii) चरति पुलिनेसु हंसी काशांशुकवासिनी सुसंहृष्टा।
मुदिता नरेन्द्रभवने त्वरिता प्रतिहारक्षीव
राजा - हा वत्स! राम जगता नयनाभिराम!
हा वत्स! लक्ष्मण सलक्षणसर्वगात्र!
हा साध्वि! मैथिलि! पतिस्थितचित्तवृत्ते
हा हा गतः किल वनं बत मे तनूजाः।
- iv) सुधाकारः - (बुद्ध्वा) ताडय मां ताडय माम्।
भटः - ताडिते त्वं किं करिष्यसि।
सुधाकारः - अधन्यस्य मम कार्तवीर्यस्य बहुसहस्रं नास्ति।
भटः - बाहुसहस्रेण किं कार्यम्।
सुधाकारः - त्वां हनिष्यामि।

P.T.O.

प्र.2) A) Reference to the context. (any two) [10]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण (कोणतेही दोन)

- i) पिपासार्तोऽनुधावामि क्षीणतोयां नदीमिव।
- ii) बहुवृत्तान्तानि राजकुलानि नाम।
- iii) सुव्यक्तं प्रभवामीति मूले दैवेन ताडितम्।

B) संस्कृतेन उत्तराणि लिखत (कान्यपि पञ्च) [5]

- i) 'प्रतिमा' नाम दशरूपकेषु कः रूपकप्रकारः?
- ii) 'ननन्ति देवता अस्वाम्' इत्यनया का सूच्यते?
- iii) नाटकस्य समाप्तौ किं वाक्यं दृश्यते?
- iv) दशरथस्य सारथिः कः?
- v) सूत्रधारपरिपाश्वर्ययोः संवादः नाम नाटकस्य कः भागः?
- vi) दशरथस्य पट्टमहिषी रामजननी का?

प्र.3) A) उचितं पर्यायं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत। (कान्यपि पञ्च) [5]

- i) प्रतिमारूपकस्य रचयिता। (भासः, भवभूतिः)
- ii) प्रतिमानाटकस्य मूलाधारः। (रामायणम्, पुराणम्)
- iii) भरतस्य माता। (मन्थरा, कैकेयी)
- iv) नान्द्यन्ते ततः प्रविशति। (सूत्रधारः, विदूषकः)
- v) सर्वस्यास्य हि मङ्गलं स भगवान् वेद्यां स्थितः। (वसिष्ठः कनिष्ठः)
- vi) सर्वशोभनीयं नाम। (कुरूपं, सुरूपम्)

B) Critically appreciate the second or Fifth act of 'Pratimāhatakam'. [15]
'प्रतिमा' नाटकाच्या दुसऱ्या किंवा चौथ्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

प्र.4) Write notes (any two) [20]

टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

- i) प्रतिमागृहम्
Pratimagrahām
- ii) सीता
Sītā
- iii) मिश्रविष्कम्भकः
Miśrviṣkambhakah
- iv) श्रादविधी
Śradhavidhi

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3844

[Total No. of Pages : 2

[5961]-502

T.Y.B.A.

ARABIC

Classical and Modern Prose & Translation
(2019 Pattern) (Semester - V)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Translate into Urdu/Eng/Marathi any two of the following Quranic Surahs: [20]

- 1) Al-Burooj
- 2) Al-Infetar
- 3) Al-Furqan
- 4) Al-Hujrat

Q2) Translate into Urdu/Eng/Marathi Any two of the following Passages. [30]

(الف) الشَّائِي شَرَابٌ مُنْعَشٌ عَمِيئٌ اسْتَنْعَمَالٌ فِي الْوَقْتِ
الْحَاصِرِ وَيُصْنَعُ هَذَا الشَّرَابُ مِنْ أَوْرَاقِ الشَّائِي بِوَصْنَعِ الْمَاءِ الْمَغْلِيِّ
عَلَيْهَا وَأَصْلُ مَوْطِنِهِ بِلَادُ السَّصِيِّينَ فَأَوَّلَ ظُهُورِ كَانَ فِيهَا تَمَثُّلٌ
زِرَاعَةً لِي خَارِجَهَا وَهُوَ الْآنَ يَنْبُتُ فِي الْيَابَانِ وَفِي جِهَاتٍ مِنْ بِلَادِ الْهِنْدِ
كَاسَامَ وَسِيلَانَ. وَقَدْ كَانَ فِي بَادِي أَمْرِهِ بَرِّيًّا يَنْبُتُ فِي الْأَحْرَاشِ أَشْجَارًا
عَالِيَةً أَمَّا الْآنَ وَقَدْ عُرِفَتْ فَائِدَتُهُ فَبَدَأَ النَّاسُ يَهْتَمُّونَ بِزِرَاعَتِهِ
وَيَغْرِسُونَهُ فِي لِبْسَاتَيْنِ. خَاصَّةً وَيَعْتَنُونَ بِأَشْجَارِهِ فَلَا يَتْرَكُونَهَا
تَطُولُ بَلْ يُعَلِّمُونَهَا وَهِيَ صَغِيرَةٌ لِكَيْمَا تَكْثُرَ أَوْرَاقُهَا.

P.T.O.

(ب) وَلَذَبَاتِ الشَّائِي زَهْرٌ أَبْيَضٌ جَمِيلٌ الْمَنْظَرِ طَيِّبٌ الرَّائِحَةِ وَفِي وَسْطِهِ خُيُوطٌ صُفْرًا مَّا الْأَوْرَاقُ فَصَغِيرَةٌ مُضْرَسَةٌ وَلَا يَنْقَطِعُ نَبْتُهَا طُولَ السَّنَةِ وَلِذَا لِكَيْ يُعْتَبَرَ الشَّائِي مِنَ النَّبَاتِ دَائِمٌ لِحُضْرَةِ وَلَا تَجْنِي الْأَوْرَاقُ مِنَ الشَّجَرَةِ إِلَّا إِذَا بَلَغَتِ الشَّجَرَةُ الْحَوْلَ الثَّالِثَ مِنَ الْعُمُرِ وَتَجْنِي ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فِي السَّنَةِ حِينَ تَكُونُ الْأَوْرَاقُ طَرِيَّةً وَمِنْ الْجَنِّيَةِ الْأُولَى يُوَخُّهُ أَحْسَنُ الشَّائِي لَوْنًا وَرَائِحَةً وَطَعْمًا. مَّا أَوْرَاقُ الْجَنْسِيَّةِ الثَّانِيَةِ وَالثَّلَاثَةِ فَقَلِيلَةٌ الضَّلَاصَةُ كَثِيرَةُ الْمَرَارَةِ وَبَعْدَ جَنِي الْأَوْرَاقِ تَجَفَّفُ فِي الشَّمْسِ.

(ج) نَصَحَ الْمُعَلِّمُ تَلَامِيذَهُ: لَا تَخْلُطُوا الْأَشْرَارَ لَأَنَّ مُخَالَطَةَ الْأَشْرَارِ تُفْسِدُ الْأَخْلَاقَ. لَا تُصَاحِبُوا أَقْرَبَاءَ السُّوءِ لَأَنَّ مُصَاحَبَتَهُمْ تُشَوِّهُ الشَّمْعَةَ وَتُلَوِّثُ السَّيْرَةَ. إِذَا سِرْتُمْ فَيَسِيرُوا فِي الْجَانِبِ الْأَيْمَنِ مِنَ الطَّرِيقِ بَتَّانٍ وَلَا تَقُولُوا فِي كِتَابٍ أَوْ صَحِيفَةٍ: بَلْ أَنْظَرُوا أَمَامَكُمْ حَتَّى تَصْطَدَّ مُوَابَا حِدٍ. وَإِذَا رَدُّتُمْ أَنْ تَعْبُرُوا الشَّارِعَ مِنْ جَانِبٍ إِلَى آخَرَ أَلْتَفِتُوا الْيُسْرَى وَبِمَنْتَةٍ قَبْلَ أَنْ تَعْبُرُوا وَإِذَا رَأَيْتُمْ زَحَامًا أَوْ خَصَا مَا ابْتَعَدُوا مِنْهُ وَلَا تُعَرِّضُوا أَنْفُسَكُمْ لِلْخَطَرِ إِذَا وَجَدْتُمْ فِي الطَّرِيقِ فَقِيرًا يَسْتَحِقُّ الْمَاعِدَةَ أَحْسِنُوا إِلَيْهِ بِقَنْدَرِ الْمَتَاعِ.

[10] Q3) A) Translate into English the following Passage:

حجرة الدَّرَاسَةِ هِيَ الْمَكَانُ الَّذِي يَجْتَمِعُ فِيهِ الطَّلَابُ أَمَامَ الْأَسَاتِذَةِ الَّذِينَ يَشْرَحُونَ الدُّرُوسَ وَيَكْتُبُونَ. اتِّطِيقَاتٍ عَلَى السُّبُورَةِ بِالطَّبَا شِيرٍ. وَكُلُّ طَالِبٍ يَجْلِسُ عَلَى الْكُرْسِيِّ. وَأَمَامَهُ مِنْضَدَةٌ عَلَيْهَا الْكِتَابُ وَالْقَلَمُ وَوَالْكَشَاكِيلُ. وَعَلَى الْخَائِطِ خَرِيطَةُ الْهِنْدِ وَبِهَا مِنْ مَوَاقِعِ الْمُدُنِ يَالْهِنْدِ.

[10] b) Translate into Arabic the following passage.

It is a place where a black board is found. It is used for explaining the lesson, writing the questions, answers and exercises for all subjects. It is place in which the teacher ask the students questions concerning the previous lessons.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3846

[5961]-503

[Total No. of Pages : 2

T.Y.B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC - 1E : Religion and Philosophy in Ancient India

(2019 New Pattern) (Semester - V) (General Paper - III) (35183)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 300 words (any one) : [15]

a) Describe the gods and goddesses in Rigveda

OR

b) Discuss the life of Bhagwan Mahavira.

Q2) Answer the following questions in 300 words (any one) : [15]

a) Explain the causes for the rise of Buddhism

OR

b) What do you know about the Lokayatika philosophy?

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : [20]

a) Discuss the composition and importance of Atharvaveda.

b) Explain the causes for the rise of Jainism.

c) Write a note on Sthaviravadin (Hinayana) sect of Buddhism.

d) State the various sects in Shaivism.

Q4) Short Notes (any four) : [20]

a) Yajurveda.

b) Bhagvadgita.

c) Digambar sect of Jains.

d) Four Noble Truths.

e) Mahanubhav cult.

f) Makkhali Goshal.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3846

[5961]-503

T.Y.B.A.

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

CC - 1E : Religion and Philosophy in Ancient India

(2019 New Pattern) (Semester - V) (General Paper - III) (35183)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) ऋग्वेदातील देवदेवतांचे वर्णन करा.
किंवा
ब) भगवान महावीरांच्या जीवन-चरित्राची चर्चा करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) बौद्ध धर्माच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.
किंवा
ब) लोकायतिक तत्त्वज्ञानाविषयी तुम्हांस काय माहिती आहे?
- प्र.3)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) अथर्ववेदाची रचना व महत्त्व यांची चर्चा करा.
ब) जैन धर्माच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.
क) बौद्ध धर्मातील स्थविरवादी (हीनयान) संप्रदायावर टीपण लिहा.
ड) शैवपंथातील विविध संप्रदाय सांगा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) यजुर्वेद
ब) भगवद्गीता
क) जैनांमधील दिगंबर संप्रदाय
ड) चार आर्य सत्ये
इ) महानुभाव संप्रदाय
फ) मखखली गोशाल

[5961]-504A

T.Y. B.A.

संगीत विशेष स्तर (एस. ५)

DSE-1C (32518) : राग संगीत गायन

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35211)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** अ) या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील मध्यलय ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [10]
ब) या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाचा स्वरविस्तार लिहा. [5]
- प्रश्न 2)** अ) यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची आरोह-अवरोह, पकड यासह संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [10]
ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा. [5]
i) त्रिताल
ii) एकताल
iii) अध्वाधुमाली
- प्रश्न 3)** अ) एका वाक्यात उत्तरे द्या : [8]
i) राग - पुरिया कल्याण कोणत्या थाटात वर्गीकृत केलेला आहे?
ii) मल्हार (मियामल्हार) रागात कोणते स्वर कोमल लागतात?
iii) या अभ्यासक्रमातील आसावरी थाटाचा राग कोणता?
iv) अहिर-भैरव रागाचा थाट कोणता?

- ब) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [12]
- i) हार्मनी
 - ii) जाती गायन
 - iii) मेलडी
 - iv) वैदिक काळातील वाद्ये

प्रश्न 4) अ) चरित्र लिहा (कोणतेही एक) : [10]

- i) लता मंगेशकर
- ii) डॉ. गंगुबाई हनगल
- iii) पं. कुमार गंधर्व

ब) निबंध लिहा (कोणताही एक) : [10]

- i) कंठसाधना
- ii) कंठसंस्कार
- iii) प्राचीन संगीत तज्ञ

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

PA-4288

[5961]-504A

T.Y. B.A.

संगीत विशेष स्तर (एस. ५)

DSE-1C (32518) : तबला

(या संचातील राग संगीत गायन, तबला)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35211)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1)	अ) बनारस घराण्याविषयी माहिती लिहा.	[10]
	ब) पेशकार वादन प्रकारविषयी सविस्तर लिहा.	[5]
प्रश्न 2)	अ) स्वतंत्र तबला वादन याविषयी सविस्तर लिहा.	[10]
	ब) त्रिपल्लीबदल माहिती लिहा.	[5]
प्रश्न 3)	अ) तिहाई व तिहाईचे प्रकार याविषयी लिहा.	[8]
	ब) तबला साथसंगत याविषयी सविस्तर लिहा.	[12]
प्रश्न 4)	अ) जीवन चरित्र लिहा. (कोणतेही एक)	[10]
	i) पं सामंता प्रसाद	
	ii) पं किशन महाराज	
	ब) पंजाब घराण्याविषयी लिहा.	[10]

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3831

[Total No. of Pages : 4

[5961]-505

T.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT (Gen - III)

CC-1E : Gandhian Movements and Followers of Gandhism
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35233)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words : [15]

- a) Briefly explain the background of Champaran Satyagraha.
- b) Briefly discuss about Bhudan movement.
- c) Satyagrahi Samajvada: An ideal social system, explain in brief.
- d) Briefly explain the role of Dada Dharmadhikari in relation to Social reconstruction.
- e) Briefly explain the influence of Gandhiji on the life of Jayaprakash Narayan.

Q2) Answer any three of the following questions in 100 words : [15]

- a) Briefly discuss the role of Gandhiji in Khilafat movement.
- b) Briefly explain the nature of Non-Cooperation movement.
- c) Briefly explain the role of Vinoba Bhave in the Shramdan Movement.
- d) Briefly explain the Social View of Dada Dharmadhikari.
- e) Briefly explain Jaiprakash Narayan's views on Total Revolution.

P.T.O.

Q3) Write short notes (any two) :

[20]

- a) Kheda Satyagraha.
- b) Gramdan
- c) Sarvodaya
- d) Khilafat movement

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words :

[20]

- a) Explain in detail the background of Kheda Satyagraha.
- b) Explain in detail the influence of Gandhiji in the life of Vinoba Bhave.

Total No. of Questions : 4]

PA-3831

[5961]-505

T.Y. B.A.

GANDHIAN THOUGHT (Gen - III)

CC-1E : Gandhian Movements and Followers of Gandhism

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35233)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा :

[15]

अ) चंपारण सत्याग्रहाची पार्श्वभूमी थोडक्यात स्पष्ट करा.

ब) भूदान चळवळीबद्दल थोडक्यात चर्चा करा.

क) सत्याग्रही समाजवाद : एक आदर्श समाजव्यवस्था, थोडक्यात स्पष्ट करा.

ड) सामाजिक पुनर्रचनेसंदर्भात दादा धर्माधिकारी यांची भूमिका थोडक्यात विशद करा.

इ) जयप्रकाश नारायण यांच्या जीवनावरील गांधीजींचा प्रभाव थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा :

[15]

अ) खिलाफत चळवळीमधील गांधीजींची भूमिका थोडक्यात चर्चा करा.

ब) असहकार चळवळीचे स्वरूप थोडक्यात विशद करा.

क) श्रमदान चळवळीतील विनोबा भावेंची भूमिका थोडक्यात विशद करा.

ड) दादा धर्माधिकारी यांचे सामाजिक विचार थोडक्यात स्पष्ट करा.

इ) जयप्रकाश नारायण यांचे पूर्णक्रांतीचे विचार थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

[20]

- अ) खेडा सत्याग्रह
- ब) ग्रामदान
- क) सर्वोदय
- ड) खिलाफत चळवळ

प्रश्न 4) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दात उत्तर लिहा :

[20]

- अ) खेडा सत्याग्रहाची पार्श्वभूमी सविस्तर विशद करा.
- ब) विनोबा भावेंच्या जीवनातील गांधीजींचा प्रभाव सविस्तर विशद करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3866

[Total No. of Pages : 2

[5961]-506

T.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC1E- MG-5 : Group Theory
(2019 Pattern) (Semester-V)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are Compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) Give an example of a non abelian group.
- b) Define a cyclic group G .
- c) Exhibit right cosets of the subgroup $5\mathbb{Z}$ of $\mathbb{Z}$
- d) Write the permutation given by

$$\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 \\ 1 & 3 & 4 & 1 & 6 & 7 & 8 & 5 \end{pmatrix} \text{ as a product of disjoint cycles.}$$

- e) Find the remainder when -93 is divided by 11 .
- f) Define a simple group.
- g) List all elements of $\mathbb{Z}_3 \times \mathbb{Z}_5$

Q2) Attempt any four of the following

[20]

- a) Prove that the subgroups of $\mathbb{Z}$ under addition are precisely the groups $n\mathbb{Z}$ under addition for $n \in \mathbb{Z}$.
- b) Find all subgroups of $(\mathbb{Z}_{18}, +_{18})$
- c) Let H and K be subgroups of a group G . Then prove that $H \cap K$ is also a subgroup of the group G .

P.T.O.

- d) Let $A = \{1, 2, 3, 4, 5\}$. Let σ, τ be a permutations given by

$$\sigma = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 4 & 2 & 5 & 3 & 1 \end{pmatrix} \text{ and } \tau = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 \\ 3 & 5 & 4 & 2 & 1 \end{pmatrix}$$

Calculate $\sigma\tau$ and $\tau\sigma$, Are they the same?

- e) Write down all elements of the Dihedral group D_4 . What does the group D_4 represent?
- f) Let $\phi: G \rightarrow G'$ be a group homomorphism. Prove that $\ker \phi$ is a normal subgroup of G .

Q3) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Let H be a normal subgroup of G . Then prove that the cosets of H form a group G/H under the binary operation $(aH)(bH) = (ab)H$
- b) Prove that every subgroup of an abelian group is normal.
- c) Compute the factor group $(\mathbb{Z}_4 \times \mathbb{Z}_6) / \langle (0, 1) \rangle$
- d) Prove that if r and s are relatively prime and if r/sm , then r must divide m .
- e) Let ϕ be a homomorphism of a group G into a group G' prove the following:
- If e is the identity element in G , then $\phi(e)$ is the identity element e' in G' .
 - If $a \in G$ then $\phi(a^{-1}) = \phi(a)^{-1}$
- f) Prove that a factor group of a cyclic group is cyclic.

Q4) Attempt any two of the following:

[20]

- a) State and prove Cayley's theorem.
- b) State and prove Lagrange's theorem for finite groups. Is the converse true? Justify.
- c) State and prove the Fundamental Theorem of Homomorphism for groups.
- d) State and prove the Division Algorithm for $\mathbb{Z}$. Also define the greatest common divisor of two positive integers r and s and find gcd of 42 and 72.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3853

[Total No. of Pages : 3

[5961]-507

T.Y. B.A.

COMMERCE (General - III)

**Financial Accounting and Computerized Accounting
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35293)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) a) Fill in the blanks by selecting proper words from brackets : [7]

- i) The main objective of cost accounting is to provide information to the management for _____.
(Planning, Policy making, Decision making, None of these)
- ii) According to CIMA, England, "The Technique and Process of Ascertaining Cost" is called _____.
(costing, cost, cost Accounting, none of these)
- iii) The main function of cost Accounting is _____ reporting.
(Internal, External, Government, Bank)
- iv) The Principle of matching costs with revenue is known as _____ principle.
(cost, marginal, matching, revenue)
- v) In cost accounting, stock is valued at _____.
(market price, cost price, selling price, standard price)
- vi) Direct cost incurred can be identified with _____.
(each department, each unit of output, each month profit analysis)
- vii) Process costing is suitable for _____.
(hospital, oil reeling firms, transport firms, service industry)

P.T.O.

b) State the following statements are true or false : [7]

- i) Period cost are fixed cost.
- ii) Imputed cost is a Real cost.
- iii) Total of all direct cost is termed as prime cost.
- iv) A computer is an electric Device.
- v) The cost sheet is a statement usually present the analytical cost of total production during the particular period.
- vi) Store ledger is maintained in the selling and distribution department.
- vii) Bin card is not at all used in stores and material records.

Q2) a) Prepare cost sheet from the following particulars : [14]

Direct material	₹	50,000
Direct labour	₹	20,000
Direct expenses	₹	10,000
Factory overhead	₹	15,000
Office expenses	₹	25,000
Selling & distribution expenses	₹	5,000
Profit 10% on cost of sales.		

OR

b) Define costing. Explain objectives of cost Accounting.

Q3) a) Draft a specimen of purchase order and explain the purchase order detail. [14]

OR

b) Explain the Role of cost accountant.

Q4) Write a short note (any two) :

[14]

- a) Cost centre
- b) Cost Accounting
- c) Direct cost
- d) Fixed cost

Q5) a) Define the concept of material control and what are basic objectives of material control. **[14]**

OR

- b) What is FOQ. Explain the limitations of EOQ.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3834

[Total No. of Pages : 4

[5961]-508

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY : THINKERS AND TEXTUAL STUDIES

DSE-1C : Thinkers

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (Regular) (35421)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (Any Three) : [15]

- a) Briefly describe the influence of Wagner on Nietzsche.
- b) Summarize the idea presented by Wittgenstein in Investigation.
- c) Briefly review Marcel's Philosophy.
- d) Briefly explain Nietzsche's concept of Evil.
- e) Briefly write Marcel's term 'Reflection'.
- f) How does Marcel become a Neo-Socratic philosopher?

Q2) Answer the following questions in 100 words each (Any Three) : [15]

- a) Write a brief account of analytic philosophy.
- b) Briefly describe Marcel's concept of 'Having'.
- c) Briefly write Nietzsche's concept of 'Truth'.
- d) What is Wittgenstein's concept of Use theory?
- e) Explain Marcel's concept of Incarnation.
- f) State Nietzsche's concept of 'Sovereignty'.

P.T.O.

Q3) Write Short notes in 200 words each (Any Two) :

[20]

- a) Zarathushtra: Nietzsche.
- b) Family Resemblance: Wittgenstein.
- c) Primary Reflections: Marcel.

Q4) Answer the following question in 400 words (Any One) :

[20]

- a) Explain Friedrich Nietzsche's concept of Morality in detail.
- b) Write in detail Wittgenstein's Picture Theory.
- c) Describe Marcel's philosophy of Abstraction in detail.

□□□

Total No. of Questions : 4]

PA-3834

[5961]-508

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY : THINKERS AND TEXTUAL STUDIES

DSE-1C : Thinkers

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (Regular) (35421)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मुल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) नीत्शे वरील वाग्नरचा प्रभाव थोडक्यात लिहा.
- ब) विटगेन्स्टाइनने इन्व्हेस्टिगेशनमध्ये मांडलेला विचार सारांश रूपात लिहा.
- क) मार्सेलच्या तत्त्वज्ञानाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- ड) नीत्शेची 'दूरित' संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) मार्सेलची 'चिंतन' संज्ञा थोडक्यात लिहा.
- फ) मार्सेल नव-सॉक्रेटिसवादी तत्त्वज्ञ कसा ठरतो?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) विश्लेषक तत्त्वज्ञाविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- ब) मार्सेलची 'स्वामित्व' संकल्पना थोडक्यात लिहा.
- क) नीत्शेची 'सत्य' संकल्पना थोडक्यात लिहा.
- ड) विटगेन्स्टाइनची भाषिक उपयोगिता संकल्पना काय आहे?
- इ) मार्सेलची देहधारणा (अवतार) संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) नीत्शेची प्रभुत्वकांक्षा संकल्पना लिहा.

प्रश्न 3) कोणत्याही दोहोंवर 200 शब्दात टीपा लिहा.

[20]

- अ) झरथुष्टा: नीत्शे.
- ब) कुटुंब सादृश्यता: विटगेन्स्टाइन.
- क) प्राथमिक चिंतन: मार्सेल.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नाचे 400 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) फ्रेडरिक नीत्शेची नीति संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) विटगेन्स्टाइनची चित्रउपपत्ती सविस्तर लिहा.
- क) मार्सेलचे अमूर्तीकरण तत्त्वज्ञानाचे सविस्तर वर्णन करा.

□□□

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3835

[Total No. of Pages : 4

[5961]-509

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

Financial Administration (DSE-1C)

(2019 Pattern) (Semester - V) (35441)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any eight questions (in 20 words each)

[16]

- a) Explain the meaning of Financial Administration.
- b) When was the English concept budget first used.
- c) Name any one parliamentary committee.
- d) Who gives final approval to the budget?
- e) Who is the current finance minister of India?
- f) Name any two institutions of Financial Administration.
- g) When was the Public Accounts Committee established in India?
- h) Who presents the annual budget of India in parliament?
- i) Budget is prepared by which department.
- j) Who was the chairman of the 15th Finance Commission?

Q2) Attempt any four short notes (in 50 words)

[16]

- a) Comment on scope of Financial Administration?
- b) Explain the role of Executive in Financial Administration?
- c) What is Annual Budget?
- d) Explain the meaning of Budget?
- e) Discuss on Socio-Economics change and budget?
- f) Comment on Deficit budget?

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (in 100 words each)

[18]

- a) Explain the role of parliamentary committees in financial Administration?
- b) State the meaning of financial Administration and Discuss nature of financial Administration
- c) Comment on importance of legislature in Financial Administration?
- d) Comment on the importance of budget in the case of financial policy?

Q4) Attempt any two questions (in 200 words each)

[20]

- a) Explain importance of financial Administration?
- b) Comment on Execution of budget?
- c) State meaning of budget and explain the principles of good budget?

Total No. of Questions : 4]

PA-3835

[5961]-509

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

Financial Administration (DSE-1C)

(2019 Pattern) (Semester - V) (35441)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा (20 शब्दांत)

[16]

- अ) वित्त प्रशासनाचा अर्थ सांगा?
- आ) 'बजेट' या इंग्रजी कड्याचा प्रथम वापर केव्हा झाला?
- इ) कोणतीही एक संसदीय समिती सांगा?
- ई) अंदाजपत्रकाला अंतिम मंजूरी कोण देतो?
- उ) भारताचे विद्यमान वित्तमंत्री कोण आहेत?
- ऊ) वित्तीय लोकप्रशासनाच्या कोणत्याही दोन संस्था सांगा?
- ऋ) भारतात सार्वजनिक लेखा समितीची स्थापना केव्हा झाली?
- ए) भारताचे वार्षिक अंदाजपत्रक संसदेत कोण सादर करते?
- ऐ) अंदाजपत्रक कोणत्या विभागाकडून तयार केले जाते?
- ओ) पंधराव्या वित्त आयोगाचे अध्यक्ष कोण आहेत?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) वित्तीय लोकप्रशासनाची व्याप्ती स्पष्ट करा?
- आ) वित्तीय लोकप्रशासनामध्ये कार्यकारी मंडळाची भूमिका स्पष्ट करा.
- इ) वार्षिक अंदाजपत्रक स्पष्ट करा?
- ई) अंदाजपत्रकाचा अर्थ स्पष्ट करा?
- उ) सामाजिक, आर्थिक बदल आणि अंदाजपत्रक यावर चर्चा करा?
- ऊ) तुटीचे अंदाज पत्रक यावर भाष्य करा?

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) वित्तीय लोकप्रशासनामध्ये संसदीय समित्यांची भूमिका स्पष्ट करा?
- आ) वित्तीय लोकप्रशासनाचा अर्थ सांगून वित्तीय लोकप्रशासनाचे स्वरूपावर चर्चा करा?
- इ) वित्तीय लोकप्रशासन मध्ये कायदेमंडळांचे महत्व स्पष्ट करा?
- ई) आर्थिक धोरणांच्या बाबतीत अंदाजपत्रकाचे महत्व स्पष्ट करा?

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) वित्तीय लोकप्रशासनाचे महत्व स्पष्ट करा?
- आ) अंदाजपत्रकाची अंमलबजावणी यावर भाष्य करा?
- इ) अंदाजपत्रकाचा अर्थ सांगून चांगल्या अंदाजपत्रकाची तत्वे स्पष्ट करा?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3836

[Total No. of Pages : 4

[5961]-510

T.Y. B.A.

G - 3 : PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1E : Local Self Government in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35446)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any eight of the following questions (in 20 words) : **[16]**

- a) What are the sources of income of Municipal Corporation?
- b) When did local self government system rise in India.
- c) How many years is the tenure of the post of mayor?
- d) How many lakh population of the city must be for the establishment of municipal corporation.
- e) Explain the two sources of income of municipal council.
- f) What is the structure of Cantonment Board?
- g) How many years is the term of Municipal Council?
- h) When was the Vasant Rao Naik Committee appointed?
- i) Explain the meaning of Urban Local Self-Government.
- j) Explain the two main functions of work committee speakers.

Q2) Write any four of the following short notes (in 50 words) : **[16]**

- a) District Collector
- b) City Development Officer
- c) Standing Committee of Municipal Council
- d) Mayor
- e) Municipal Council

P.T.O.

Q3) Answer any three of the following questions (in 100 words) : **[18]**

- a) Explain the 74th Constitutional Amendment.
- b) Explain the composition of Cantonment Boards.
- c) Explain the Divisional Commissioner Control on Urban Local Self Government.
- d) Explain the composition of Municipal Corporation.

Q4) Answer any two of the following questions (in 200 words) : **[20]**

- a) Explain the role and function of Divisional Commissioner.
- b) Explain the District Collector Control on Municipal Corporation.
- c) Explain the provisions of 74th Constitutional Amendment.

Total No. of Questions : 4]

PA-3836

[5961]-510

T.Y. B.A.

G - 3 : PUBLIC ADMINISTRATION

CC-1E : Local Self Government in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35446)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत) [16]

- अ) महानगरपालिकेच्या उत्पन्नाची साधने कोणती आहे?
- ब) भारतात स्थानिक शासन पद्धतीचा उगम कधी झाला?
- क) महापौर पदाचा कार्यकाल किती वर्षांचा आहे.
- ड) नगरपालिका स्थापनेसाठी शहराची लोकसंख्या किती लाख असणे आवश्यक आहे.
- इ) नगर परिषदेच्या दोन उत्पन्नांची साधने स्पष्ट करा.
- फ) कॅन्टोनमेंट बोर्डाची रचना कशी असते.
- य) नगर परिषदेचा कार्यकाल किती वर्षांचा आहे.
- र) वसंतराव नाईक समिती केव्हा स्थापन झाली.
- ल) 'शहरी स्थानिक स्वराज्य संस्था' अर्थ स्पष्ट करा.
- व) बाधकाम समितीच्या सभापतीचे दोन मुख्य कार्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दांत) [16]

- अ) जिल्हाधिकारी
- ब) नगरविकास अधिकारी
- क) महानगरपालिका स्थायी समिती
- ड) महापौर
- इ) नगर परिषद

प्रश्न 3) खालीलपैकी तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) 74 वी घटना घटनादुरुस्ती महत्व स्पष्ट करा.
- ब) छावनी मंडळची रचना स्पष्ट करा. (Cantonment Board)
- क) शहरी स्थानिक संस्थेवरील विभागीय आयुक्तांची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) महानगरपालिकेची रचना स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) विभागीय आयुक्तांचे कार्ये व भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) जिल्हाधिकाऱ्याचे महानगरपालिकेवरील नियंत्रण स्पष्ट करा.
- क) 74 व्या घटना दुरुस्ती मधील तरतुदी स्पष्ट करा.

□□□

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3837

[Total No. of Pages : 2

[5961]-511

T.Y. B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH

**Entrepreneurship Development, Project Report and Oral
Communication in English: Advanced (Paper - VI)
(Theory) (2019 Pattern) (Semester - V) (35852) (Credit System)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All the questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any Three of the following : **[12]**

- a) Define Entrepreneurship Development Programme (EDP).
- b) Concept of an Entrepreneur.
- c) Qualities of an Entrepreneur.
- d) Functions of an Entrepreneur.

Q2) Write short notes on any Three of the following : **[12]**

- a) Small Medium Enterprise (SME).
- b) Cottage Industry.
- c) Service Industry.
- d) Ancillary Industry.

P.T.O.

Q3) Attempt any Two of the following : **[14]**

- a) Discuss Entrepreneurship as a career.
- b) State the objectives of entrepreneurial training.
- c) Explain the steps for starting Small Medium Enterprise.
- d) Discuss various characteristics of successful Entrepreneur.

Q4) Attempt any Two of the following : **[16]**

- a) How 'Techno Economic Feasibility Assessment' is conducted?
- b) What are the advantages of 'Techno Economic Feasibility Assessment'?
- c) Give a detailed note on 'Techno Economic Feasibility Assessment'.
- d) Discuss the role of 'Techno Economic Feasibility Assessment' in enterprise.

Q5) Write short notes on any Four of the following : **[16]**

- a) SIDBI.
- b) MSEB.
- c) Indirect Tax.
- d) VAT.
- e) Shop Act.
- f) Factory Act.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4275

[Total No. of Pages : 3

[5961]-512

T.Y. B.A.

CC-1E : UPPER INTERMEDIATE FRENCH

(2019 Pattern) (Semester - V) (35033)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions suivantes : (10)

École de langue, Paris

offre

LES COURS HEBDOMADAIRES DE FRANÇAIS GÉNÉRAL :

Les cours hebdomadaires de France langue sont ouverts à tous les niveaux, du débutant complet au niveau avancé C1. Ils se composent de 20 leçons de 45 minutes étalées sur l'ensemble de la semaine, le matin ou bien l'après-midi du lundi au vendredi.

Cette option est parfaite pour ceux qui souhaitent à la fois s'initier ou perfectionner leur français tout en ayant suffisamment de temps libre pour profiter de leur séjour en France.

En complément des cours de français général, des cours additionnels d'une heure et demie sont proposés. Il s'agit d'ateliers ciblés sur un élément particulier de la langue française correspondant à vos besoins et à vos désirs.

Les ateliers sont à choisir en fonction de votre niveau, de vos désirs et besoins et des places disponibles.

20, 26, 30 leçons par semaine pour :

- Développer les 4 compétences fondamentales: expression et compréhension écrites et orales. Accent mis sur la communication orale.
- S'exprimer avec aisance et fluidité dans des situations de la vie courante, professionnelle, universitaire en fonction des niveaux et des objectifs de chacun.
- Développer ses connaissances de la culture et de la civilisation française.
- Renforcer le vocabulaire et les points grammaticaux fondamentaux.

Questions :

1. Dites vrai ou faux et justifiez vos réponses avec la phrase du texte: (4)

1. Les cours se déroulent toute l'année.
2. Tous ce qui veut apprendre le français peuvent suivre les cours.
3. Les cours additionnels sont pour les besoins communs des professeurs.
4. Il y a des différents modules pour la semaine.

2. Comment faut-il choisir les ateliers ? (1)

3. Dites les objectifs des cours. (2)

4. Donnez le mot du texte : (3)

1. répartir
2. viser à
3. quotidien

P.T.O.

B) Lisez le texte suivant et répondez aux questions suivantes : (5)

À la recherche d'un emploi, d'un stage ou d'une alternance ? Grâce à Société Générale, rencontrez les entreprises qui recrutent dans votre ville et ses alentours par le biais d'un événement de recrutement.

Pour participer au Job Dating, la pré-inscription est gratuite et obligatoire : <https://job.wiz.bi/qGb4T>. Les places sont limitées alors ne perdez pas de temps !

De nombreux postes de secteurs variés seront à pourvoir lors de cette soirée ! N'hésitez pas à vous pré-inscrire pour connaître la liste des postes et être tenu(e) informé(e).

Le principe : un événement qui permet de rencontrer les recruteurs de votre ville dans une ambiance décontractée et d'échanger avec eux autour d'un buffet. Le lieu est dévoilé uniquement sur inscription, mais on peut vous dire que c'est un lieu atypique en plein cœur de Paris !

Questions:

1. Qu'est-ce que la Société Générale a organisé ? (1)
2. Comment est-ce que l'on participe au « Job dating » ? (1)
3. Donnez le mot équivalent du texte : détendu (1)
4. Quel est le principe de cet événement ? (2)

Q.2] A) Rédigez le discours d'un écologiste où il discute les problèmes de l'environnement et les engagements pour améliorer la condition de l'environnement. (8)

B) Écrivez un dialogue entre deux amis de différents pays parlant de leur système éducatif. (7)

Q.3] A) Complétez les phrases avec le verbe convenable: (4)

[voir, faire, laisser, venir]

1. Je _____ sortir les gens alors j'ai cru le programme avait fini.
2. Le professeur _____ lire les textes pour améliorer la compréhension.
3. Je vous _____ discuter, on commencera dans un quart d'heure.
4. Tu _____ juste me dire que tu pars !

B) Dites autrement : (4)

1. La période d'essai : 2. CDI
3. Recruter 4. La formation :

C) Formez le nom du verbe: (4)

1. apprendre 2. Appeler
3. sauver 4. planter

D) Complétez les phrases avec les expressions de comparaisons: (4)

[de plus en plus, autant, moins, le plus vite]

1. Les vieilles personnes voyage _____ que les jeunes.
2. Ma femme gagne _____ que moi, il y a l'égalité.
3. Vous faites cela _____ de nous tous.
4. Elle étudie _____ après son échec.

E) Complétez les phrases avec les expressions de but: (4)

[de peur que, afin de, pour que, de façon à]

1. Il faut se lever tôt _____ on arrive à l'heure.
2. Tu dois travailler dur _____ obtenir ce poste.
3. J'ai fini tous mes devoirs _____ l'enseignant me punisse.
4. Nous avons développé le programme _____ faciliter les gens à s'inscrire facilement.

Q.4) A) Réécrivez les phrases suivantes en joignant avec les pronoms relatifs composés : (5)

1. Josiane m'a téléphoné, je suis allé avec elle au cinéma hier.
2. Ce sont des bijoux, nous sommes très attachés à ces bijoux.
3. Claude Simon est un romancier français, j'éprouve une profonde admiration pour lui.
4. Durant ma visite à Paris, j'ai pu admirer les ponts de la capitale, quelques sans-abri dorment la nuit sous ces ponts.
5. Les chercheurs ont suivi une piste, ils ont trouvé une grotte au bout de cette piste.
6. Les chercheurs ont suivi une piste, ils ont trouvé une grotte au bout de cette piste.

[Reliez les phrases]

B) Complétez les phrases avec les expressions d'hypothèses : (5)

[Dans l'hypothèse où, il est possible que, pour le cas où, En cas de, à supposant que]

1. _____ l'apocalypse soit la fin du monde, on espère ne pas connaître ce moment.
2. _____ les enfants seraient fatigués, ils pourraient aller se coucher.
3. _____ malheur, ne te décourage pas!
4. J'ai pris une bouteille d'eau, _____ on aurait soif.
5. Vous savez trop ce plat ; _____ vous soyez amoureux.

C) Complétez les phrases avec les pronoms indéfinis: (5)

1. _____ ce qui s'oppose à ce mariage doit se manifester immédiatement.
2. La philosophie de Thomas est simple: dans la vie, _____ doit faire ce qui peut faire.
3. Ces chaussures sont trop grandes. Vous n'auriez pas _____ en 37?
4. Je te parle de ce garçon, _____ ne m'intéresse pas.
5. _____ n'est pas censé ignorer la loi.

D) Conjuguez les verbes entre parenthèses au temps qui convient : (5)

Sans enfants, Paul et Nadine (ne pas bénéficier) du tarif réduit sur les vols.

Il (déménager) dans le sud dès qu'il sera à la retraite.

Si Pierre (ne pas faire) le point sur cet aspect, on n'aurait jamais connu bien le problème.

vous (passer) me voir lorsque vous (finir).

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PA-4276

[Total No. of Pages : 4

[5961]-513

T.Y. B.A.

CC-1E-GG5 : GERMAN GENERAL

(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35043)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Note: All questions are compulsory
allowed

Use of dictionary is

I. Übersetzen Sie!

[18]

A. Übersetzen Sie ins Englische!

(10) Seitdem Menschen Schriftzeichen entwickelt haben, um ihre Umgebung, die Natur und ihr Handeln zu beschreiben und sich untereinander besser verständigen zu können, seitdem ist Schrift eine wichtige Form der Darstellung und Schreiben eine wichtige Form der Kommunikation. Eine der ersten Formen einer Schrift war die Bilderschrift im alten Ägypten. Ein Ausdruck bestand aus mehreren Bildzeichen. Eine Satzfolge nahm demnach eine ganze Menge Bildzeichen in Anspruch. Später wurden die arabischen Buchstaben erfunden, sodass aus der Zusammensetzung von verschiedenen Buchstaben Wörter gebildet werden konnten.

Die Grundformen des therapeutischen Schreibens sind schon sehr alt. Sie entstanden mit den Anfängen der Schrift. Ab dem 19. Jahrhundert fand das therapeutische Schreiben auch in der Wissenschaft Anhänger und hielt wenig später Einzug in die Tiefenpsychologie.

B. Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 2)

(08)

1. I saw them playing Football.
2. Milk is better than juice for our health.
3. He took the last train to his hometown.

II. Beantworten Sie die folgenden Fragen! (Nur 5)

[20]

1. Warum ist „Danke“ das schwerste Wort?
2. Geben Sie ein paar Gesundheitstipps!
3. Wie wird die Frauen- und Männerrolle in dem Gedicht „Titel“ kritisiert?
4. Kennen Sie eine ungewöhnliche Geschäftsidee? Was ist sie?
5. Wie beschreibt Heinz Kahlau die Gegenwart in dem Gedicht „Jetzt“?
6. Berichten Sie eine humorvolle Situation aus dem Alltag!

III. Grammatik!

[12]

A. Verbinden Sie die Sätze! (Nur 3)

(03)

1. Der Kellner fragt : Möchten Sie was noch bestellen?
2. Der Tourist möchte wissen : Wann kommt der Bus nach Berlin?
3. Die Kundin fragt : Wo sind die neuen Röcke?
4. Meine Freundin erkundigt sich : Ist das Museum schon geschlossen?

B. Ergänzen Sie das richtige Verb! (Nur 3)

(03)

1. Der Fahrradfahrer hat das Auto nicht kommen _____.
2. Mein Vater hat seine Brille auf dem Sofa liegen _____.

P.T.O.

3. Sie hat das Handy nicht klingeln _____.
4. Der verspätete Passagier hat den Zug gehen _____.

C. Bilden Sie Passiv! (Nur 3)

(03)

1. Man wäscht die Kleider mit Hilfe der Waschmaschine.
2. Die Familie darf die Patientin nicht besuchen.
3. Früher behandelten die Lehrer die Schüler sehr streng.
4. Wir haben einmal eine Diät gemacht.

D. Ergänzen Sie! (Nur 3)

(03)

(zwar – aber / nicht- nur sondern-auch / entweder – oder/weder – noch)

1. Wir dürfen _____ Pizza _____ Schokolade essen.
2. Er trägt _____ einen Pullover _____ es ist ihn zu kalt.
3. Sie macht _____ eine Diät _____ geht ins Fitnesszentrum.
4. Seine Eltern lassen sich schneiden. Er muss _____ bei seiner Mutter _____ bei seinem Vater wohnen.

E. Ergänzen Sie das Verb in Plusquamperfekt! (Nur 3)

(03)

1. Die Geschwister sollten sich beeilen. Sie _____ zu spät _____ (aufstehen)
2. Nachdem ich meine Prüfung _____, ging ich zur Party. (schreiben)
3. Wir machten eine große Feier, weil unsere Tante nach drei Jahren nach Indien _____ (kommen)
4. Sie war müde. Sie _____ zu viel in dem Büro _____ (arbeiten)

IV. Wortschatz!

[06]

A. Ergänzen Sie das passende Wort! (Nur 2)

(02)

1. Mit Hilfe der _____ kann man unter Wasser besser sehen.
2. Wenn der Wasserhahn kaputt ist, ruft man ein _____.
3. Ich habe Kopfschmerzen. Ich brauche dringend eine _____.

B. Erklären Sie die Redewendungen! (Nur 2)

(04)

1. Tomaten auf den Augen haben.
2. Lügen haben kurze Beine.
3. Irren ist menschlich.

V. Wirtschaftsdeutsch!

[06]

Sie sind der MitarbeiterIn bei einem Firma in Aachen. Die Firma plant eine Silvesterparty und dafür brauchen Sie Partyservice. Auf der Empfehlung eines Geschäftspartners schreiben Sie an den Verpflegungsservice „Rutke und Co.“ Schreiben Sie eine Email und bitten Sie um Katalog, Preisliste und Lieferbedingungen.

VI. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen!

[08]

Immer mehr Schüler lernen mit YouTube-Videos

Die Videoplattform YouTube hat sich für die meisten Kinder und Jugendlichen zum Leitmedium entwickelt und wird auch zunehmend zum Lernen genutzt. Das geht aus einer aktuellen Studie hervor, die vom Rat für Kulturelle Bildung, einem von Stiftungen

finanzierten Beratungsgremium, erstellt wurde. Demnach nutzten 86 Prozent der 12- bis 19-Jährigen regelmäßig die Videoplattform. Sie liege damit in dieser Altersgruppe auf Platz zwei der meist genutzten Medien, hinter WhatsApp und vor Instagram, Facebook und Snapchat.

Den meisten Jugendlichen, die YouTube nutzen, komme es zwar vor allem darauf an, dass die Videos "unterhaltsam" (63 Prozent) und "witzig" (59 Prozent) seien. Zugleich nutzten sie die Plattform auch gezielt zum Lernen. Jeder zweite Nutzer lerne mit YouTube für die Schule, sagte Lydia Grün vom Rat für kulturelle Bildung im ZDF-Morgenmagazin. Viele suchten nach Erklärvideos zur Vertiefung und Wiederholung von Unterrichtsinhalten, die sie nicht verstanden hätten, oder nach Hilfen für die Hausaufgaben.

Als Vorteil werde vor allem genannt, dass man sich zu einem selbst ausgesuchten Zeitpunkt genau das ansehen könne, was man gerade brauche, so Grün. Ein Nachteil sei, dass man – anders als beim Lehrer in der Schule – nicht direkt nachfragen könne.

Der Rat für Kulturelle Bildung geht deswegen davon aus, dass YouTube die Bildungslandschaft verändern werde. "Man kann, wenn man das Medium schulseitig bewusst einsetzt, Unterricht anders aufbauen und auf diese Weise mehr Platz für individuelle Fragen und für Reflexion im Unterricht finden", sagte der Vorsitzende des Expertengremiums, Eckart Liebau.

Die Studie gibt nicht nur Aufschluss zur inhaltlichen Nutzung. Sie zeigt auch, wie Kinder und Jugendliche Videos bei YouTube finden. Mehr als die Hälfte der Nutzerinnen und Nutzer (53 Prozent) sucht demnach gezielt nach Inhalten, etwa jeder Dritte (36 Prozent) klickt sich durch Vorschläge, die von YouTube selbst angezeigt werden. 12 Prozent sehen sich zuerst Channels an, die sie abonniert haben.

Fast jedem (91 Prozent) seien Tipps von Freunden wichtig bei der Auswahl von YouTube-Videos. Dies könnte erklären, warum sich bestimmte Videos in Gruppen so schnell verbreiten. So war etwa das Video des YouTubers Rezo, in dem dieser die Politik der CDU kritisiert hatte, in kürzester Zeit millionenfach angesehen worden.

Die Umfrage zeigt auch Zusammenhänge zwischen dem Konsum von YouTube-Videos und dem Interesse für bestimmte Hobbys und für kreative Tätigkeiten. So würden Mädchen beispielsweise vor allem von Tanz- und Choreographievideos dazu animiert, selbst mit dem Tanzen anzufangen (40 Prozent). Bei Jungen spielten Computerspiele eine große Rolle. 38 Prozent derjenigen, die sich dafür interessieren – die große Mehrheit der Befragten – sagen, YouTube-Videos über Computerspiele stärkten ihr Interesse daran noch mehr. Solche Effekte sind auch bei den Themen Singen und Musizieren, Film und Fotografie oder Zeichnen und Malen zu sehen.

A. Beantworten Sie die folgenden Fragen!

(05)

1. Was sind die Vorteile vom Lernen mit YouTube-Videos?
2. Wie finden die Jugendliche Videos bei YouTube?

B. Sind die folgenden Aussagen richtig oder falsch?

(02)

1. Hobby ist nicht ein Grund für Verwendung der YouTube- Videos.
2. Bei manchen YouTube Videos können die Jugendliche auch ihre Schwierigkeiten nachfragen.

C. Ergänze!

(01)

1. Das Gebrauch von YouTube steht auf der _____ Position nach WhatsApp.

*****Alles
Gute!*****

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PA-4518

[Total No. of Pages : 1

[5961]-514A

T.Y. B.A.

Skill Development in Music - Tabla

SEC-2C (32520) स्किल डेव्हलपमेंट इन म्युझिक (तबला)

(2019 Pattern) (Semester - V) (35214)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :
- 1) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उर्वरीतपैकी 5 पैकी कोणतेही 4 असे एकूण 5 प्रश्न सोडवा.
 - 3) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 प्रमाणे समान गुण आहेत.
 - 4) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
प्रश्न 1)	ताल झपतालमध्ये एक कायदा लिपिबद्ध करा.	[5]
प्रश्न 2)	कोणत्याही एका तालाचे लेखन करा.	[5]
	अ) रूपक	
	ब) आडा चौताल	
प्रश्न 3)	रेला या वादन प्रकाराविषयी लिहा.	[5]
प्रश्न 4)	कोणत्याही एका कलाकाराचे सांगीतिक योगदान व जीवन परिचय लिहा.	[5]
	अ) उस्ताद झाकीर हुसेन	
	ब) तानसेन	
प्रश्न 5)	कोणताही एक निबंध लिहा :	[5]
	अ) दिल्ली बाज	
	ब) तबल्याची रचना	
प्रश्न 6)	तिरकीट व धिरधीर या बोलांची निकास पद्धती लिहा.	[5]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3841

[Total No. of Pages : 4

[5961]-515

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE-1C : Psychological Testing

(2019 Pattern) (Semester - V) (35221)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 50 words each : (any four) **[20]**

- a) Write the steps in test construction.
- b) State the test -Retest of reliability.
- c) State the content and criterion validity.
- d) State the norms.
- e) Explain the classification of test.
- f) What is item discrimination?

Q2) Answer the following questions in 100 words each (any two) **[20]**

- a) Describe the types of norms.
- b) What is reliability? Explain the true score estimation.
- c) Discuss the various characteristics of psychological test.
- d) Explain the convergent and discriminant validity.

Q3) Answer the following questions in 500 words (any one) **[20]**

- a) Define psychological test. Discuss the ethical issues in the test construction.
- b) Define validity. Describe the various types of validity.

P.T.O.

Q4) Write short notes (any two)

[10]

- a) Item analysis.
- b) Age Norms.
- c) Construct validity.
- d) Parallel - form Reliability.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

PA-3841

[5961]-515
T.Y. B.A.
PSYCHOLOGY
DSE-1C : Psychological Testing
(2019 Pattern) (Semester - V) (35221)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) [20]
- अ) चाचणी निर्मितीतील विविध पायऱ्यांवर माहिती लिहा.
ब) चाचणी – पुनर्चाचणी स्पष्ट करा.
क) आशयात्मक व निकष यथार्थता स्पष्ट करा.
ड) मानदंड स्पष्ट करा.
इ) मनोमापन चाचणीचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
फ) घटक विभेदीकरण म्हणजे काय?
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) मानदंडाचे प्रकार स्पष्ट करा.
ब) विश्वसनियता म्हणजे काय? सत्य गुणांक प्रमाणीकरण स्पष्ट करा.
क) मानसशास्त्रीय चाचण्याच्या विविध वैशिष्ट्यांवर चर्चा करा.
ड) सलक्षी-विभेदीकरण यथार्थता स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 500 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) मनोमापन चाचणीची व्याख्या द्या. मनोमापन चाचणी निर्मितीतील नैतिक मुल्यांची चर्चा करा.
ब) यथार्थेची व्याख्या लिहा. यथार्थतेचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[10]

- अ) घटक विश्लेषण.
- ब) वय मानदंड
- क) रचित यथार्थता
- ड) समान – प्रारूप विश्वसनियता.

munotes.in

Total No. Of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3842

[Total No. Of Pages : 2

[5961]-516

T.Y.B.A.

MATHEMATICS

DSE-1C: MS-5: Metric Spaces

(CBCS) (2019 Pattern) (Semester - V) (35341)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any Five of the following.

[10]

- a) Is $d(x, y) = |\sin(x - y)|$ a metric on $\mathbb{R}$?
- b) Define open set in a metric space.
- c) Give an example of a complete metric space.
- d) Find closure of $A = (0, 1)$ in $\mathbb{R}$ with respect to standard metric.
- e) Define the term dense sets.
- f) Define compact metric space.
- g) Give a disconnection of $\mathbb{R}^*$, set of all nonzero real numbers.

P.T.O.

Q2) Attempt any Four of the following.

[20]

- a) Let (X, d) be a metric space. Define $\partial(x, y) = \frac{d(x, y)}{1 + d(x, y)}$, for all $x, y \in X$.
Show that ∂ is a metric on X .
- b) Prove that in a metric space, every open ball is an open set.
- c) Show that complement of every singleton set in $\mathbb{R}$ is open.
- d) Find interior and boundary of $B = [0, 1] \cup (2, \infty)$ in $\mathbb{R}$ with respect to standard metric.
- e) Let (X, d) be a metric space and $A, B \subset X$. Prove that $\overline{A \cup B} = \overline{A} \cup \overline{B}$.
- f) Let A be a subset of a metric space (X, d) . Show that $\partial A = \overline{A} \setminus A^\circ$.

Q3) Attempt any Four of the following.

[20]

- a) Let X, Y be metric spaces. Prove that $f : X \rightarrow Y$ is continuous if and only if for every open set $V \subset Y$, its inverse image $f^{-1}(V)$ is open in X .
- b) Show that $\mathbb{R}$ with standard metric is not homeomorphic to $\mathbb{R}$ with discrete metric.
- c) Prove that every compact subset of a metric space is closed.
- d) Prove that a continuous function maps connected sets into connected sets.
- e) Show that $(0, 1)$ is not compact with respect to standard metric.
- f) Is $\mathbb{R}$, set of all real numbers, with standard metric connected? Justify!

Q4) Attempt any Two of the following.

[20]

- a) Prove that a compact subset of a metric is sequentially compact. Hence, show that every compact metric space is complete.
- b) Show that the diagonal $\{(x, x) : x \in X\}$ is closed in the product metric.
- c) Let Y be a subset of a metric space X . Then prove that a subset A of Y is open in Y if and only if it is equal to intersection of Y with some open set U in X .
- d) Let (X, d) be a metric space. Prove that a Cauchy sequence is convergent if and only if it has a convergent subsequence.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3843

[Total No. of Pages : 4

[5961]-517

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE 2C : Administrative Thinkers

(2019 Pattern) (Semester - V) (35443)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any eight questions. (20 words)

[16]

- a) Write on Kautilya's Swamy and Janapada.
- b) Who is devputra in Arthshastra?
- c) Danda means?
- d) Who wrote 'the study of administration'?
- e) Who said Administration is Science?
- f) Scientific Management is related to whom?
- g) Write two principles of Scientific Management.
- h) Write on two types of authority by Weber.
- i) 'Arthashastra' is related to whom?
- j) What is Bureaucracy?

Q2) Attempt any four short notes. (50 words each)

[16]

- a) State Kautilya's principles of Administration.
- b) Woodrow Wilson's views on Administration.
- c) State Taylor's objectives of scientific management.
- d) Taylor's concept of scientific management.
- e) Max Weber's views on Legitimacy.
- f) Concept of Scientific Management is Critical Evaluation.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions. (100 words)

[18]

- a) State Kautilya's views on administrative corruption.
- b) State impact of Scientific Management.
- c) Explain dichotomy between Administration and Politics.
- d) Weber's views on Authority.

Q4) Attempt any two questions (200 words)

[20]

- a) State Taylor's principles of Scientific Management.
- b) Explain Weber's model of Bureaucracy.
- c) Write W. Wilson's views on Politics.

munotes.in

[5961]-517

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE 2C : Administrative Thinkers

(2019 Pattern) (Semester - V) (35443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्रश्न 1) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) (20 शब्दांत) [16]
- अ) कौटिल्यच्या 'स्वामी' व 'जनपद' यावर लिहा.
ब) अर्थशास्त्र मध्ये देवपूत्र कोण आहे?
क) दंड म्हणजे काय?
ड) 'द स्टडी ऑफ अॅडमिनिस्ट्रेशन' कोणी लिहिले?
इ) 'प्रशासन हे विज्ञान आहे'. असे कोणी म्हंटले?
फ) शास्त्रीय व्यवस्थापन हे कोणाशी निगडित आहे?
य) शास्त्रीय व्यवस्थापनाची दोन तत्वे लिहा.
र) वेबर चे अधिकार विषयीचे दोन प्रकार लिहा.
ल) 'अर्थशास्त्र' कोणाशी निगडित आहे?
व) 'नोकरशाही' म्हणजे काय?
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार) [16]
- अ) कौटिल्याच्या प्रशासनाची तत्वे.
ब) वुड्रो विल्सन यांची प्रशासनावरील मते.
क) टेलर यांच्या शास्त्रीय व्यवस्थापनाची उद्दिष्टे.
ड) टेलर यांची शास्त्रीय व्यवस्थापन संकल्पना.
इ) मैक्स वेबर यांची अधिमान्यता वरील मते.
फ) शास्त्रीय व्यवस्थापन संकल्पना यावर टिकात्मक परीक्षण.

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- अ) कौटिल्याची प्रशासकीय भ्रष्टाचारावरील मते सांगा.
 - ब) शास्त्रीय व्यवस्थापनाचे परिणाम सांगा.
 - क) प्रशासनात राजकारण यातील द्विविभाजन स्पष्ट करा.
 - ड) वेबर यांची अधिकार यावरील मते सांगा.

- प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) टेलरच्या शास्त्रीय व्यवस्थापनाची तत्वे सांगा.
 - ब) वेबर चे नोकरशाही प्रारूप स्पष्ट करा.
 - क) वुड्रो विल्सन यांची राजकारणावरील मते लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4510

[Total No. of Pages : 2

[5961]-518

T.Y.B.A.

CC : PHYSICAL EDUCATION

(2013/2019 Pattern) (Semester - V) (35473)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 40

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following in 50 words each (any two) [5]

- a) List out the eight stages of Ashtang yoga.
- b) What does mental health mean?
- c) Draw and write the measurements of a shotput ground.

Q2) Answer the following in 100 words each (any two) [10]

- a) Explain the concept of personal health.
- b) Write the side effects of Junk foods and fast foods.
- c) Describe the basic skills of football goal keeper.

Q3) Answer the following in 250 words each (any two) [15]

- a) What is meant by nutritious diet? List the components of a nutritious diet.
- b) Describe the attacking and defensive skills in football.
- c) Write the importance of health related physical fitness.

Q4) Answer the following in 500 words each (any one) [10]

- a) What is pranayama? Describe the types of pranayama.
- b) Draw a shotput ground with measurements. Write the different types of throwing techniques and explain any one of them.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-4510

[5961]-518

T.Y.B.A.

CC : PHYSICAL EDUCATION
(2013/2019 Pattern) (Semester - V) (35473)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 40

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे आकृती काढा.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त 2) [5]

- अ) आष्टांग योगाच्या आठ अंगाची नावे लिहा.
- ब) मानसिक आरोग्य म्हणजे काय?
- क) गोळाफेक मैदानाचे मोजमाप लिहा. आकृतीसह.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त 2) [10]

- अ) वैयक्तिक आरोग्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) जंकफुड आणि फास्टफुडचे दुष्परिणाम स्पष्ट करा.
- क) फुटबॉल मधील गोलरक्षकाच्या कौशल्याचे वर्णन करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 ते 250 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त 2) [15]

- अ) पोषक आहार म्हणजे काय? हे सांगून त्यामधील घटकाची यादी द्या.
- ब) फुटबॉल या क्रीडाप्रकारातील आक्रमक व बचावात्मक कौशल्याचे वर्णन करा.
- क) कौशल्या दृष्टित शारीरिक सृष्टीतेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 500 शब्दात उत्तरे लिहा. (फक्त 1) [10]

- अ) प्राणायाम म्हणजे काय? त्याचे प्रकार वर्णनासह स्पष्ट करा.
- ब) गोळाफेकीच्या क्रीडांगणाची आकृती काढून गोळाफेकण्याच्या पद्धती सांगून, एका पद्धतीच्या पायऱ्याचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3845

[Total No. of Pages : 1

[5961]-519

T.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

SEC-2C : कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये – भाग - 1
(2019 Pattern) (Semester - V) (35025)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील दोन प्रश्नांपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) चर्चासत्र म्हणजे काय? त्याचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.
ब) कार्यक्रम संयोजनात आयोजक व प्रायोजक यांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील दोन प्रश्नांपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) महाविद्यालयात वाचन – प्रेरणा दिन साजरा करावयाचा असल्यास संयोजकाने कोणती पूर्वतयारी करावी?
ब) सूत्रसंचालकाकडे कोणते गुण असावेत? सूत्रसंचालकाने कोणती पथ्ये पाळणे आवश्यक आहे?

प्रश्न 3) खालील दोन प्रश्नांपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 100 शब्दांत लिहा. [5]

- अ) 'कार्यक्रम संयोजनातील भाषेचे महत्व' या विषयावर टीप लिहा.
ब) 'भाषा पंधखडा' निमित्त विशेष व्याख्यानाचा आराखडा तयार करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3869

[Total No. of Pages : 3

[5961]-520

T.Y.B.A.

URDU

DSE-2C : Eassy, Grammar & Prosody

(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35072) (Paper - IV)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
بائیں جانب نمبرات درج ہیں۔

[15]

سوال نمبر ۱۔ مندرجہ ذیل میں سے کسی پانچ صنعتوں کی تعریف مع مثال لکھئے۔

(۱) سیاق الاعداد

(۲) استعارہ

(۳) ایہام

(۴) مبالغہ

(۵) تجنیس تام

(۶) تشبیہ

(۷) تضاد

[10]

سوال نمبر ۲۔ ذیل میں سے کسی دو اشعار کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام لکھئے۔

(۱) ونبیوں میں رحمت لقب پانے والا

مرادیں غریبوں کی بر لانے والا

(۲) زمیں کو تھا دعویٰ کہ میں آسماں ہوں

مکاں کہہ رہا تھا کہ میں لامکاں ہوں

(۳) نہیں تیرا شہمن قصر سلطانی کی گنبد پر

تو شاہین ہے بسیرا کو پہاڑوں کی چٹانوں پر

P.T.O.

[15]

سوال نمبر ۳۔ (الف) درج ذیل میں سے کسی تین کی وضاحت کیجئے۔

(۱) زمانہ

(۲) فعل

(۳) صفت

(۴) اسم

(۵) اعراب

[10]

(ب) مندرجہ ذیل میں سے کسی پانچ کو جملوں میں استعمال کیجئے۔

(۱) خالی ذہن شیطان کا گھر ہوتا ہے۔

(۲) نیم حکیم خطرے جان۔

(۳) جو گر جتے ہیں وہ برستے نہیں۔

(۴) مال غنیمت دل بے رحمی۔

(۵) گھر کی مرغی دال برابر۔

(۶) گیا وقت پھر ہاتھ آتا نہیں۔

(۷) دیر آئے دُرس آئے۔

[10]

سوال نمبر ۴۔ (الف) مندرجہ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر مضمون لکھئے۔

(۱) نہیں تیرانشین قصر سلطانی کی گنبد پر۔

(۲) فرقہ واریت کا عروج اور یکجہتی کا فقدان

(۳) یکساں سول کوڈ کے نقصانات

[10]

سوال نمبر ۵۔ مندرجہ ذیل عبارات میں سے کسی ایک کا ترجمہ اُردو میں کیجئے۔

1) Oneday Sixteen years old Florence told to her parents that She wanted to become a nurse. In this day's, girls from rich familys did not go out to work .Noursing was also not Considered a good job in the 1800s. When Florence told her parents about her desire to work as a nurse, they were Shocked. But she was a strong Wiled person she got them let her go to Germany to be trained as a nurse.

2) Technology has reduced the effort and time and increased the efficiency of the production requirements in every field. It has made our lives easy, comfortable, healthy, and enjoyable. It has brought a revolution in transport and communication. The advancement of technology along with science, has helped us to become self-reliant in all spheres of life. With the innovation of a particular technology, it becomes part of society and integral to human lives after a point in time.

3) Success Essay: In today's world everyone wants to be successful but what is a success. The perspective of success varies, the people before us have a different view on success and the person after us will have a different view on success. But success is not something that you can copy from others. You have to make your own path to achieving success. In modern-day, people are obsessed with success because of the glamour and lifestyle of successful people.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3847

[Total No. of Pages : 1

[5961]-521

T.Y.B.A.

HINDI (हिंदी)

SEC-2C : SKILL ENHANCEMENT COURSE

पाठ्यचर्या : पटकथा लेखन (Patkatha Lekhan)

(2019 Pattern) (Semester - V) (35096)

समय : 2 घंटे/

/पूर्णांक : 25

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) संवाद लेखन पटकथा का महत्वपूर्ण अंग है, स्पष्ट कीजिए।
- ब) पटकथा का मुख्य आधार कहानी है, स्पष्ट कीजिए।
- क) पटकथा लेखन प्रक्रिया पर प्रकाश डालिए।
- ड) पटकथा के अंगों का संक्षिप्त परिचय दीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) शॉर्ट फिल्म की पटकथा का स्वरूप लिखिए।
- ब) पटकथा लेखन से संबंधित किसी एक सॉफ्टवेयर का परिचय दीजिए।
- क) चलचित्र की पटकथा कैसे लिखी जाती है?
- ड) दृश्य-श्राव्य माध्यमों के स्क्रिप्ट लेखन के स्वरूप का संक्षिप्त वर्णन कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किसी एक पर टिप्पणी लिखिए।

[5]

- अ) शॉर्ट फिल्म
- ब) पटकथा

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3848

[5961]-522

[Total No. of Pages : 4

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 1C : Public Administration

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35161)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any Eight of the following, each answer in 20 words.

[16]

- a) Write the definition of the Public Administration.
- b) Who is the father of 'Systematic Public Administration'?
- c) Write the meaning of 'E Public Administration'?
- d) Which is the book of the 'Charls Bonin' on Public Administration?
- e) When the concept 'New Public Administration' Emerged?
- f) State the meaning of 'Good Governance.'
- g) Who used 'Public Administration' word Firstly?
- h) Write the longform of 'SMART' of E Administration.
- i) What is the meaning of public - private sector partnership?
- j) What is the BOT?

P.T.O.

Q2) Attempt any Four of the following, each answer in 50 words. **[16]**

- a) Henry Fayols approach on Public Administration.
- b) Multi-dimensional nature of Public Administration.
- c) Thinkers contribution in evolution of New Public Administration.
- d) Value neutrality in Behavioural Approach.
- e) Feedback process in system Approach.
- f) Honey Report of New Public Administration.

Q3) Attempt any three of the following, each in 100 words. **[18]**

- a) Explain the nature of Public Administration.
- b) Explain the POSDCORB approach of Luther Gulick.
- c) Explain the contribution of Philadelphia conference in the evolution of New Public Administration.
- d) Write demerits of Public - Private Partnership.

Q4) Attempt any Two of the following, each in 200 words. **[20]**

- a) Explain the scope of Public Administration.
- b) Write the merits of Public Private Partnership.
- c) Write the features of E Administration.

Total No. of Questions : 4]

PA-3848

[5961]-522

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 1C : Public Administration

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35161)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा.

[16]

- अ) लोकप्रशासनाची व्याख्या लिहा.
- ब) सुव्यवस्थित लोकप्रशासनाचा जनक कोणास म्हटले जाते?
- क) ई-प्रशासनाचा अर्थ लिहा.
- ड) चार्ल्स बोनिन यांचा लोकप्रशासनावरील ग्रंथ कोणता?
- इ) नवलोकप्रशासनाच्या संकल्पनेचा प्रारंभ कधीपासून झाला?
- फ) सुशासनाचा अर्थ सांगा.
- य) लोकप्रशासन हा शब्द प्रथम कोणी आणला?
- र) ई-प्रशासनाच्या SMART शब्दाचे दीर्घरूप लिहा.
- ल) सार्वजनिक खाजगी क्षेत्र भागीदारी म्हणजे काय?
- व) बीओटी (BOT) हे काय आहे?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा.

[16]

- अ) हेनरी फेयॉलचा लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाचा दृष्टिकोन
- ब) लोकप्रशासनाचे बहुआयामी स्वरूप
- क) नवलोकप्रशासनाच्या विकासात अभ्यासकांचे योगदान
- ड) वर्तनवादी दृष्टिकोनातील मूल्यनिरपेक्षता
- इ) व्यवस्था दृष्टिकोनातील अभिप्राय प्रक्रिया
- फ) नवलोकप्रशासनाचा हनी अहवाल

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा.

[18]

- अ) लोकप्रशासनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) ल्युथर ग्युलिकचा POSDCORB दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- क) नवलोकप्रशासनाच्या विकासात फिलाडेल्फिया परिषदेचे योगदान स्पष्ट करा.
- ड) सार्वजनिक-खाजगी क्षेत्र भागीदारीचे तोटे लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) लोकप्रशासनाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) सार्वजनिक-खाजगी क्षेत्र भागीदारीचे फायदे लिहा.
- क) ई-प्रशासनाची वैशिष्ट्ये लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3849

[5961]-523

[Total No. of Pages : 4

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**DSE 1C - GG320(A) : Geography of Rural Development - I
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35202)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat diagrams wherever necessary.
- 4) Use of map stencil is allowed.

Q1) Write answers of the questions in about 20 words each (Any eight) [16]

- a) Define rural area.
- b) Define development.
- c) Name any two economic activities in rural area.
- d) Name any two methods of water conservation.
- e) Name any two ideal village of Maharashtra.
- f) Who has founded the 'Sevagram Ashram'?
- g) State any two advantages of transportation.
- h) Define Green Revolution.
- i) State any two problems of rural areas.
- j) State any two function of primary health centers.

P.T.O.

Q2) Write a short note in about 50 words each (Any three)

[18]

- a) Participatory Approach.
- b) Advantages of green Revolution.
- c) Metemel and child health
- d) National Health policy.

Q3) Write the answers of questions in 100 words each (any two)

[16]

- a) Explain the geographical cause of rural backwardness in India.
- b) Explain the major objectives of National Rural Health Mission.
- b) Briefly explain the concept of regional development.

Q4) Write the answers of questions in 300 words each (Any two)

[20]

- a) Explain in detail the 'Gandhian Approach' of rural development.
- b) Explain the problem of rural sanitation and measures on problem of rural sanitation.

Total No. of Questions : 5]

PA-3849

[5961]-523

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE 1C - GG320(A) : Geography of Rural Development - I
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तिथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) ग्रामीण भाग म्हणजे काय?
- ब) विकास म्हणजे काय?
- क) ग्रामीण भागातील दोन आर्थिक व्यवसाय सांगा.
- ड) जलसंवर्धनाच्या दोन पद्धती सांगा.
- इ) महाराष्ट्रातील दोन आदर्श खेड्यांची नावे सांगा.
- फ) सेवाग्राम आश्रम कोणी स्थापन केला?
- य) वाहतुकीचे दोन उपयोग सांगा.
- र) हरितक्रांती म्हणजे काय?
- ल) ग्रामीण भागाच्या कोणत्याही दोन समस्या सांगा.
- व) प्राथमिक आरोग्य केंद्राची दोन कार्ये सांगा.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) सहभागाचा दृष्टिकोन
- ब) हरितक्रांतीचे फायदे
- क) माता व बालआरोग्य
- ड) राष्ट्रीय आरोग्य धोरण

प्र.3) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) भारतातील ग्रामीण भाग मागासलेपणाची भौगोलिक कारणे सांगा.
- ब) राष्ट्रीय ग्रामीण आरोग्य अभियानाची प्रमुख उद्दिष्ट्ये सांगा.
- क) क्षेत्रीय विकासाची संकल्पना सविस्तर वर्णन करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) महात्मा गांधीजींचा ग्रामीण विकासाचा दृष्टिकोन वर्णन करा.
- ब) ग्रामीण भागातील स्वच्छतेची समस्या वर्णन करून त्यावरील उपाययोजना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3850

[Total No. of Pages : 2

[5961]-524

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE - 2C, MS - 6 : Ordinary Differential Equations
(2019 Pattern) (Semester - V) (35342)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any FIVE of the following:

[10]

- a) Verify that $\sin x$ is a solution of $y'' + y = 0$.
- b) Define general solution of the second order differential equation.
- c) Compute the Wronskian of $\{e^x, e^{-x}\}$.
- d) Solve : $y'' - 2y' + y = 0$
- e) Find the particular integral of $y'' - 2y' + y = 1$.
- f) Verify that $Y' = AY$, where $Y = \begin{bmatrix} e^{6t} & e^{-2t} \\ e^{6t} & -e^{-2t} \end{bmatrix}$ and $A = \begin{bmatrix} 2 & 4 \\ 4 & 2 \end{bmatrix}$
- g) Define ordinary and singular point.

Q2) Attempt any FOUR of the following.

[20]

- a) Prove that $\frac{1}{f(D)} e^{ax} = \frac{1}{f(a)} e^{ax}$, where $f(a) \neq 0$ and $f(D) = a_0 D^n + a_1 D^{n-1} + \dots + a_{n-1} D + a_n$.
- b) Solve : $y'' + 4y = \sin 3x$.
- c) Find particular integral (y_p) of $y'' - y = 2x^4 - 3x + 1$.
- d) Explain the method of variation of parameters to solve $y'' + p(x)y' + q(x)y = Q(x)$.
- e) Find the particular integral of the differential equation solve $y'' - 3y' + 2y = 4x^2$ by method of undetermined coefficients.
- f) Solve : $y''' - 3y'' - y' + 3y = 0$.

P.T.O.

Q3) Attempt any FOUR of the following:

[20]

- a) If $(1+2x^2)y'' + 6xy' + 2y = 0$ and $y = \sum_{n=0}^{\infty} a_n x^n$, then show that
- $$(n+2)(n+1)a_{n+2} + 2(n+1)^2 a_n = 0, \text{ for } n \geq 0.$$
- b) Find the general solution of $x^2 y'' - xy' - 8y = 0$.
- c) Locate and Classify the ordinary, regular singular, irregular singular points of $x^3(x-1)y'' + 2(x-1)y' + 5xy = 0$.
- d) Rewrite the equation $y^{(4)} + y''' + 6y'' + 4y' + y = 0$ as a first order system.
- e) Show that the vector functions $y_1 = \begin{bmatrix} e^t \\ 0 \\ e^{-t} \end{bmatrix}$, $y_2 = \begin{bmatrix} 0 \\ e^{3t} \\ 1 \end{bmatrix}$ and $y_3 = \begin{bmatrix} e^{2t} \\ e^{3t} \\ 0 \end{bmatrix}$ are linearly independent on every interval (a, b) .
- f) Solve $y' = \begin{bmatrix} -4 & -3 \\ 6 & 5 \end{bmatrix} y$.

Q4) Attempt any TWO of the following:

[20]

- a) Prove that $\frac{1}{f(D)} x V(x) = x \frac{1}{f(D)} V(x) - \frac{f'(D)}{[f(D)]^2} V(x)$, where $V(x)$ is any function of x and $f(D) = a_0 D^n + a_1 D^{n-1} + \dots + a_{n-1} D + a_n$.
- b) If $y = e^{2x}$ is one solution of $(2x+1)y'' - 4(x+1)y' + 4y = 0$, then find its general solution.
- c) Find the general solution of $y' = \begin{bmatrix} -3 & 2 & 2 \\ 2 & -3 & 2 \\ 2 & 2 & -3 \end{bmatrix} y$.
- d) Solve $y' = \begin{bmatrix} 11 & -25 \\ 4 & -9 \end{bmatrix} y$.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3851

[5961]-525

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

**SEC - 2C (2) : Samyukta Maharashtra Movement
(2019 Pattern) (Semester - V) (35165) (Extra Credit)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following. (200 words) [10]

- a) Discuss the Genesis of Regionalism in India.
- b) Discuss on Indian National Congress and Regionalism.

Q2) Answer any one of the following. (200 words) [10]

- a) What is Regionalism? Explain the nature of Regionalism.
- b) Discuss preferential Treatment for 'sons of soil'.

Q3) Write Note. (Any one) [5]

- a) Rise and Development of Regional consciousness in Maharashtra.
- b) Difficulties in the formation of Samyukta Maharashtra.

❖ ❖ ❖

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3851

[5961]-525

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

SEC - 2C (2) : Samyukta Maharashtra Movement
(2019 Pattern) (Semester - V) (35165) (Extra Credit)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी एक प्रश्न सोडवा (200 शब्दांत)

[10]

- अ) भारतातील प्रदेशवादाच्या उत्पत्तीवर चर्चा करा.
- ब) भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस आणि प्रदेशवाद यावर चर्चा करा.

प्र.2) खालीलपैकी एक प्रश्न सोडवा (200 शब्दांत)

[10]

- अ) प्रदेशवाद म्हणजे काय? ते सांगून प्रदेशवादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) भूमीपुत्र सिद्धांतासाठी प्राधान्यपूर्ण उपचार यावर चर्चा करा.

प्र.3) टिपा लिहा (कोणतेही एक)

[5]

- अ) महाराष्ट्रातील प्रदेशवादाच्या जाणीवेचा उदय आणि विकास
- ब) संयुक्त महाराष्ट्राच्या निर्मितीतील अडचणी

❖ ❖ ❖

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4515

[Total No. of Pages : 1

[5961]-526A

T.Y. B.A.

Music (संगीत विशेष स्तर) (S - 7)

(DSE-2C) (32519) : Tabla (तबला)

(2019 Pattern) (Semester - V) (CBCS) (35212)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
-
- प्रश्न 1) अ) बाज, बनावट व उपयोगिता या अनुषंगाने तबल्याचे भारतीय संगीतातील स्थान व महत्त्व लिहा. [10]
ब) पेशकार या विस्तारक्षम रचनेची माहिती लिहा. [5]
- प्रश्न 2) अ) फरूखाबाद घराण्याचा इतिहास लिहा. [10]
ब) कायदा या वादन प्रकारा विषयी लिहा. [5]
- प्रश्न 3) अ) कर्नाटक तालपद्धती याविषयी लिहा. [8]
ब) ताल तीनताल आड, कुआड व बिआड लयकारीत लिहा. [12]
- प्रश्न 4) अ) जीवनचरित्र लिहा. (कोणतेही एक) [10]
i) नाना पानसे
ii) उ. अल्लारखा खां
ब) सामान मात्रा संख्या असणाऱ्या तालांच्या निर्मितीची कारणे लिहा. [10]

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3877

[Total No. of Pages : 2

[5961]-527

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 2C : Personality Development - I
(2019 Pattern) (Semester - V) (35224)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following (Any 1) :

[10]

- a) Discuss the factors affecting Personality Development.
- b) Define Self-assessment. Discuss tips to improve Self-assessment skills.

Q2) Answer the following (Any 1) :

[10]

- a) Describe effective habits from 4 to 7 given by Stephen Covey in detail.
- b) Define Personality and explain the misconceptions related to Personality.

Q3) Answer the following (Any 1) :

[5]

- a) Explain Introspection.
- b) What is Self-Appraisal?

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3877

[5961]-527

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 2C : Personality Development - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (35224)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]

अ) व्यक्तिमत्व विकासात प्रभाव पाडणाऱ्या घटकांची चर्चा करा.

ब) स्व मूल्यमापनाची व्याख्या द्या. स्वमूल्यमापन कौशल्ये विकसित करण्याचे उपाय सांगा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]

अ) स्टिफन कोव्हे ने दिलेल्या प्रभावी सवयी 4 ते 7 यांची सविस्तर माहिती द्या.

ब) व्यक्तिमत्वाची व्याख्या सांगून व्यक्तिमत्वाबद्दल असलेले गैरसमज स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [5]

अ) आंतरनिरिक्षण स्पष्ट करा.

ब) स्वमूल्यमापन म्हणजे काय?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3854

[5961]-528

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE - 2C S - 4 : Contemporary Warfare

(2019 Pattern) (Semester - V) (35272)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any three) **[3×5=15]**

- a) What are methods of chemical warfare?
- b) What are the Low Intensity Conflicts?
- c) What is an example of guerrilla warfare?
- d) Explain the meaning and concept of war.
- e) What is revolutionary war?
- f) What is insurgency?

Q2) Answer the following question in 300 words each (any one) **[1×15=15]**

- a) Explain in detail Elements of Insurgency.
- b) Explain in detail objectives of chemical warfare.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[2×10=20]**

- a) State the Aim & Objectives of Low Intensity Conflicts.
- b) State the Aim & Objectives of Biological Warfare.
- c) Explain in detail Meaning and Concept of Insurgency.
- d) What is limited war according to Clausewitz?

Q4) Write short notes (any four) **[4×5=20]**

- a) Contemporary Warfare
- b) Conventional Warfare
- c) War
- d) Revolutionary War
- e) Low Intensity Conflicts
- f) Biological Warfare

❖ ❖ ❖

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3854

[5961]-528

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE - 2C S - 4 : Contemporary Warfare

(2019 Pattern) (Semester - V) (35272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [3×5=15]

- अ) रासायनिक युद्धाच्या पद्धती कोणत्या.
- ब) कमी तीव्रता संघर्ष म्हणजे काय?
- क) गनिमी युद्धाची उदाहरणे कोणती आहेत?
- ड) युद्धाचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) क्रांतिकारी युद्ध म्हणजे काय?
- फ) प्रति विप्लव म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [1×15=15]

- अ) विप्लवचे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) रासायनिक युद्धाची उद्दिष्टे सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [2×10=20]

- अ) कमी तीव्रतेच्या संघर्षाची ध्येय आणि उद्दिष्टे सांगा.
- ब) जैविक युद्धाचे ध्येय आणि उद्दिष्टे सांगा.
- क) विप्लवचा अर्थ आणि संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) क्लॉजविट्झच्या मते मर्यादित युद्ध म्हणजे काय?

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [4×5=20]

- अ) समकालीन युद्ध पद्धती
- ब) पारंपारिक युद्ध पद्धती
- क) युद्ध
- ड) क्रांतिकारी युद्ध
- इ) कमी तीव्रता संघर्ष
- फ) जैविक युद्ध पद्धती

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 1

PA-3855

[5961]-529

T.Y. B.A.

ENGLISH

**SEC-2C : Mastering Life Skills and Life Values
(2019 Pattern) (Semester - V) (35334)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following in about 150 words. **[10]**

- a) Define life skills and explain its scope.
- b) How do you develop your personality through life skills?

Q2) Attempt any one of the following in about 150 words. **[10]**

- a) What is critical thinking? Substantiate your answer with suitable examples.
- b) How does interpersonal skills help to interact with others?

Q3) Attempt any one of the following in about 50 words. **[5]**

- a) What is stress and mention some of the effective ways of managing stress?
- b) Explain decision making skills and problem solving skills in detail.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3856

[Total No. of Pages : 2

[5961]-530

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE - 1C (S-3) : Fundamental Principles of Social Research
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35371)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short note (Any three) **[15]**

- a) Purpose of sampling.
- b) Concept of applied research.
- c) Features of secondary data.
- d) Meaning of research design.
- e) Significance of social research.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any three) **[15]**

- a) State the basic principles of ethical social research.
- b) Write in brief the characteristics of hypothesis.
- c) What do you mean by Quota sampling method?
- d) Discuss the features of primary data.
- e) Describe the importance of social research.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any two) **[20]**

- a) Write in brief about the types of probability sampling.
- b) Describe the limitations of sampling method in social research.
- c) Examine the role of theory in research.
- d) Analyse the critical approach in social research.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (Any one) **[20]**

- a) Explain in detail types of research design with its advantages and disadvantages.
- b) Examine the positivist and feminist approaches in social research.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3856

[5961]-530

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE - 1C (S-3) : Fundamental Principles of Social Research
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35371)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टिपा लिहा.

[15]

- अ) नमुना निवडीचे उद्देश
- ब) उपयोजित संशोधनाची संकल्पना
- क) दुय्यम तथ्यांची वैशिष्ट्ये
- ड) संशोधन आराखड्याचा अर्थ
- इ) सामाजिक संशोधनाचे महत्व

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा.

[15]

- अ) नैतिक सामाजिक संशोधनाची तत्वे स्पष्ट करा.
- ब) गृहितकृत्याची वैशिष्ट्ये थोडक्यात लिहा.
- क) कोटा नमुना निवड पद्धती म्हणजे काय?
- ड) प्राथमिक तथ्यांच्या वैशिष्ट्यांवर चर्चा करा.
- इ) सामाजिक संशोधनाचे महत्व सांगा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) संभाव्यता नमुना निवडीच्या प्रकारां विषयी थोडक्यात लिहा.
- ब) सामाजिक संशोधनातील नमुना निवड पद्धतीच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- क) संशोधनातील सिद्धांताच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
- ड) सामाजिक संशोधनातील चिकित्सक दृष्टिकोनाचे विश्लेषण करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) संशोधन आराखड्याचे प्रकार सविस्तर सांगून त्याचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक संशोधनातील प्रत्यक्षवादी आणि स्त्रीवादी दृष्टिकोनांचे परीक्षण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3857

[Total No. of Pages : 4

[5961]-531

T.Y. B.A.

**CC1E : PUBLIC ADMINISTRATION
(2019 Pattern) (Semester - V) (35445)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions. (20 words)

[16]

- a) Define public Administration.
- b) Write two approaches.
- c) Concept private administration.
- d) Concept POSD CORB
- e) Concept E-Governance
- f) What is Governance
- g) What is system - approach.
- h) In POSD CORB 'O' stands for?
- i) Write two goals of New Public Administration.
- j) Who is said to be the father of Public Administration.

P.T.O.

Q2) Attempt any four short notes. (50 words each)

[16]

- a) Importance of Governance
- b) Traditional approach
- c) Public Private Partnership
- d) Behavioral Approach
- e) Good Governance
- f) System Approach.

Q3) Attempt any three questions.

[18]

- a) Discuss on evolution of new Public Administration.
- b) Explain nature of Public Administration.
- c) Discuss on E Governance.
- d) Discuss on significance of Public Administration.

Q4) Attempt any two questions. (200 word each)

[20]

- a) Explain scope of Public Administration.
- b) Explain features of New Public Administration.
- c) Discuss on importance of Good Governance.

Total No. of Questions : 5]

PA-3857

[5961]-531

T.Y. B.A.

CC1E : PUBLIC ADMINISTRATION
(2019 Pattern) (Semester - V) (35445)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) (250 शब्दात)

[16]

- अ) लोकप्रशासन व्याख्या लिहा.
- ब) दोन दृष्टिकोन लिहा.
- क) खाजगी प्रशासन POSDCORB संकल्पना
- ड) POSDCORB संकल्पना
- इ) ई-प्रशासन संकल्पना
- फ) प्रशासन म्हणजे काय?
- य) व्यवस्था दृष्टिकोन म्हणजे काय?
- र) POSDCORB मध्ये POSDCORB म्हणजे काय?
- ल) नवीन लोकप्रशासनाची दोन ध्येये लिहा.
- व) लोकप्रशासनाचा जनक कोणास म्हटले जाते?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) प्रशासनाचे महत्त्व
- ब) पारंपारिक दृष्टिकोन
- क) सार्वजनिक खाजगी भागीदारी
- ड) वर्तनवादी दृष्टिकोन
- इ) सु-प्रशासन
- फ) व्यवस्था दृष्टिकोन

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) नवीन लोकप्रशासनाची उत्क्रांती यावर चर्चा करा.
- ब) लोकप्रशासनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) 'ई प्रशासन' यावर चर्चा करा.
- ड) लोकप्रशासनाचे महत्त्व यावर चर्चा करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) लोकप्रशासनाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) नवीन लोकप्रशासनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) सुप्रशासनाचे महत्त्व यावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3858

[5961]-532

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A. (Extra Credit)

PUBLIC ADMINISTRATION

**SEC-2C : Samyukta Maharashtra Movement
(2019 Pattern) (Semester - V) (35447)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt Any one of the following (200 words) [10]

- a) Explain the Thoughts of Indian National Congress on Regionalism.
- b) What is Regionalism? Explain the nature of Regionalism.

Q2) Attempt Any one of the following. (200 words) [10]

- a) Comment on Genesis of Regionalism in India.
- b) Explain the Rise and development of Regionalism consciousness in Maharashtra.

Q3) Write note (Any one) [5]

- a) Difficulties in the formation of Samyukta Maharashtra.
- b) Prefemstial Treatment for 'sons of soil'

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3858

[5961]-532

T.Y. B.A. (Extra Credit)

PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2C : Samyukta Maharashtra Movement
(2019 Pattern) (Semester - V) (35447)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]

- अ) भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसचे प्रदेशवादा बाबतचे विचार स्पष्ट करा.
- ब) प्रदेशवाद म्हणजे काय? ते सांगून प्रदेशवादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (फक्त एक) [10]

- अ) भारतातील प्रदेशवादाच्या उत्पत्तीवर भाष्य करा.
- ब) महाराष्ट्रातील प्रदेशवादाच्या जाणीवेचा उदय आणि विकास स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतीही एक) [5]

- अ) संयुक्त महाराष्ट्राच्या निर्मितीतील अडचणी
- ब) भूमीपुत्र सिद्धांतासाठी प्राधान्यपूर्ण उपचार

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3859

[Total No. of Pages : 1

[5961]-533

T.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-1C : मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल इतिहास (प्रारंभ ते इ.स. 1600)
(2019 Pattern) (Semester - V) (35021)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांपर्यंत लिहा. [10]

- अ) वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना थोडक्यात लिहा.
- ब) चांगदेव पासष्टी या ग्रंथाविषयी थोडक्यात माहिती द्या.
- क) मुकुंदराजांच्या 'विवेकसिंधू' या ग्रंथाविषयी थोडक्यात लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) मराठी भाषेचा उगम शिलालेखाच्या आधारे स्पष्ट करा.
- ब) यादव काळातील सामाजिक परिस्थितीचा आढावा घ्या.
- क) महानुभाव वाङ्मयाच्या प्रेरणा विशद करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) लीळाचरित्र व दृष्टांतपाठ या गद्यग्रंथांचा परिचय करून द्या.
- ब) वारकरी संप्रदायाचे तत्त्वज्ञान व आचारधर्म याविषयी सविस्तर लिहा.
- क) संत एकनाथ यांचे वाङ्मयीन कार्य विशद करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) फादर स्टीफन्स यांच्या वाङ्मयीन कार्याचा सविस्तर परिचय करून द्या.
- ब) नृसिंहसरस्वती यांच्या वाङ्मय निर्मितीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) दासोपंतांच्या गीतार्णव व गीतार्थबोधचंद्रिका या ग्रंथांविषयी सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3860

[5961]-534

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DSE - 1C SPL. - 3 : International Organization
(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35271)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three) **[3×5=15]**

- a) What are the Principles of U.N.?
- b) What is Veto?
- c) Explain the Concept of Human Rights.
- d) What are the Functions of WTO?
- e) Explain the Structure of WHO?

Q2) Answer the following questions in 300 Words each. (Any One) **[1×15=15]**

- a) Explain in detail the Structure and role of General Assembly.
- b) Explain the India's Contribution in U.N.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two) **[2×10=20]**

- a) Explain the Structure and Functions of International Court of Justice.
- b) Describe the Universal Declaration of Human Rights.
- c) Evaluate the role of World Trade Organization.
- d) Explain the Functions of W.H.O.

Q4) Write Short Notes (Any Four)

[4×5=20]

- a) Origin of U.N.
- b) Role of U.N. in Social and Economic Issue
- c) Security Council
- d) Enforcement action By U.N.
- e) Nature of Human Rights
- f) Objectives of W.T.O.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3860

[5961]-534

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DSE - 1C SPL. - 3 : International Organization
(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35271)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [3×5=15]

- अ) संयुक्त राष्ट्रांच्या सनदेची तत्वे कोणती?
- ब) व्हेटो (नकाराधिकार) म्हणजे काय?
- क) मानवी हक्काची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) जागतिक व्यापार संघटनेची कार्ये कोणती?
- इ) जागतिक आरोग्य संघटनेची रचना स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [1×5=15]

- अ) महासभेची रचना आणि भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) संयुक्त राष्ट्र संघा मधील भारताचे योगदान स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [2×10=20]

- अ) आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाची रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) मानवी हक्काचा जागतिक जाहिरनामा विशद करा.
- क) जागतिक व्यापार संघटनेच्या भूमिकेचे मूल्यमापन करा.
- ड) जागतिक आरोग्य संघटनेचे कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [4×5=20]

- अ) संयुक्त राष्ट्रसंघाचा उदय
- ब) संयुक्त राष्ट्रांचे सामाजिक आणि आर्थिक प्रश्न सोडविण्यातील कार्य
- क) सुरक्षा परिषद
- ड) संयुक्त राष्ट्रांची कार्यवाहीची कृती
- इ) मानवी हक्काचे स्वरूप
- फ) जागतिक/विश्व व्यापार संघटनेची उद्दिष्टे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PA-3861

[5961]-535

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

SEC - 1C : FMG - 5 : C Programming
(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (Paper - III)
(3 Credits) (35345)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) Which of the following is a valid identifier.
 - i) Area
 - ii) 4th
- b) Define float point constant.
- c) Suppose x, y, z are floating point variables that have value $x = 8.8, y = 3.5, z = 5.2$. Determine the value of the following arithmetic expression:
 $2*y+3*(x-z)$.
- d) A C-program contains the following statements:

```
# include <stdio.h>
int i, j, k;
```

Write an appropriate scanf function to enter numerical values i, j, k such that i, j, k are integers.
- e) What is the purpose of switch statement?
- f) Explain the meaning of following initialization.
 $\text{charf lag}[4] = \{ 'T', 'R', 'U', 'E' \}.$

P.T.O.

- g) A C - program contains the following declarations
int i, j;
long ix;
float x;

Determine the datatype of the following expression

- i) $i + x$
- ii) $ix + j$

Q2) Attempt any four of the following. **[20]**

- a) Write a short note on printf statement.
- b) Name and describe the four basic types of constant in C.
- c) Write a note on logical operators.
- d) Write a note on getchar and putchar.
- e) Write a program to calculate average of n integers.
- f) Write a C program to calculate area of a circle.

Q3) Attempt any four of the following. **[20]**

- a) Write a note on while statement.
- b) Write a note on one dimensional array.
- c) Explain the syntax and one illustration each of:
 - i) if...else
 - ii) Switch
- d) Write a note on functions.
- e) Write a C program to determine the largest of the three integers.
- f) Write a C program that reads a line in lower case and converts all of it to uppercase.

Q4) Attempt any two of the following. **[20]**

- a) Write a note on function prototypes.
- b) Write a C program that reorders a set of integers from smallest to largest.
- c) Give a list of commonly used conversion characters in data output with their meaning.
- d) Write a C program to check whether a string is Palindrome or not.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3862

[Total No. of Pages : 2

[5961]-536

T.Y.B.A.

SOCIOLOGY

DSC-S-4-2-C : Contemporary Indian Society
(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35372)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on (any three)

[15]

- a) MGNREA.
- b) Colonialism.
- c) Globalization.
- d) Modernization.
- e) Secularism.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three)

[15]

- a) Explain Dr. Babasahed Ambedkar's view on nation building.
- b) Elaborate the concept of economic development.
- c) State the relationship between land acquisition and displacements.
- d) Write causes of farmer's suicide in india.
- e) Discuss economic policy of 1991.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two)

[20]

- a) Explain changing nature of marriage system in india.
- b) Discuss the detail debates around LGBTQ.
- c) Explain the impact of globalization on india society.
- d) Discuss the impact of green revolution on agriculture.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any one)

[20]

- a) Define Democracy Discuss the strength and weaknesses of indian democracy.
- b) Constitution as an instrument of social change in india. discuss.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3862

[5961]-536

T.Y.B.A.

SOCIOLOGY

DSC-S-4-2-C : Contemporary Indian Society
(2019 CBCS Pattern) (Semester - V) (35372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) MGNREGA
- ब) वसाहतवाद
- क) जागतिकीकरण
- ड) आधुनिकीकरण
- इ) धर्मनिरपेक्षता

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा राष्ट्रबांधणी बदलचा दृष्टिकोण स्पष्ट करा.
- ब) आर्थिक विकास ही संकल्पना विशद करा.
- क) जमीन अधिग्रहण आणि विस्थापितांमधील संबंध सांगा.
- ड) भारतातील शेतकरी आत्महत्तेची कारणे लिहा.
- इ) 1991 च्या आर्थिक धोरणाची चर्चा करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[20]

- अ) भारतातील बदलत्या विवाह पद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) LGBTQ संबंधी वाद प्रतिवादाची सविस्तर चर्चा करा.
- क) भारतीय समाजावरील जागतिकीकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ड) हरित क्रांतीच्या शेतीवरील परिणामांची चर्चा करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) लोकशाहीची व्याख्या लिहा. भारतीय लोकशाहीच्या बलस्थाने आणि मर्यादांची चर्चा करा.
- ब) भारतीय संविधान हे एक बदलाचे साधन आहे यावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3863

[Total No. of Pages : 1

[5961]-537

T.Y.B.A.

URDU

SEC-2C : Advertisement

(CBCS 2019 Pattern) (Semester-V) (35074)

Time : 1½ Hours]

[Max. Marks :25

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔

نمبرات بائیں جانب درج ہیں۔

[10]

سوال نمبر ۱۔ تشہیر میں نشانات، علامتوں اور تجارتی نشانات کی اہمیت سے بحث کیجئے۔

یا

تشہیر کے ثانوی فرائض مختصراً بیان کیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۲۔ تشہیر میں تحقیق کی اہمیت و افادیت مع مثال بیان کیجئے۔

یا

تشہیر کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کے ارتقاء پر روشنی ڈالئے۔

[5]

سوال نمبر ۳۔ تشہیر کی قیمت صارف ادا کرتا ہے یا صنعت کار واضح کیجئے۔

یا

تشہیر کے مختلف ذرائع بیان کرتے ہوئے سینما کی اہمیت واضح کیجئے۔

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) हिंदी भाषा के विविध रूपों पर प्रकाश डालिए।
- ब) राजभाषा और राष्ट्रभाषा में क्या अंतर है—संक्षेप में लिखिए।
- क) अंतर्राष्ट्रीय भाषा पर अपने विचार लिखिए।
- ड) बोली तथा मानक भाषा को समझाइए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) सरकारी पत्र की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए।
- ब) सरकारी पत्रों के विविध प्रकार को समझाइए।
- क) परिपत्र क्या है? यह बताते हुए परिपत्र का प्रारूप को संक्षेप में लिखिए।
- ड) कार्यालय आदेश किसे कहते हैं? तथा उसका उपयोग कब किया जाता है?

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) अनुवाद का स्वरूप तथा परिभाषा स्पष्ट कीजिए।
- ब) अनुवाद प्रक्रिया को समझाइए।
- क) सूचना तकनीक में अनुवाद का महत्व बताइए।
- ड) अनुवादक के गुण बताइए।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन टिप्पणियों को लिखिए। [21]

- अ) भाषा की विशेषताएँ।
- ब) संपर्क भाषा।
- क) आवेदन पत्र का स्वरूप।
- ड) प्रेस विज्ञापन का स्वरूप।
- इ) हिंदी में अनुवाद का महत्व।
- फ) कार्यालयीन अनुवाद।

प्र.5) निम्नलिखित में से किसी एक परिच्छेद का हिंदी अनुवाद कीजिए।

[7]

The twenty-first century is known as the age of information technology. It has evolved tremendously in recent decades and had revolutionized the way humans connect and work. Everything from computers and the internet to e-commerce and cell phones are the results of information technology. Advancements in technology and better information systems provide lots of possibilities in communication and connectivity. After the invention of the computer and internet, the world has changed a lot. Just a press of a button or a swipe can get you many things that you want. You can talk to those living miles away or see people in different countries through video conferencing. You can even buy groceries and food from websites, just by sitting at home. Sharing knowledge and gathering of information has become much easier, faster, cheaper and enjoyable.

अथवा

एकविसावे शतक हे माहिती तंत्रज्ञानाचे युग म्हणून ओळखले जाते. आलिकडच्या दशकता माहिती आणि तंत्रज्ञानाचा प्रचंड विकास झाला आहे. मानवी संपर्क व काम करण्याच्या पद्धतीत देखील क्रांती घडवून आणली आहे. संगणक आणि इंटरनेट पासून ई-कॉमर्स ते सेलफोन पर्यंत सर्व काही माहिती तंत्रज्ञानाचे परिणाम आहेत. तंत्रज्ञानातील प्रगती आणि उत्तम माहिती प्रणाली संप्रेषण यामुळे संपर्कामध्ये अनेक नवीन संधी निर्माण झालेल्या आहेत. संगणक आणि इंटरनेटच्या शोधनंतर जग खूप बदलले आहे. फक्त एक बटन दाबून किंवा स्वाइप केल्याने तुम्हाला हव्या असलेल्या अनेक गोष्टी मिळू शकतात. तुम्ही मैलां दूर राहणाऱ्यांशी बोलू शकता किंवा व्हिडिओ कॉन्फरेंसिंग द्वारे वेगवेगळ्या देशातील लोकांना पाहू शकता. तुम्ही अगदी घरी बसून वेबसाइट वरून किराणा सामान आणि अन्न खरेदी करू शकता. ज्ञानाची देवाणघेवाण आणि माहिती गोळा करणे खूप सोपे, जलद स्वस्त आणि आनंददायक झाले आहे.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3865

[Total No. of Pages : 2

[5961]-539

T.Y.B.A.

PERSIAN

CC-1D : Modern Persian Prose, Literary History & Translation
(2019 Pattern) (Semester - V) (35103)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Express your views on the book Rahbar e Nazad e Nau (رهبر نژاد نو) or
Rah e Nau dar Talim or Tarbiyat (راه نودر تعلیم و تربیت) [14]

Q2) What do you know about the History of Modern Persian Language and
Literature? Write in detail. [16]

Q3) Reproduce in simple Language any one of the following text: [10]

(۱) کمتری از مردم راه خوشیخت شدن رامی شنا سند. اکثریت بازیچه،
هوا و هوس شده و نوبت بنوبت دستخوش امواج متخالف گشته در روی دریائی که
ساحل ندارد چرخ می زنند و مانند کوران در مقابل طوفان نه حس مطاوعت دارند نه
تاب مقاومت.

(۲) همهء بد بختی ها از درون ما بر می خیزند و سبب آنها خود ما هستیم. ما سهوآمی
پنداریم که آنها از بیرون می آیند در صورتیکه خود ما آنها را در توی خود مان و
با سرشت خود مان می سازیم.

P.T.O.

Q4) Write a note on the life and literary contribution of Kazimzadeh
کاظم (زاده) ایرانشهر. Iranshahr. [12]

Q5) a) Translate or explain **any two** of the following passages into Urdu or English. [12]

(۱) اهمیت و فائدهٔ صحتِ بدن را هر کس می داند. لیکن شرایط آن را بسیاری از مردم نمی دانند. یامی دانند و عمل نمی کنند. و هر کس به تجربه می فهمد که صحت بدن یکی از بزرگ ترین نعمت ها و مایهٔ خوش بختی است. چه می بیند که هر وقت انحراف مختصری در مزاجش پیدا می آید دنیا در چشمش تاریک می شود سست و نومید می گردد و روح او هم در عذاب می افتد.

(۲) در حین خوردن غذا و بعد ازان همیشه باید شاد و خرم و خندان بوده سخن های غم انگیز و کدورت آمیز را به کلی دور انداخت و در حال غضب و عصبانیت و هیجان نه باید غذا خورد که بجائے صحت مضرت می بخشد. خندیدن برائے قوت اعصاب و سهولت هضم و رفع یبوست بسیار نافع است.

(۳) میوه هایی را که پوست نازک دارد باید با پوست خورد. اما قبل از باید با پوست تمیزشست. این پوست ها دارای مادهٔ "ویتامن" است که از آفتاب گرفته و بسیار نافع است.

b) Translate the following English Passage in to your own language. [6]

It is always necessary for the parents to Understand a basic knowledge that kids work on the tactics of COPY & PASTE. In simple words, Whatever will be happening in front of the kids, most likely they will copy that and make it their habit. Hence, if you are using your gadgets in front of the kid for a long time, do not expect the kid to stay away from the gadgets. Similarly, if you read books or watch television and your kid notices that, they will be inclined to such habits as well.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3867

[Total No. of Pages : 4

[5961]-541

T.Y. B.A.

LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING

G - 3 : Logic and Methodology of Science - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (35363)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any **Three** of the following questions in 50 words. **[15]**

- a) Explain the concept of science.
- b) Explain the nature of hypothesis.
- c) With appropriate examples explain what is pure science?
- d) What is a working hypothesis?
- e) What is a fact?

Q2) Write short notes on any **Three** of the following in 50 words: **[15]**

- a) Applied science
- b) Casual laws
- c) Uniformity of nature
- d) Kinds of hypothesis
- e) Concept of theory

P.T.O.

Q3) Answer any **Two** of the following questions in 200 words.

[20]

- a) Explain theory of causation.
- b) Explain the relation between values and science.
- c) What are the conditions of good hypothesis?

Q4) Answer any **One** of the following questions in 400 words.

[20]

- a) Explain in detail the difference between common sense and science.
- b) Explain in detail Aristotle's concept causation.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

PA-3867

[5961]-541

T.Y. B.A.

LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING

G - 3 : Logic and Methodology of Science - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (35363)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) विज्ञान ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) सिद्धांतकल्पनेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) शुद्ध विज्ञान म्हणजे काय ते उदाहरण देऊन सांगा.
- ड) कामचलाऊ सिद्धांतकल्पना म्हणजे काय?
- इ) तथ्य म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) उपयोजित शास्त्रे
- ब) कार्यकारण नियम
- क) निसर्ग एकविधता
- ड) सिद्धांतकल्पनेचे प्रकार
- इ) सिद्धांत संकल्पना

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) कार्यकारण संकल्पना विशद करा.
- ब) मूल्य आणि विज्ञान यातील संबंध स्पष्ट करा.
- क) उचित सिद्धांत कल्पनेच्या अटी कोणत्या?

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांची उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) व्यावहारिक ज्ञान व विज्ञान यामधील फरक सविस्तर विशद करा.
- ब) ॲरिस्टॉटलची कारम संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3879

[Total No. of Pages : 2

[5961]-542

T.Y. B.A. (Vocational Stream)

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

Adventure Tourism (Theory)

(2019 Pattern) (Semester - V) (Paper - V) (35861)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer any eight (Around 20 words each):

[16]

- a) Define adventure tourism.
- b) Scuba diving.
- c) Kayaking.
- d) Bungee jumping.
- e) Hiking.
- f) Define sports tourism.
- g) Trekking.
- h) Name any two land-based tourism sites in India.
- i) Name any two water-based tourism sites in India.
- j) Name any two air-based tourism sites in India.

P.T.O.

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each):

[18]

- a) What are the elements of adventure tourism?
- b) Write any three equipment's required for air-based tourism?
- c) Explain the concept jungle safaris?
- d) What is the classification of adventure tourism?

Q3) Answer any two (Around 100 words each):

[16]

- a) Explain any two major adventure based organizations in India.
- b) What is the importance of equipment's in adventure tourism?
- c) What is the scope of adventure tourism in India?

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each):

[20]

- a) Explain the history of adventure tourism.
- b) What are the emerging trends of adventure tourism?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4503

[Total No. of Pages : 4

[5961]-543

T.Y. B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

CC-1E : World Civilization & Heritage (Paper - I)

(2019 Pattern) (Semester - V) (General Paper - III) (35253)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 300 words (any one) : [15]

- a) Write detailed about town planning of Indus Valley Civilization.

OR

- b) Explain the contribution of Egyptian Civilization.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one) : [15]

- a) Explain the social and cultural life of ancient China Civilization.

OR

- b) Write down about the religious life of Vedic Civilization.

Q3) Answer the following question in 200 words. (any two) : [20]

- a) Write information of stone age culture.
- b) Discuss on 'Sabha' and 'Samiti'.
- c) Write information about pyramids.
- d) Narrate about Mesopotamia Civilization.

P.T.O.

Q4) Short notes (any four) :

[20]

- a) Vedic literature
- b) Primitive man
- c) Varnashrama / Varnavyavastha
- d) Decline of Indus Valley Civilization
- e) Philosophy of confucious
- f) Egyptian pyramids

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

PA-4503

[5961]-543

T.Y. B.A.

HISTORY OF CIVILIZATION

CC-1E : World Civilization & Heritage (Paper - I)
(2019 Pattern) (Semester - V) (General Paper - III) (35253)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) : [15]

- अ) सिंधु संस्कृतीतील नगररचनेबद्दल सविस्तर लिहा.
किंवा
ब) जागतिक संस्कृतीमध्ये इजिप्त संस्कृतीचे योगदान स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही एक) : [15]

- अ) प्राचीन चीन संस्कृतीमधील समाजिक व सांस्कृतिक जीवन स्पष्ट करा.
किंवा
ब) वैदिक संस्कृतीमधील धार्मिक जीवनाबद्दल लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या (कोणतेही दोन) : [20]

- अ) अश्मयुग कालखंडाची माहिती लिहा.
ब) सभा व समितीवर चर्चा करा.
क) पिरॅमिडस बद्दल लिहा.
ड) मेसोपोटेमियन संस्कृतीबद्दल लिहा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- अ) वैदिक साहित्य
- ब) आदिमानव
- क) वर्णव्यवस्था
- ड) सिंधू संस्कृतीचा ज्हास
- इ) कन्फ्युशियसचे तत्वज्ञान
- फ) इजिप्तीशियन पिरॅमिड

ॐॐॐॐ

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3870

[Total No. of Pages : 4

[5961]-544

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
SKILL ENHANCEMENT COURSE
VALUE/SKILL BASED COURSE
SEC-2C : Human Rights and UN
(2019 Pattern) (Semester - V) (35274)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Select the correct option and rewrite the sentences : [5]

- i) In the Indian context all persons above the age of _____ have the right to vote.
 - a) 14
 - b) 16
 - c) 18
 - d) None of these
- ii) The United Nations established the International court of Justice in _____.
 - a) Hague
 - b) Delhi
 - c) Tokiyo
 - d) France
- iii) On _____ the General Assembly adopted the Universal Declaration of Human Rights.
 - a) 10 Dec. 1948
 - b) 10 June 1949
 - c) 26 Jan 1950
 - d) 29 April 1954
- iv) The Declaration of Human Rights consist of _____ Articles.
 - a) 10
 - b) 20
 - c) 30
 - d) 40
- v) The United Nations was established in _____.
 - a) 24 Oct. 1945
 - b) 14 June 1945
 - c) 28 Aug. 1948
 - d) 13 May 1998

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in 100 words each (Any three) : [12]

- a) Explain in brief Historical Background to the Universal Declaration of Human Rights.
- b) Analysis of the Universal Declaration of Human Right.
- c) Explain the concept of prohibition of slavery.
- d) What is Uncontrolled arrest prevention?
- e) Explain the concept prevention of Discrimination.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any one) : [8]

- a) What are the provisions in the United Nations charter on Human Rights.
- b) Explain the concept Effective remedy rights.

Total No. of Questions : 3]

PA-3870

[5961]-544

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SKILL ENHANCEMENT COURSE

VALUE/SKILL BASED COURSE

SEC-2C : Human Rights and UN

(2019 Pattern) (Semester - V) (35274)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) योग्य पर्याय निवडून विधाने पुन्हा लिहा : [5]

- i) भारता संदर्भात वर्षावरील सर्व व्यक्तींना मतदान करण्याचा अधिकार आहे.
अ) 14 ब) 16
क) 18 ड) यापैकी नाही
- ii) संयुक्त राष्ट्रांने येथे 2002 मध्ये आंतरराष्ट्रीय न्यायालयाची स्थापना केली.
अ) हेग ब) दिल्ली
क) टोकियो ड) फ्रान्स
- iii) संयुक्त राष्ट्रांच्या आमसभेने रोजी मानव अधिकार संबंधीचा वैश्विक जाहिरनामा मंजूर केला.
अ) 10 डिसेंबर 1948 ब) 10 जून 1949
क) 26 जानेवारी 1950 ड) 29 एप्रिल 1954
- iv) मानवी हक्कांच्या जाहिरनाम्या मध्ये कलमांचा समावेश आहे.
अ) 10 ब) 20
क) 30 ड) 40

v) संयुक्त राष्ट्रसंघाची स्थापना मध्ये झाली.

अ) 24 ऑक्टोबर 1945

ब) 14 जून 1945

क) 28 ऑगस्ट 1948

ड) 13 मे 1998

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) : [12]

अ) मानवी हक्कांच्या सार्वत्रिक घोषणेची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी थोडक्यात स्पष्ट करा.

ब) मानवी हक्कांच्या सार्वत्रिक घोषणेचे विश्लेषण करा.

क) 'गुलामगिरी बंदी' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

ड) अनियंत्रित अटक प्रतिबंध म्हणजे काय?

इ) भेदभाव प्रतिबंधाची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक) : [8]

अ) संयुक्त राष्ट्रांच्या मानवाधिकार कलमांमधील किंवा चार्टरमधील तरतुदी कोणत्या?

ब) 'प्रभावी उपाय हक्क' स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3871

[Total No. of Pages : 4

[5961]-545

T.Y. B.A. (Semester - V)

EDUCATION

CC-1D : Teaching, Learning Process

(2019 Pattern) (CBCS) (35303)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) : **[15]**

- a) What are the limitations of discussion method?
- b) What are the characteristics of teaching process.
- c) Explain the concept of Higher Education.
- d) Explain an importance of Demonstration method.
- e) Write an impact of globalization on higher education.

Q2) Write the answer of the following questions in 100 words each (Any Two) : **[20]**

- a) Explain the nature of Trial and Error method by Thorndike.
- b) Explain the challenges before higher education.
- c) Explain the merits and limitations of project method.
- d) What is Action research? Explain the nature of Action research.

P.T.O.

Q3) Answer Any One question in 300 words.

[20]

- a) What is Insightful learning? Explain the nature, merits and limitations of Insightful learning method.
- b) What are the Problems in Higher education? Suggest remedies to overcome these.

Q4) Write short notes in 50 words each (Any Three) :

[15]

- a) Concept of higher education.
- b) Nature of Discussion method.
- c) Importance of Action research.
- d) Impact of Fatigue on learning.
- e) Concept of Learning.

Total No. of Questions : 4]

PA-3871

[5961]-545

T.Y. B.A. (Semester - V)

EDUCATION (अध्ययन, अध्यापन प्रक्रिया)

CC-1D : Teaching, Learning Process

(2019 Pattern) (CBCS) (35303)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) चर्चा पद्धतीच्या मर्यादा कोणत्या?
- ब) अध्ययन प्रक्रियेची वैशिष्ट्ये कोणती?
- क) उच्च शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) दिग्दर्शन पद्धतीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- इ) जागतिकीकरणाचा उच्च शिक्षणावरील प्रभाव लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) थॉनडाईकच्या प्रयत्न प्रमाद पद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) उच्च शिक्षणासमोरील आव्हाने स्पष्ट करा.
- क) प्रकल्प पद्धतीचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.
- ड) कृतीसंशोधन म्हणजे काय? कृती संशोधनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) मर्मदृष्टीमूलक अध्ययन म्हणजे काय? मर्मदृष्टीमूलक अध्ययन पद्धतीचे स्वरूप, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.
- ब) उच्च शिक्षणातील समस्या कोणत्या? त्या दूर करण्यासाठी उपाय सुचवा.

प्रश्न 4) टीपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) उच्च शिक्षणाची संकल्पना
- ब) चर्चा पद्धतीचे स्वरूप
- क) कृतीसंशोधन महत्त्व
- ड) थकण्याचा अध्ययनावरील परिणाम
- इ) अध्ययनाची संकल्पना

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3873

[Total No. of Pages : 2

[5961]-547

T.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2C : Museology

(2019 Pattern) (Semester - V) (35178)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 200 words (Any one) : **[10]**

- a) Explain the concept museum and describe importance of Museum.

OR

- b) Explain pre-independence history of the Indian Museum.

Q2) Answer the following question in 200 words (Any one) : **[10]**

- a) Explain the role of Museum Custodian in the role of Museum functioning.

OR

- b) Explain concept of Art Museum and briefly explain of Art Museum importance.

Q3) Short Notes (Any one) : **[5]**

- a) Local Art Museum

OR

- b) Coin Museum

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3873

[5961]-547

T.Y. B.A.

HISTORY

SEC-2C : Museology

(2019 Pattern) (Semester - V) (35178)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही 1) [10]

अ) वस्तुसंग्रहालयाच्या व्याख्या सांगून, वस्तुसंग्रहालयाचे महत्व थोडक्यात सांगा.

किंवा

ब) भारतीय संग्रहालयाचा स्वातंत्र्यपूर्व इतिहास थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही 1) [10]

अ) संग्रहालय कार्यप्रणालीच्या भूमिकेत संग्रहालय अभिरक्षकांची भूमिका समर्पक शब्दांत सांगा.

किंवा

ब) कलासंग्रहालय संकल्पना सांगून थोडक्यात त्यांचे महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणताही 1) [5]

अ) स्थानिक कला संग्रहालय

किंवा

ब) नाणे संग्रहालय

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3874

[Total No. of Pages : 4

[5961]-548

T.Y. B.A. (Semester - V)

ANTHROPOLOGY

CC 1E : Maharashtra - A Culture Region

(2019 Pattern) (CBCS) (35193)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on any three of the following : [15]

- a) Acculturation
- b) Maharashtra Dharma. (Concept)
- c) Warkari Cult
- d) Cave Temples in Maharashtra
- e) Concept of Culture

Q2) Answer any three of the following questions in 50 words each. [15]

- a) What is evolution?
- b) Write information about warali painting.
- c) Explain the cultural region-Khandesh in Maharashtra.
- d) Elaborate Paithani as a handicraft in Maharashtra.
- e) Write about a festival of Diwali.

P.T.O.

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Explain the process of cultural change.
- b) Write about Maharashtra a Geographical region : Vidharbha and Marathwada.
- c) Describe the detail about Vithoba and Mahalaxmi deities in Maharashtra.
- d) Write about a festivals of Gudhi-Padwa and Holi.

Q4) Answer any one of the following questions in 300 words. **[20]**

- a) Write in detail about Saint Tukaram and Saint Ramdas in Maharashtra.
- b) Describe in detail about Balutedari System in Maharashtra.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

PA-3874

[5961]-548

T.Y. B.A. (Semester - V)

ANTHROPOLOGY

CC 1E : Maharashtra - A Culture Region

(2019 Pattern) (CBCS) (35193)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) समसंस्कृतीकरण
ब) महाराष्ट्र धर्म – संकल्पना
क) वारकरी संप्रदाय
ड) महाराष्ट्रातील लेणी
इ) संस्कृतीची संकल्पना

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) उत्क्रांती म्हणजे काय?
ब) वारली चित्रकले विषयी माहिती लिहा.
क) महाराष्ट्रातील एक सांस्कृतिक प्रदेश – 'खान्देश' स्पष्ट करा?
ड) महाराष्ट्रातील एक हस्तकला – पैठणी विशद करा?
इ) दिवाळी सणाविषयी माहिती लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) सांस्कृतिक प्रसाराची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ब) महाराष्ट्रातील भौगोलिक प्रदेश: विदर्भ आणि मराठवाडा याविषयी माहिती लिहा.
- क) महाराष्ट्रातील देवदेवता विठोबा आणि महालक्ष्मी यांच्याबद्दल सविस्तर वर्णन करा.
- ड) गुडीपाडवा आणि होळी सणाविषयी माहिती लिहा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) महाराष्ट्रातील संत तुकाराम आणि संत रामदास यांच्याबद्दल सविस्तर माहिती लिहा.
- ब) महाराष्ट्रातील बलुतेदारी पद्धती सविस्तर वर्णन करा?

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3876

[Total No. of Pages : 4

[5961]-550

T.Y. B.A. (Semester - V)

PHILOSOPHY (General)

CC - 1 E : Aesthetics and Religious Philosophy
(2019 Pattern) (CBCS) (35423) (Regular)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the questions in 100 words (Any Three) :

[15]

- a) Give an explanation of the concept of Rasa.
- b) Briefly state the concept of judgment of beauty.
- c) Explain the Concept of Beauty.
- d) Discuss on the concept of Evil.
- e) Briefly write the concept of 'Philosophy of Religion'.

Q2) Answer the question in 100 words (Any Three) :

[15]

- a) Briefly explain *Concept of novelty*.
- b) Explain the concept of '*Sthayibhava*'.
- c) Elaborately explain concept of secular government.
- d) Describe on '*Aesthetic as a branch of philosophy*'.
- e) Explain the concept '*Art as a communication*'.

P.T.O.

Q3) Write short notes on any two in 200 words each.

[20]

- a) Fundamentalism.
- b) 'Art as Imitation'.
- c) Distribution between Art and craft.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words.

[20]

- a) What is philosophy of Religion? Discuss its major issues.
- b) What is Aesthetics? Elaborately explain the concept of Aesthetic experience.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

PA-3876

[5961]-550

T.Y. B.A. (Semester - V)

PHILOSOPHY (General)

CC - 1 E : Aesthetics and Religious Philosophy

(2019 Pattern) (CBCS) (35423) (Regular)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) 'रससंकल्पनेचे' स्पष्टीकरण करा.
ब) 'सौन्दर्य निर्णय' संकल्पना थोडक्यात सांगा.
क) 'सुंदरता' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) 'दुरिताची' संकल्पना विषद करा.
इ) 'धर्माचे तत्त्वज्ञान' संकल्पना थोडक्यात लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) 'नाविन्य' ही संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) 'स्थायीभाव' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
क) 'धर्मनिरपेक्ष शासन' ही संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
ड) 'सौन्दर्यशास्त्र ही तत्त्वज्ञानाची एक शाखा आहे', स्पष्ट करा.
इ) 'कला एक संवाद' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर 200 शब्दांत संक्षिप्त टिपा लिहा.

[20]

- अ) मूलतत्त्ववाद.
- ब) कला म्हणजे अनुकरण.
- क) कला आणि हस्तकला यातील फरक.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) धर्माचे तत्वज्ञान म्हणजे काय? त्याच्याशी निगडित प्रमुख समस्यांची चर्चा करा?
- ब) सौन्दर्य म्हणजे काय? ते सांगून सौंदर्यानुभव संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-4277

[Total No. of Pages :2

[5961]-551

T.Y.B.A.

URDU

DSE-1C : Urdu Literature Criticism & Research (Old S - III)
(CBCS 2019 Pattern) (Semester-V) (35071)

Time :2 ½ Hours]

[Max. Marks :70

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
نمبرات بائیں جانب درج ہیں۔

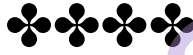
- [10] سوال نمبر ۱۔ تنقید کی تعریف بیان کرتے ہوئے نقاد کے فرائض پر روشنی ڈالئے۔
یا
اردو تذکرے، اردو تنقید کے ابتدائی نقوش ہیں دلائل سے واضح کیجئے۔
- [15] سوال نمبر ۲۔ تنقید کے ارتقاء پر روشنی ڈالتے ہوئے مارکسی تنقید کا جائزہ پیش کیجئے۔
یا
سائنٹفک تنقید پر تفصیلی بحث کیجئے۔
- [10] سوال نمبر ۳۔ تنقید کے نفسیاتی دبستاں کا تفصیلی جائزہ پیش کیجئے۔
یا
تنقید کے جمالیاتی دبستاں پر اپنے خیالات کا اظہار کیجئے۔
- [15] سوال نمبر ۴۔ مارکسی تنقید اور نفسیاتی تنقید پر بحث کرتے ہوئے ان کا تقابل کیجئے۔
یا
فرائیڈ کے تحلیل نفسی کے نظریے کی وضاحت کیجئے۔

P.T.O.

[20]

سوال نمبر ۵۔ مختصر نوٹ لکھئے۔ (کوئی چار)

- (a) ادبی تنقید کی اہمیت
- (b) اردو نڈ کرے اور تنقید
- (c) مشرقی تنقید
- (d) تنقید کے اصول
- (e) تنقید کی تعریف اور ماہیت

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3878

[Total No. of Pages : 4

[5961]-552

T.Y. B.A.

HISTORY

**Special DSE-2C : Maharashtra in the 19th Century
(2019 Pattern) (Semester - V) (35172)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (Any one) **[15]**

- a) Explain the political, social and economic background of early 19th century Maharashtra.

OR

- b) Explain the women emancipation work of Mahatma Jyotiba Phule?

Q2) Answer the following question in 300 words (Any one) **[15]**

- a) Review the revolutionary movement in Maharashtra.

OR

- b) Review the land revenue systems during the British period.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any two) **[20]**

- a) Explain the reasons for the decline of Maratha power.
- b) Write about social performance of Prarthana Samaj.
- c) Write information about the uprising of Ramashi community in Maharashtra.
- d) Explain the economical thoughts of Justice M.G. Ranade.

P.T.O.

Q4) Short Notes. (Any four)

[20]

- a) Standing Army
- b) Peshwa Bajirao second
- c) Bombay Association
- d) Uprising of Bhilla
- e) Moderates ideology
- f) Economical thoughts of Lokamanya Tilak

munotes.in

PA-3878

[5961]-552

T.Y. B.A.

इतिहास

Special DSE-2C : एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्र

(2019 Pattern) (Semester - V) (35172)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

अ) एकोणिसाव्या शतकाच्या आरंभीची महाराष्ट्राची राजकीय, सामाजिक व आर्थिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

किंवा

ब) महात्मा ज्योतिबा फुले यांचे स्त्री-उद्धाराचे कार्य स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

अ) महाराष्ट्रातील क्रांतीकारी चळवळीचा आढावा घ्या.

किंवा

ब) ब्रिटिशकालीन जमीन महसूल पद्धतींचा आढावा घ्या.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]

अ) मराठा सत्तेच्या ज्हासाची कारणे स्पष्ट करा.

ब) प्रार्थना समाजाच्या सामाजिक कामगिरीबद्दल लिहा.

क) महाराष्ट्रातील रामोशी समाजाच्या उठावांबद्दल माहिती लिहा.

ड) न्यायमूर्ती महादेव गोविंद रानडे यांचे अर्थविषयक विचार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टीप लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) तैनाती फौज
- ब) पेशवा दुसरे बाजीराव
- क) बॉम्बे असोसिएशन
- ड) भिल्लांचा उठाव
- इ) मवाळवाद
- फ) लोकमाण्य टिळक यांचे अर्थविषयक विचार

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4462

[Total No. of Pages : 3

[5961]-553A
T.Y. B.A. (Semester - V)
MUSIC (General)
G - 5 : राग संगीत गायन
(2019 Pattern) (CBCS) (35213)

(विशिष्ट सूचना : या संचातील राग संगीत गायन, तबला या पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही
एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) अ) यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील मध्यलय ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा. [10]
ब) पुरिया धनाश्री, मुलतानी, जयजयवंती यापैकी कोणत्याही एका रागाचा स्वरविस्तार लिहा. [5]
- प्रश्न 2) अ) यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची आरोह-अवरोह, पकड यासह संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहा. [10]
ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा. [5]
i) एकताल
ii) त्रिताल
iii) झुमरा
iv) तिलवाडा
- प्रश्न 3) अ) एका वाक्यात उत्तरे द्या. [8]
i) मुलतानी राग कोणत्या थाटात वर्गीकृत केलेला आहे?
ii) अभ्यासक्रमातील परमेल प्रवेशक रागाचे नाव काय आहे?
iii) जोड राग म्हणजे काय?
iv) अनिबद्ध गान म्हणजे काय?

ब) टिपा लिहा (कोणत्याही 2)

[12]

- i) प्रबंध
- ii) निबद्ध गान
- iii) अनिबद्ध गान
- iv) संधिप्रकाशित राग

प्रश्न 4) अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीततज्ञाचे जीवनचरित्र व सांगीतिक योगदान लिहा. [10]

- i) पं. जितेंद्र अभिषेकी
- ii) पं. भीमसेन जोशी
- iii) श्रीमती मांगुबाई कुर्डीकर

ब) निबंध लिहा :(कोणताही एक)

[10]

- i) पार्श्वगायन
- ii) संगीत व आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे
- iii) राग संगीत आणि जनरूची

Total No. of Questions : 4]

PA-4462

[5961]-553A
T.Y. B.A. (Semester - V)
MUSIC (General)

G - 5 : तबला

(2019 Pattern) (CBCS) (35213)

(विशिष्ट सूचना : या संचातील राग संगीत गायन, तबला या पैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही
एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1)	अ) वाद्य वर्गीकरणाविषयी लिहा.	[10]
	ब) अवनद्ध वाद्यांची माहिती लिहा.	[5]
प्रश्न 2)	अ) पाश्चात्य तालवाद्यांची संक्षिप्त माहिती लिहा.	[10]
	ब) घन वाद्यांची माहिती लिहा.	[5]
प्रश्न 3)	अ) अवनद्ध वाद्यांचा थोडक्यात इतिहास लिहा.	[8]
	ब) तबला आणि पखवाज या वाद्यांचे बाज व बनावट या अनुषंगाने तौलनिक विवेचन करा. [12]	
प्रश्न 4)	अ) घन वाद्य व अवनद्ध वाद्य यांतील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.	[10]
	ब) बाज व बनावट या मुद्द्यांच्या आधारे तबल्याचे चर्म वाद्यांतील स्थान व महत्त्व लिहा. [10]	

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3880

[Total No. of Pages : 2

[5961] - 554

T.Y. B.A.

ENGLISH

DISCIPLINE SPECIFIC ELECTIVE

DSE - 1C : Appreciating Novel

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35331)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any three of the following questions :

[15]

- a) Comment on the statement "Eighteenth Century is an age of prose".
- b) Describe the importance of plot structure in novel.
- c) Write a note on conflict as an element of novel.
- d) Explain the narrative point of view in novel.
- e) Enlist the responsible factors for the rise of novel in the 18th Century.

Q2) Attempt the short notes on any three of the following :

[15]

- a) Epistolary Novel.
- b) Regional Novel.
- c) Bildungsroman Novel.
- d) Historical Novel.
- e) Picaresque Novel.

P.T.O.

Q3) Attempt any three of the following questions :

[15]

- a) “The major theme of Silas Marner is of course the influence of pure, natural relationships”. Explain.
- b) Draw a character sketch of Dunstan Cass as an antagonist of the novel.
- c) Write a note on the beginning of the novel Silas Marner.
- d) Comment on the importance of the moral values as projected in the novel Silas Marner.
- e) Comment on the various themes in the novel Silas Marner.

Q4) Attempt any three of the following questions :

[15]

- a) Explain the narrative techniques used in the novel Silas Marner.
- b) Comment on the complexity of plot in the novel Silas Marner.
- c) Write a note on the style and diction used in the novel Silas Marner.
- d) Describe the setting and atmosphere of the novel Silas Marner.
- e) Draw a character sketch of Silas Marner as a protagonist of the novel.

Q5) Attempt any one of the following :

[10]

- a) Comment on the internal and external conflict with reference to the novel Silas Marner.
- b) Explain in detail the major and minor characters in the novel Silas Marner.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3881

[Total No. of Pages : 4

[5961]-555

T.Y. B.A.

STATISTICS (General)

Mathematical Statistics (General - IV)

ST-33275 : Theory of Estimation (CC-2E)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35383)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Symbols and abbreviations have their usual meaning.

Q1) Attempt each of the following :

a) In each of the following cases, choose the correct alternative :[1 each]

i) Let X_1 and X_2 be two random samples drawn from $N(\mu = 0, \sigma^2)$ distribution Then which of the following statement is correct?

- A) $X_1^2 + X_2^2$ is sufficient statistic of σ^2
- B) $X_1^2 + X_2^2$ is sufficient statistic of μ
- C) $X_1^2 - X_2^2$ is sufficient statistic of σ^2
- D) $X_1^2 + X_2^2$ is not sufficient statistic of σ^2

ii) Let T is an unbiased estimator of θ . Then biased estimator of $\theta^{1/2}$ is,

- A) T^{-2}
- B) $T^{0.5}$
- C) T^2
- D) $(T/2)^{0.5}$

iii) Let $X_1, X_2, \dots, X_n$ be 'n' random samples drawn from

distribution with P.D.F. $f(x, \theta) = \frac{\theta}{x^{\theta+1}}; x \geq 1; \theta > 0$

Then sample mean is consistent estimator of,

- A) $\frac{\theta}{\theta-1}$
- B) $\frac{\theta}{\theta+1}$
- C) $\frac{\theta+1}{\theta}$
- D) $\frac{\theta-1}{\theta}$

P.T.O.

iv) Let X be a random variable with P.D.F. as,

$f(x, p) = \theta x^{\theta-1}; 0 < x < 1; \theta > 0$ The moment estimator of θ is,

A) $\frac{\bar{x}-1}{\bar{x}}$

B) $\frac{1}{\bar{x}+1}$

C) $\frac{\bar{x}}{1-\bar{x}}$

D) $\frac{1}{\bar{x}}$

v) Let $x_i \rightarrow \text{Ber}(n=1, p); 0 < p < 1$. Let $T_1 = x_1 + x_2$ and $T_2 = (x_1 + x_2)/2$, then efficiency of T_2 w.r.t. T_1 is, ($i = 1, 2$)

A) $1/4$

B) 2

C) 4

D) $1/2$

b) In each of the following. state whether the given statement is true or false : **[1 each]**

i) Moment estimator is always a function of sufficient statistic.

ii) Variance of MVUE is always greater than variance of MVBUE.

iii) Let $X \rightarrow B(n=1, p)$ distribution then sample proportion is moment estimator of p .

iv) Let $X \rightarrow N(\theta, \sigma^2)$ distribution then parameter space for σ^2 is $(0, \infty)$.

v) There exists infinitely many unbiased estimators for normal distribution with mean θ .

Q2) Attempt any four of the following :

[5 each]

a) Let X be a random variable having p.d.f. as,

$$f(x, \theta) = \frac{1}{2\theta}; -\theta < x < \theta; \theta > 0$$

Find maximum likelihood estimate (M.L.E.) of θ .

b) Let $X_1, X_2, \dots, X_n$ be 'n' random samples drawn from $N(\mu, \sigma^2)$ distribution then show that $\bar{X}$ is a MVBUE of μ .

c) Define mean squared error (MSE). Let $X_1, X_2, \dots, X_n$ be 'n' iid samples drawn from $NB(k=2, p)$ distribution. Find unbiased estimator of p .

- d) Let X_1, X_2, X_3 be three random samples drawn from Bernoulli distribution with parameter p . Let $T_1 = 3X_1 - 2X_2$ and $T_2 = \text{sample mean} = (X_1 + X_2 + X_3)/3$ be the two estimators. Show that T_1 and T_2 are the unbiased estimators of p . Also, find BLUE among T_1 and T_2 .
- e) Explain the concept of sufficiency. Show that $T = X_1 + 2X_2$ is not a sufficient statistic for μ if X_1 and X_2 be the two random samples drawn from $N(\mu, 2)$ distribution.
- f) Define MVBUE. Prove that if T is MVBUE for θ then T is sufficient for θ .

Q3) Attempt any four of the following :

[5 each]

- a) Define consistent estimator. Show that, sample mean is consistent estimator of population mean θ when ' n ' random samples are drawn from $N(\theta, \sigma^2)$ distribution.
- b) Find $100(1-\alpha)\%$ confidence interval of mean (μ) of normal distribution with unknown variance σ^2 .
- c) Let $X_1, X_2, \dots, X_n$ be ' n ' random samples drawn from $N(\mu, 1)$ distribution then find the Fisher information function of μ .
- d) Let $X_1, X_2, \dots, X_n$ be ' n ' random samples drawn from $N(\mu = 0, \sigma^2)$ distribution then show that, $T = \frac{1}{n} \sum x^2$ is sufficient statistic for σ^2 .
- e) Let $X \rightarrow G(\alpha, \lambda)$ distribution with known α . Find the moment estimators of λ .
- f) Prove that, if MVBUE exists for θ then MVBUE exists for $\phi(\theta)$ where $\phi(\cdot)$ is a linear function.

Q4) Attempt any two of the following :

[10]

- a) Define the following terms :
 - i) Confidence interval
 - ii) Uniformly minimum variance unbiased estimator
 - iii) Pivotal quantity
 - iv) Pitman-Koopman form of sufficient statistic
 - v) Fisher information function

- b) i) Prove that UMVUE is unique if it exists. [5]
- ii) Let $\{42.3, 45.6, 48.5, 49.2, 46.7, 48.1, 41.3, 48.6, 47.9, 41.2\}$ be 10 random samples drawn from $N(\mu, \sigma^2 = 8.23)$ distribution. Find moment estimator of μ . [5]
- c) State and prove Crammer - Rao inequality. [10]
- d) i) Prove that, if T is sufficient for θ then T is also sufficient for $\phi(\theta)$. [5]
- ii) Let $X_1, X_2, \dots, X_n$ be ' n ' random samples drawn from $B(n = 10, p)$ distribution. Let $T_1 = \text{sample mean } (\bar{X})$ and $T_2 = \sum x_i$. Find the relative efficiency of T_2 with respect to T_1 . Hence comment on the result. [5]

munotes.in

Total No. of Questions : 6]

SEAT No. :

PA-3882

[Total No. of Pages : 4

[5961] - 556

T.Y. B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH - V

**Introduction to Print Media and Writing for Mass Media and Key
Competency Modules (Paper - V)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35851)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer in short on News Writing :

[14]

- a) What is the byline in News Writing?
- b) What does the 1st paragraph contain in a newspaper article?
- c) Which tense is used always in the news report writing?
- d) What is a headline?
- e) What should a newspaper title be?
- f) Give an example of sport news.
- g) What is dateline in news?
- h) Name any news agency you know.
- i) What are different elements of news?
- j) Write a headline for any sport news.
- k) 'Oil Prices rised, India needs to settle it's economy' - is an example _____ news.
- l) What is commercial news?
- m) 'Credibility' of a news is one of the important factor. Why?
- n) What do you mean by 'Clarity' of news?

P.T.O.

Q2) Prepare a news item in 150 words based on the points given below. **[6]**

- The Indian Express
- Mumbai, 26th Nov. 2008
- Four people arrested for planning terrorist attacks in Mumbai.
- 16 years - old girl and 20 years boy among the arrested from Pakistan.
- Police found explosive and bomb-making material.
- Entire country is on high alert.
- More than 200 people died in serial attacks since 2000.
- Home Minister Calls a meeting
- Indian Government to take steps regarding migration and local links to terrorist.

Q3) a) Write a job application letter to be sent in response to the following advertisement. **[8]**

Wanted :

An experienced teacher having good Communication Skills, Minimum 5 years teaching experience of English.

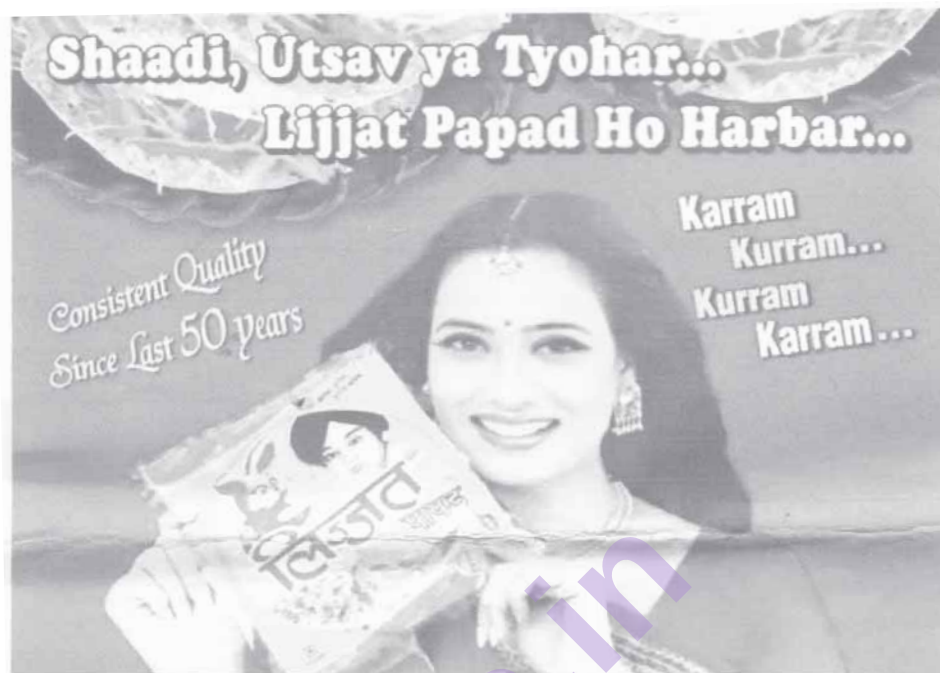
Contact Details :

The Head Master,

M.G. Senior Secondary School, Nashik - 16.

b) Write a letter to the editor of 'The Times of India' following the issue of traffic Jam at Jahangir Hospital, Pune. **[8]**

Q4) a) Write a script for a short advertisement based on given data : [8]

b) Write taglines for an advertisement based on the description (Any Two out of Four) : [4]

Q5) Answer the following questions in short on technical writing. (Any Three out of Five) : **[12]**

- a) Significance of English in technical writing.
- b) Characteristics of technical writing.
- c) 'Effective technical writing is an art', explain.
- d) Career opportunities in technical writing.
- e) Technical writing needs drafting skills.

Q6) a) Write an e-mail message on given situation (Any Two out of Four) : **[6]**

- i) Your friend wants to visit Maharashtra. Write an e-mail giving your knowledge about Maharashtra.
- ii) Write an e-mail to a Manager of Hotel Pride to make a reservation and organise a meeting of 50 people.
- iii) Your brother has won the first prize in an inter college debate competition. Write an e-mail to congratulate him.
- iv) Draft an e-mail to a famous sports personality to invite him/her for the inauguration of 'Annual Sports Meet' organised by your college.

b) Write a blog post on given situation. **[4]**

Imagine you are an environmentalist. Write a blog post in around 200 words, on 'Save Trees, Save Human Lives'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3883

[Total No. of Pages : 4

[5961]-557

T.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

G - 3 : India's National Security Policy and Strategy - I
(2019 Pattern) (Semester - V) (35273)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 100 words each: (any three) [15]

- a) State the concept of India's National Security.
- b) State the importance of National Security.
- c) What are the determinants India's defence policy.
- d) What is Foreign policy?
- e) State the National Security council after 1990.

Q2) Answer the following questions in 300 words each: (any one) [15]

- a) Evolution of India's Foreign policy.
- b) Explain the objectives of India's defence policy.

Q3) Answer the following questions in 200 words each: (any two) [20]

- a) Evolution of India's defence policy.
- b) State the aims of India's defence policy.
- c) Explain the basic principles of India's foreign policy.
- d) State the linkages between foreign and defence policy.

P.T.O.

Q4) Write short notes: (Any Four)

[20]

- a) Scope of National Security
- b) Joint Intelligence Committee
- c) National Security
- d) Defence policy
- e) Chief of staff committee
- f) National Intelligence Grid Make after Kargil

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

PA-3883

[5961]-557

T.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

G - 3 : India's National Security Policy and Strategy - I
(2019 Pattern) (Semester - V) (35273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) भारताच्या राष्ट्रीय सुरक्षेची संकल्पना सांगा.
ब) राष्ट्रीय सुरक्षेचे महत्व सांगा.
क) भारताच्या संरक्षण धोरणाचे घटक कोणते?
ड) परराष्ट्रीय धोरण म्हणजे काय?
इ) 1990 नंतर राष्ट्रीय सुरक्षा परिषद सांगा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नाची उत्तर प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक) [15]
- अ) भारताच्या परराष्ट्रीय धोरणाचे मूल्यमापन करा.
ब) भारताच्या संरक्षण धोरणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नाची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) भारताच्या संरक्षण धोरणाचे मूल्यमापन करा.
ब) भारताच्या संरक्षण धोरणाचे हेतू सांगा.
क) भारताच्या परराष्ट्रीय धोरणाची मुलभूत तत्वे स्पष्ट करा.
ड) परराष्ट्रीय व संरक्षण धोरणातील संबंध सांगा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) राष्ट्रीय सुरक्षेची व्याप्ती
- ब) संयुक्त इंटेलिजन्स कमिटी
- क) राष्ट्रीय सुरक्षा
- ड) संरक्षण धोरण
- इ) चीफ ऑफ स्टाफ कमिटी.
- फ) कारगिल नंतर राष्ट्रीय इंटेलिजन्स ग्रीड

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3884

[Total No. of Pages : 4

[5961]-558

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

Work and Society

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35374)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on (Any Three) :

[15]

- a) Manorial system
- b) Feminization of work.
- c) Factory system.
- d) Flexibilization of work.
- e) Domestic out system.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) : [15]

- a) Write the characteristics of work.
- b) Explain the problems of Bureaucracy.
- c) Write the theory of scientific management by Fredric Taylor.
- d) Explain the types of surveillance.
- e) Explain the nature of outsourcing.

Q3) Answers the following questions in 200 words each (any two) : [20]

- a) Write the characteristics of Bureaucracy.
- b) Explain the meaning and nature of Fordism.
- c) Write the impact of multinational companies on workers.
- d) Explain the impact information technology on service sector.

P.T.O.

Q4) Answers the following questions in 300 words (Any one) :

[20]

- a) Explain the nature of work in post industrial society.
- b) Write the deskilling theory of Harry Braverman.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

PA-3884

[5961]-558

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

Work and Society

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35374)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही तीन) : [15]

- अ) मॅनोरियल पद्धती
ब) कार्याचे स्त्रीवादीकरण
क) कारखाना पद्धती
ड) कामाची लवचिकता
इ) कुटूंब उत्पादन पद्धती

प्रश्न 2) खालील प्रश्नाची 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [15]

- अ) कार्याची वैशिष्ट्ये लिहा.
ब) नोकरशाहीच्या समस्या स्पष्ट करा.
क) फ्रेडरिक टेलर यांचा शास्त्रीय व्यवस्थापन पद्धती सिद्धांत लिहा.
ड) सव्हीलीयन्सचे प्रकार स्पष्ट करा.
इ) आऊटसोर्सिंगचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नाची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- अ) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) फोर्डिझमचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचा कामगारांवर झालेला परिणाम लिहा.
- ड) सेवा क्षेत्रातील माहिती तंत्रज्ञानाचे परिणाम स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही एक) :

[20]

- अ) उत्तर औद्योगिक समाजातील कार्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) हॅरि ब्रेवरमन यांचा कार्याचा अवमुल्यनाचा सिद्धांत लिहा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3885

[Total No. of Pages : 5

[5961]-559

T.Y. B.A.

APPLIED STATISTICS (General)

**ST-34175 : Continuous Distribution and Tests of Significance
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35413)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator and statistical table is allowed.*
- 4) *Notations and abbreviations have their usual meaning.*

Q1) Attempt **each** of the following :

- a) Choose the correct alternative in each of the following : **[1 each]**
- i) Which of the following is NOT true for the distribution function $F(x)$ of a continuous random variable X ?
- A) $F(\infty) = 1$ B) Decreasing function of X
C) Lies between 0 and 1 D) $F(-\infty) = 0$
- ii) In a normally distributed population, approximately 99.7% observations fall within
- A) $\mu - \sigma$ and $\mu + \sigma$ B) $\mu - 2\sigma$ and $\mu + 2\sigma$
C) $\mu - 3\sigma$ and $\mu + 3\sigma$ D) $\mu - 4\sigma$ and $\mu + 4\sigma$
- iii) If θ is the parameter then which of the following is a simple hypothesis?
- A) $\theta = 7.8$ B) $\theta > \theta_0$
C) $\theta < \theta_0$ D) $\theta \neq \theta_0$

P.T.O.

- iv) Goodness of fit test is carried out using which of the following
 - A) Chi-square test
 - B) T-test
 - C) F-test
 - D) Test based on normal distribution
- v) As per the Weak Law of Large Numbers (WLLN), the population mean is asymptotically equal to the
 - A) sample proportion B) sample population
 - C) sample mean D) sampling error
- b) State whether **each** of the following statement is true or false :[1 each]
 - i) Normal distribution is a mesokurtic distribution.
 - ii) C.L.T. is a special case of Weak law of large numbers.
 - iii) In testing of hypothesis, alternative hypothesis can be only two sided.
 - iv) A test statistic is a quantity derived from the sample used in testing of hypothesis.
 - v) For testing equality of two population variances we can use F-test.

Q2) Attempt **any four** of the following :

[5 each]

- a) If $X \sim N(20, 190)$ distribution, find
 - i) $P(X \leq 29)$
 - ii) $P(X \geq 40)$
 - iii) $P(30 \leq X \leq 45)$
- b) State the necessary and sufficient conditions for the Weak Law of Large Numbers. Give two applications of WLLN.

- c) Define the following terms :
- i) Hypothesis
 - ii) Standard error of test statistic
 - iii) Critical region
 - iv) Level of significance
 - v) Test statistic
- d) Define distribution function of a continuous random variable and state its four properties.
- e) Explain the test procedure to test :
- $H_0 : P = P_0$ against $H_1 : P \neq P_0$.
- where :
- P is proportion of the population
- P_0 is a certain specified value of P
- f) A sample of 700 apples is found to have average weight of an apple as 500 grams. Can we assume that a sample is coming from a population with average weight of 400 grams against that it is greater than 400 grams? Assume that the population standard deviation is 4 grams and level of significance is 5%.

Q3) Attempt **any four** of the following :

[5 each]

- a) State the Central Limit Theorem for independently and identically distributed random variables with two illustrations.
- b) If X is a continuous random variable with probability density function

$$f(x) = \begin{cases} 3x^2, & 0 \leq x \leq 1 \\ 0, & \text{otherwise} \end{cases}$$

Find : $P(0.25 \leq X \leq 0.75)$

- c) Explain the following terms :
- i) P-value
 - ii) Type I error
 - iii) Type II error
 - iv) Size of a test
 - v) Power of a test
- d) State the p.d.f. of normal distribution. Find the coefficients of skewness and kurtosis. Hence comment on the nature of its probability curve.
- e) What is a sequence of random variables? Explain convergence of a sequence of random variables in probability with an illustration.
- f) Explain the notion of test statistic as a function of the random sample with one illustration. Discuss sampling distribution and standard error of a test statistic.

Q4) Attempt **any two** of the following :

[10 each]

- a) i) Describe the procedure of test for single mean based on normal distribution. **[4]**
- ii) The average marks for a group of 100 students was found to be 37. Test the hypothesis that the mean marks is 40 using 10% level of significance. It is known that population standard deviation is 16. Also verify the results by p-value. **[6]**
- b) i) State any three properties of normal distribution. Let X be a normal variate and Y be a standard normal variate. State the p.d.f. of random variable Y . What is the relation between two variates X and Y ?
- ii) Define continuous type of random variable through p.d.f. Give two real life examples of continuous random variable.
- iii) State the difference between simple and composite hypotheses.

[5 + 3 + 2]

- c) i) Describe the test procedure to test independence of attributes using Chi-square test. **[4]**
- ii) The table shows shopping preferences of male and female individuals :

Gender	Shopping Preference	
	Online	Offline
Male	55	175
Female	205	115

Can we say at 5% level of significance that the shopping preferences are associated with gender? **[6]**

- d) i) Describe the procedure of paired-t test. **[4]**
- ii) The following table shows milk in litres given by 7 cows before and after a certain diet plan :

Cow No.	1	2	3	4	5	6	7
Before diet	9	10	6	9	7	8.5	9.1
After diet	9.2	10	5.5	9	6.8	8.4	9.3

Examine whether the diet was effective or not at 10% level of significance. **[6]**

[5961]-560

T.Y. B.A. (Semester - V)

MARATHI (मराठी)

G-3 : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी – भाग – 5 (CC-1E)

(2019 Pattern) (35024)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- वृत्तपत्र म्हणजे काय ते सांगून त्याचे फायदे सांगा.
- ग्रंथ परीक्षणाचे घटक स्पष्ट करा.
- वृत्तपत्रिय समीक्षात्मक लेखकाकडे कोणते गुण आवश्यक असतात ते लिहा.
- राज्यघटनेत भाषा विषयक कोणकोणत्या तरतुदी करण्यात आलेल्या आहेत.
- भाषा संचालनालयांचे कार्य स्पष्ट करा.
- राज्य मराठी विकास संस्थेच्या स्थापनेमागील उद्दिष्टे लिहा.

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- गटचर्चा म्हणजे काय हे सांगून गटचर्चेचे महत्त्व लिहा.
- परिसंवाद म्हणजे काय हे सांगून परिसंवादाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- विविध चर्चासत्र संपन्न करताना कोणकोणत्या कौशल्यांचा वापर केला जातो ते सविस्तर लिहा.

P.T.O.

प्रश्न 3) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- i) महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि सांस्कृतिक मंडळाच्या स्थापनेचे हेतू सविस्तर स्पष्ट करा.
- ii) मराठी भाषेचा विकास साधण्यासाठी विविध शासकीय संस्थांनी कोणकोणत्या उपाययोजना केलेल्या आहेत.
- iii) तुम्हाला आवडलेल्या कोणत्याही पुस्तकाची वृत्तपत्रासाठी समीक्षा लिहा.

प्रश्न 4) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[10]

- i) सदर लेखनाचे महत्त्व सांगून सदर लेखकाकडे कोणती भाषिक कौशल्ये असणे आवश्यक आहेत ते सांगा.
- ii) मराठी विषयक कार्य करणाऱ्या शासकीय संस्थांची सविस्तर माहिती लिहा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3901

[Total No. of Pages :2

[5961]-561

T.Y.B.A.

URDU

CC-1E : Urdu Fiction : Study of Novel & Drama
(2019 CBCS Pattern) (Semester-V) (35073)

Time :2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایات : تمام سوالات لازمی ہیں۔
نمبرات بائیں جانب درج ہیں۔

[10]

سوال نمبر ۱۔ اردو کی تاریخ قلمبند کیجئے۔

یا
ناول کے اجزائے ترکیبی بیان کیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۲۔ ناول ”ایوان غزل“ کا تنقیدی جائزہ پیش کیجئے۔

یا
جیلانی بانو کی ناول نگاری کا محاسبہ کیجئے۔

[10]

سوال نمبر ۳۔ ڈرامے کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کے اقسام کا جائزہ لیجئے۔

یا
اردو ڈرامے کے آغاز و ارتقاء پر نقد و تبصرہ کیجئے۔

[15]

سوال نمبر ۴۔ بحیثیت ڈرامہ نگار امتیاز علی تاج کا ادبی مقام متعین کیجئے۔

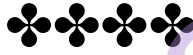
یا
ڈرامہ ”انارکلی“ اردو کا شاہکار ناول ہے۔ وضاحت کیجئے۔

P.T.O.

[20]

سوال نمبر ۵۔ مختصر نوٹ لکھئے۔ (کوئی چار)

- (a) انارکلی کا کردار
- (b) ایوان غزل کا قصہ
- (c) ڈرامہ انارکلی کا پلاٹ
- (d) سلیم کا کردار
- (e) ڈرامہ میں کشمکش و تصادم
- (f) سماجی ناول

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3888

[5961]-562

[Total No. of Pages : 2

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY (Special - III)

DSE-2C : Thinkers and Textual Studies (Indian) : Thinkers
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35422)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words. [15]

- a) Briefly explain Basaveshwaras's concept of Guru.
- b) Briefly explain the functions of Sarvjanik Satyadharma.
- c) Briefly describe the characters of Sthitpradnya.
- d) Briefly explain the creator concept of Mahatma phule.
- e) Briefly explain the background of Bhudan Movement.

Q2) Answer any three of the following questions in 100 words. [15]

- a) Briefly explain the nature of Chidvilisvada.
- b) Briefly discuss the effects of caste system on indian society.
- c) Briefly explain the role of Basaveshwara about Jangam.
- d) Lokayat an Atheist philosophy: discuss briefly.
- e) Discuss in brief about Sanchit Karma.

Q3) Write short notes (any two) [20]

- a) Shakti Tattva-Dnyaneshwar.
- b) Equality of men and women-Basaveshwar.
- c) Practical Vedanta-Vivekananda.
- d) Sarvodaya-Vinoba Bhave.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. [20]

- a) Explain Vivekananda's concept of Universal Religion in detail.
- b) Explain Mahatma Phule's critique of social discrimination in detail.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3888

[5961]-562

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY (Special - III)

DSE-2C : Thinkers and Textual Studies (Indian) : Thinkers
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35422)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) बसवेश्वरांची गुरू संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) महात्मा फुलेप्रणीत सार्वजनिक सत्यधर्माची कार्ये थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) स्थितप्रज्ञ व्यक्तीची लक्षणे थोडक्यात विशद करा.
- ड) महात्मा फुले यांची निर्मिक संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) भूदान चळवळीची पार्श्वभूमी थोडक्यात विशद करा.

प्र.2) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) चिद्विलासवादाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) जाति व्यवस्थेचा भारतीय समाजावर झालेल्या परिणामांची थोडक्यात चर्चा करा.
- क) बसवेश्वरांची जंगमविषयक भूमिका थोडक्यात विशद करा.
- ड) लोकायत एक नास्तिक दर्शन: थोडक्यात चर्चा करा.
- इ) संचित कर्मविषयक थोडक्यात चर्चा करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) शक्ती तत्त्व- ज्ञानेश्वर
- ब) स्त्री-पुरुष समानता- बसवेश्वर
- क) व्यावहारिक वेदांत- विवेकानंद
- ड) सर्वोदय- विनोबा भावे

प्र.4) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) विवेकानंदांची विश्वधर्म संकल्पना सविस्तर विशद करा.
- ब) सामाजिक भेदभावाची महात्मा फुले यांनी केलेली चिकित्सा सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3889

[Total No. of Pages : 1

[5961]-563

T.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-2C(3)1 : वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : भाग – 1

विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका

(2019 Pattern) (Semester - V) (35022)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा. [10]

- अ) भाषेचे कार्य स्पष्ट करा.
- ब) स्वनविज्ञानाचा परिचय करून द्या.
- क) स्वनांतर ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) भाषेचे मानवी जीवनातील महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) मानव व मानवेत्तर प्राण्यातील संदेशन प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- क) भाषाभ्यासाच्या पद्धती कोणत्या ते लिहून त्यांचा परिचय लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) स्वनविन्यासाचे स्वरूप विशद करा.
- ब) वागिन्द्रियाचे स्वरूप व कार्य आकृति काढून विशद करा.
- क) प्रयत्नावर आधारलेल्या स्वनांचे विवेचन लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) स्वन-स्वनिम-स्वनांतर या संकल्पना स्पष्ट करून स्वनिमांचे विशेष लिहा.
- ब) स्वनिम विश्लेषणाची तत्वे विशद करा.
- क) मराठीच्या स्वनिम व्यवस्थेचे विवरण लिहा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3890

[5961]-564

[Total No. of Pages : 2

T.Y.B.A

GEOGRAPHY

SEC-2C : Research Methodology - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35206)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) use of map stencil is allowed
- 4) Draw neat diagram and sketches wherever necessary.

Q1) Write the answer of the following questions in 20 words each. (any five)[10]

- a) What is Research?
- b) Name the types of research.
- c) What is meant by objectivity of Research.
- d) Name any two objectives of Research Design.
- e) Name any two important factors in ideal research design.
- f) What is research problem?
- g) Write the factors in the process of research problem formulation.

Q2) Write the answer of the following questions in 100 words each. (Any two)[8]

- a) Write the characteristics of research design.
- b) Write the steps in social research.
- c) What is formulation of research problem?

Q3) Write the answer of the following questions in 150 words each (any one) [7]

- a) Write any two characteristics of scientific research in detail.
- b) Write the guidelines for preparation of good research design.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3890

[5961]-564

T.Y.B.A

GEOGRAPHY

SEC-2C : Research Methodology - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35206)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
 - 3) मॅप स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 4) आवश्यक तेथे योग्य आकृत्या काढा.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) संशोधन म्हणजे काय?
- ब) संशोधनाचे प्रकार सांगा?
- क) वैज्ञानिक संशोधनातील वस्तुनिष्ठता म्हणजे काय?
- ड) संशोधन आराखड्याची कोणतीही दोन उद्दिष्टे सांगा.
- इ) आदर्श आराखड्यातील महत्वाच्या दोन गोष्टी सांगा.
- फ) संशोधन समस्या म्हणजे काय?
- य) समस्या सूत्रण प्रक्रियेमध्ये कोणत्या घटकांचा समावेश होतो.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[8]

- अ) संशोधन आराखड्याची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) सामाजिक संशोधनातील पायऱ्या थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) समस्या सूत्रणाचा अर्थ व व्याख्या सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[7]

- अ) वैज्ञानिक किंवा शास्त्रीय संशोधन पद्धतीची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सविस्तर लिहा.
- ब) उत्कृष्ट संशोधन आराखडा निर्मितीची मार्गदर्शक तत्वे सांगा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3891

[5961]-565

[Total No. of Pages : 2

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE-2C (S-4) : भाषाविज्ञान (सामान्य परिचय)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35092)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर प्रश्न के पूर्णांक हैं।
-

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) भाषा विज्ञान की विविध परिभाषाओं को संक्षेप में लिखिए।
- ब) भाषा विज्ञान की शाखाओं को संक्षेप में लिखिए।
- क) भाषा विज्ञान और मनोविज्ञान तथा भाषा विज्ञान और साहित्य के संबंध को स्पष्ट कीजिए।
- ड) भाषा विज्ञान के विविध नामों को स्पष्ट करते हुए भाषा विज्ञान के स्वरूप पर प्रकाश डालिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) ध्वनि उच्चारण की दृष्टि से ध्वनियंत्र का कार्य स्पष्ट कीजिए।
- ब) ध्वनि गुणों का सामान्य परिचय दीजिए।
- क) ध्वनि परिवर्तन के कारण संक्षेप में लिखिए।
- ड) रूपिम की परिभाषा देते हुए रूपिम के भेदों को संक्षेप में लिखिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) अर्थविज्ञान की परिभाषा देते हुए स्वरूप पर प्रकाश डालिए।
- ब) अर्थविस्तार और अर्थसंकोच का सोदाहरण परिचय दीजिए।
- क) 'अर्थदेश' का परिचय देते हुए सोदाहरण समझाइए।
- ड) अर्थ-परिवर्तन के कारण संक्षेप में लिखिए।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन टिप्पणियों को लिखिए। [21]

- अ) भाषा विज्ञान का नामकरण।
- ब) भाषा विज्ञान की किन्हीं दो शाखाओं का परिचय।
- क) ध्वनि गुणों का परिचय।
- ड) रूपिम के भेद।
- इ) 'अर्थसंकोच'।
- फ) अर्थ-परिवर्तन के दो कारण लिखिए।

P.T.O.

प्र.5) निम्नलिखित में से किन्हीं सात बहुविकल्पी प्रश्नों के उचित पर्याय लिखिए।

[7]

- i) 'भाषा शास्त्र' किसका पर्यायवाची शब्द है?
 - अ) कहानी का
 - ब) उपन्यास का
 - क) भाषाविज्ञान का
 - ड) कविता का
- ii) निम्नलिखित में से भाषाविज्ञान की शाखा कौनसी है?
 - अ) पदार्थ विज्ञान
 - ब) ध्वनि विज्ञान
 - क) जीव विज्ञान
 - ड) रसायन विज्ञान
- iii) मानव मन का विश्लेषण कौन करता है?
 - अ) मनोविज्ञान
 - ब) भूगोल
 - क) वाक्य विज्ञान
 - ड) पदार्थ विज्ञान
- iv) 'स्वन' किसे कहते हैं?
 - अ) शब्द
 - ब) ध्वनि
 - क) अर्थ
 - ड) वाक्य
- v) स्वनों का उच्चारण करने वाले यंत्र को क्या कहते हैं?
 - अ) ध्वनि यंत्र
 - ब) कर्ण यंत्र
 - क) श्रवण यंत्र
 - ड) मशीन यंत्र
- vi) शब्द के उच्चारण के समय किसी व्यंजन या स्वर पर अधिक बल देना क्या कहलाता है?
 - अ) बलाघात
 - ब) मात्रा
 - क) गुण
 - ड) व्यंजन
- vii) ऋस्व, दीर्घ और प्लुत किसके प्रकार हैं?
 - अ) वाक्य के
 - ब) मात्रा के
 - क) ध्वनि के
 - ड) अर्थ के
- viii) भाषा विज्ञान की कौनसी शाखा में अर्थ के विविध आयामों का अध्ययन होता है?
 - अ) रूपविज्ञान
 - ब) ध्वनि विज्ञान
 - क) वाक्य विज्ञान
 - ड) अर्थ विज्ञान
- ix) 'प्रवीण' शब्द अर्थ परिवर्तन की कौनसी दिशा का उदाहरण है?
 - अ) अर्थविस्तार
 - ब) अर्थसंकोच
 - क) अर्थदिश
 - ड) अर्थोत्कर्ष
- x) मुख्य अर्थ के लोप होने और उसके स्थान पर नवीन अर्थ धारण करने वाली दिशा कौनसी है?
 - अ) अर्थविस्तार
 - ब) अर्थसंकोच
 - क) अर्थदिश
 - ड) अर्थोत्कर्ष

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PA-3892

[5961]-566

T.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-2C : Public Finance - I (Special Paper - IV)
(2019 Pattern) (Semester - V) (35152)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Attempt all questions.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Answers should be precise and to the point.
- 4) Draw neat diagrams wherever necessary.

Q1) Answer the following questions in 20 words each. (any eight)

[16]

- a) What is fiscal policy?
- b) Define the “surplus” Principle of public Expenditure.
- c) Define Incidence of Tax.
- d) Write any three sources of internal public debt.
- e) What is the meaning of federal finance?
- f) Define shifting of tax.
- g) Write any three reasons of increasing public expenditure in india.
- h) Write any three methods of repayment of public debt.
- i) Write any three similarities of public finance and private finance.
- j) What is internal debt?

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in 50 words each. (any four) **[16]**

- a) Explain importance of public finance.
- b) What are the merits of direct taxes.
- c) Explain any four principles of public expenditure.
- d) Write a note on Burden of public debt.
- e) What are the characteristics of GST?
- f) Explain nature of public finance.

Q3) Answer the following questions in 100 words each. (any three) **[18]**

- a) Explain scope of public finance.
- b) What are the merits and demerits. of indirect taxes.
- c) Explain wagner's law of public expenditure.
- d) Explain importance of public Debt?

Q4) Answer the following questions in 200 words each. (any two) **[20]**

- a) Explain musgrave's approach towards the Principle of maximum Social Advantage.
- b) What are the sources of Public Revenue.
- c) Explain classification of public expenditure.

Total No. of Questions : 4]

PA-3892

[5961]-566

T.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-2C : Public Finance - I (Special Paper - IV)

(2019 Pattern) (Semester - V) (35152)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) उत्तरे नेमकी व मुद्देसूद असावी.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) राजकोषीय धोरण म्हणजे काय?
- ब) सार्वजनिक खर्चाच्या वाढाचा तत्त्वाची व्याख्या लिहा.
- क) कराघाताची व्याख्या लिहा.
- ड) अंतर्गत सार्वजनिक कर्जाचे कोणतेही तीन स्रोत सांगा.
- इ) संघीय वित्तपुरवठ्याचा अर्थ काय आहे?
- फ) करसंक्रमणाची व्याख्या लिहा.
- य) भारतामध्ये वाढत्या सार्वजनिक खर्चाची कोणतेही तीन कारणे सांगा.
- र) सार्वजनिक कर्जफेडीच्या कोणत्याही तीन पद्धती सांगा.
- ल) सार्वजनिक आयव्यय व खासगी आयव्यय यातील साम्याचे कोणतेही तीन मुद्दे सांगा.
- व) अंतर्गत कर्ज म्हणजे काय?

प्र.2) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) सार्वजनिक आयव्ययाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) प्रत्यक्ष कराचे फायदे कोणते आहेत?
- क) सार्वजनिक खर्चाची कोणतेही चार तत्त्वे स्पष्ट करा.
- ड) सार्वजनिक कर्जाचा भार यावर एक टिप द्या.
- इ) वस्तू व सेवा कर यांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- फ) सार्वजनिक आयव्ययाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.3) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) सार्वजनिक आयव्ययाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) अप्रत्यक्ष कराचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.
- क) सार्वजनिक खर्चाचा वॅगनर यांचा नियम स्पष्ट करा.
- ड) सार्वजनिक कर्जाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) महत्तम सामाजिक लाभ तत्त्वाचा मसग्रेव्ह यांचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- ब) सार्वजनिक उत्पन्नाचे स्रोत कोणते आहेत?
- क) सार्वजनिक खर्चाचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3893

[Total No. of Pages : 2

[5961]-567

T.Y.B.A.

HISTORY

DSE-1C : Introduction to Historiography
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35171)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) The numbers to the right indicate full marks for the questions.

Q1) Write the answer in 300 words (any one) [15]

- a) Explain in detail the classification of primary and secondary sources.
- b) Explain the historical research methods in detail.

Q2) Write the answer in 300 words (any one) [15]

- a) Explain the process of internal criticism.
- b) Write any two definitions of History and explain the nature of history.

Q3) Write the answer in 200 words (any two) [20]

- a) Explain the importance historical sources.
- b) Explain the importance of political science in Historiography.
- c) Write the importance of the problem formulation process in Research.
- d) Explain the importance of a bibliography in historical research.

Q4) Write the short notes (any 4) [20]

- a) Hypothesis of research.
- b) History and Geography correlation.
- c) Oral sources.
- d) Conclusion.
- e) Foot notes.
- f) Objectives of research.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3893

[5961]-567

T.Y.B.A.

HISTORY

DSE-1C : Introduction to Historiography
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35171)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्र.1)** 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) प्राथमिक व दुय्यम साधनांचे सविस्तर वर्गीकरण विशद करा.
ब) ऐतिहासिक संशोधन पद्धती सविस्तर विषद करा.
- प्र.2)** 300 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक) [15]
अ) अंतरंग परिक्षणाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
ब) इतिहासाच्या कोणत्याही दोन व्याख्या लिहा व इतिहासाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- प्र.3)** 200 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) ऐतिहासिक साधनांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) इतिहास लेखनातील राज्यशास्त्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.
क) संशोधनातील समस्यासूत्रण प्रक्रियेचे महत्त्व लिहा.
ड) ऐतिहासिक संशोधनातील संदर्भसूचीचे (बिबलीओग्राफी) महत्त्व लिहा.
- प्र.4)** टिपा लिहा (कोणत्याही चार) [20]
अ) संशोधनांची गृहीतके
ब) इतिहास व भूगोल सहसंबंध
क) मौखिक साधने
ड) निष्कर्ष
इ) तळ टिपा
फ) संशोधनाची उद्दिष्टे

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3894

[Total No. of Pages : 4

[5961]-568

T.Y. B.A.

STATISTICS GENERAL - III

(CC - 1E) ST - 33875 : Design and Analysis of Experiments
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - V) (35385)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of Statistical tables and calculator is allowed.
- 4) Symbols and Abbreviations have their usual meaning.

Q1) Attempt each of the following:

A) In each of the following cases, choose the correct alternative: [1 each]

- a) The number of parameters involved in the model of Latin Square Design with 5 treatments are
 - i) 16
 - ii) 12
 - iii) 15
 - iv) 13
- b) 3^2 factorial experiment is an experiment with
 - i) 2 factors, 3 levels per factor.
 - ii) 3 factors, 2 levels per factor.
 - iii) 2 factors, 2 levels per factor.
 - iv) 3 factors, 3 levels per factor.
- c) Which among the following principles of design of experiment is used in RBD.
 - i) Replication
 - ii) Randomization
 - iii) Local Control
 - iv) All of the above
- d) To compare the effectiveness of 4 treatment groups, ANOVA was used. It is found that H_0 is rejected, How would you interpret this:
 - i) All treatment means differ significantly
 - ii) Exactly two pairs treatment means differ significantly
 - iii) At least one pair of treatment means differ significantly
 - iv) Exactly three pairs of treatment means differ significantly

P.T.O.

- e) The value of 'c' in the following ANOVA table is

Source of Variability	Degrees of freedom	Sum of Squares	Mean Sum of Squares	F
Treatment	5	25	c	1.25
Error	b	a	4	
Total	19	81		

- i) 5 ii) 10
 iii) 25 iv) 125

- B) In each of the following, state whether the given statement is true or false:
[1 each]

- a) As variability due to chance increase, the value of F-ratio in Analysis of Variance (ANOVA) will increase.
- b) Normality of experimental error (ϵ_{ij}) is one of the assumptions of RBD.
- c) The number of experimental units required in RBD with 4 treatments and 5 blocks is 20.
- d) Analysis of Variance (ANOVA) is used compare the variances of several populations.
- e) The least square estimator for parameter α_1 in completely randomized design (CRD) is $\hat{\alpha}_1 = \bar{x}_{1.} - \bar{x}_{..}$.

- Q2) Attempt any four of the following: [5 each]**

- a) Obtain the least squares estimators of parameters involved in completely randomized design (CRD).
- b) State the model for randomized square design (RBD) with assumptions. Give the break up of total sum of squares into various components.
- c) Explain the procedure for testing for equality of two specified treatment effects using critical difference method for Latin square design (LSD).

- d) Show that mean sum of squares due to error is unbiased estimator of error variance σ^2 in Latin square design (LSD).
- e) Explain the terms main effect and Interaction effect in 2^2 factorial experiments.
- f) Define terms:
 - i) Experimental Unit.
 - ii) Treatment.
 - iii) Contrast.
 - iv) Linear Treatment Contrasts.
 - v) Orthogonal Treatment Contrasts.

Q3) Attempt any four of the following:

[5 each]

- a) State Cochran's theorem. How it is used in completely randomized design (CRD)?
- b) Describe the procedure of hypothesis testing for significance of the model in case of randomized block design (RBD).
- c) Derive an expression for the expectation of sum of squares due to treatment for Latin square design (LSD).
- d) Explain the procedure for statistical analysis of 2^2 factorial design.
- e) Give ANOVA table for 2^3 factorial experiment where interaction effect ABC is confounded in all the 4 replicates.
- f) Obtain the formula of efficiency of LSD over corresponding CRD.

Q4) Attempt any two of the following:

- a) i) State two real life situations where randomized block design (RBD) can be applied. Also explain how the basic principles of design of experiments are used in those situations. **[6]**
- ii) State the hypothesis involved in randomized block design (RBD) for testing significance of treatments and blocks. **[4]**

- b) i) Explain with illustration how principles of design of experiments are used in completely randomized design? [5]
- ii) Compute the relative efficiency of LSD with respect to RBD by using : [5]

I) Rows as blocks

II) Columns as blocks

based on the following information :

Treatment Sum of Squares = 145

Row Sum of Squares = 132

Column Sum of Squares = 128

Total Sum of Squares = 530

Number of Rows = 4

- c) i) State the model for RBD with assumptions. Also State the least squares estimators of parameters involved in this model. [5]
- ii) State the layout and model of Latin square design (LSD) model along with appropriate assumption. [5]
- d) i) Explain Yate's procedure to obtain factorial effect totals in 2^3 factorial experiment. [5]
- ii) Explain about partial confounding in factorial experiments. [5]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3895

[Total No. of Pages : 4

[5961]-569

T.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-1C-S-3 : International Economics-I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35151) (Special Paper - III)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat diagrams wherever necessary.

Q1) Answer the following questions in one to two sentence each (Any Eight). [16]

- a) Explain the concept of balance of trade.
- b) What is mean by international trade?
- c) What is single factor terms of trade?
- d) Explain the concept of current account.
- e) What is terms of trade?
- f) What is mean by Inter-regional trade?
- g) Write any two assumptions of absolute cost advantages theory.
- h) What is disequilibrium of balance of payment.
- i) Who introduced the concept of gross barter terms of trade?
- j) What is absolute cost advantage principle?

P.T.O.

Q2) Write the answer to the following questions in brief. (Any Four). **[16]**

- a) Write any four assumptions of Heckscher-Ohlin theory.
- b) Explain the determinants of terms of trade.
- c) What is intra-industry trade?
- d) Explain the causes of unfavourable terms of trade to developing countries.
- e) Explain the components of balance of payments.
- f) Explain the importance of terms of trade.

Q3) Write the answers to the following questions in 100 words each (Any Three). **[18]**

- a) Explain the differences between inter-regional and international trade.
- b) Explain the types of terms of trade.
- c) Explain the measures to correct disequilibrium in the balance of payments.
- d) Explain the Leontief's paradox.

Q4) Write the answers to the following questions in 200 words each (Any Two). **[20]**

- a) Explain the scope and importance of international economics.
- b) Explain the theory of comparative cost advantage.
- c) Explain the causes and consequences of disequilibrium of balance of payments.

Total No. of Questions : 4]

PA-3895

[5961]-569

T.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE-1C-S-3 : International Economics-I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35151) (Special Paper - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे आकृत्या काढा.
 - 4) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) व्यापार तोल संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) आंतरराष्ट्रीय व्यापार म्हणजे काय?
- क) एक-घटक व्यापार शर्ती म्हणजे काय?
- ड) चालू खाते संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) व्यापार शर्ती म्हणजे काय?
- फ) आंतर-प्रादेशिक व्यापार म्हणजे काय?
- य) निरपेक्ष खर्च लाभ सिद्धांताची दोन गृहीते लिहा.
- र) व्यवहार तोल असमतोल म्हणजे काय?
- ल) स्थूल वस्तूविनिमय व्यापार शर्ती संकल्पना कोणी मांडली?
- व) निरपेक्ष खर्च लाभ तत्व म्हणजे काय?

प्र.2) थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) हेक्श्चर-ओहलिन सिद्धांताची चार गृहीते लिहा.
- ब) व्यापार शर्तीचे निर्धारक विशद करा.
- क) आंतर-उद्योग व्यापार म्हणजे काय?
- ड) विकसनशिल देशांच्या प्रतिकूल व्यापार शर्तीची कारणे विशद करा.
- इ) व्यवहार-तोलाचे घटक स्पष्ट करा.
- फ) व्यापार शर्तीचे महत्त्व विशद करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) आंतर-प्रादेशिक व आंतरराष्ट्रीय व्यापार यामधील फरक स्पष्ट करा.
- ब) व्यापार शर्तीचे प्रकार विशद करा.
- क) व्यवहार तोल असमतोल दूर करण्यासाठीच्या उपाययोजना लिहा.
- ड) लिऑन्टिफ विरोधभास स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राची व्याप्ती आणि महत्त्व विशद करा.
- ब) तुलनात्मक खर्च लाभ सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) व्यवहार-तोल असमतोलाची कारणे आणि परिणाम विशद करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3896

[Total No. of Pages : 2

[5961]-570

T.Y. B.A.

HISTORY

Skill Enhancement Courses (SEC-2)

SEC-2C: South Indian Art And Architecture

(From 4th Century A. D. to 12th Century A. D.)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35176) (2 Credits)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) The numbers to the right indicate marks of the questions.

Q1) Write the answers to the following questions in 200 words. (Only one) [10]

- a) Describe sculpture and write the details of Vaikuntha cave at Bodami.
- b) Write brief information about the caves at verul (caves no 6 to 12)

Q2) Write the answers to the following questions in 200 words(Only one) [10]

- a) Write detailed information about Brihadeshwar temple of Thanjwar.
- b) Write detaile information about Lepakshi painting in Andhra Pradesh?

Q3) Write short notes (Any one)

[5]

- a) Virupaksha temple
- b) Comparison of Bhumija and varat architecture.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3896

[5961]-570

T.Y. B.A.

HISTORY

Skill Enhancement Courses (SEC-2)

SEC-2C: South Indian Art And Architecture

(From 4th Century A. D. to 12th Century A. D.)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35176) (2 Credits)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

- अ) शिल्पकलेची ओळख करून देऊन, बदामी येथील वैकुंठ गुहेची सविस्तर माहिती लिहा.
ब) वेरूळ येथील लेण्याची थोडक्यात माहिती लिहा. (लेणी क्र. 6 ते 12)

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [10]

- अ) तंजावर येथील बृहदेश्वर मंदिराविषयी सविस्तर माहिती लिहा.
ब) आंध्रप्रदेशातील लेपाक्षी चित्रकलेविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

प्र.3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही एक) [5]

- अ) विरूपाक्ष मंदिर
ब) भूमिजा आणि वरात वास्तूशिल्पांची तुलना.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3897

[Total No. of Pages : 2

[5961]-571

T.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE-1C : लघु सिद्धान्त कौमुदी, वैदिक वाङ्मयाचा इतिहास
(2019 Credit Pattern) (Semester - V) (35111)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) अ) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन सूत्रांचे स्पष्टीकरण करा. [15]

Explain any three of the following :

- i) परः सन्निकर्षः संहिता।
- ii) सुप्तिङन्तं पदम्।
- iii) वान्तो यि प्रत्यये।
- iv) आद् गुणः।

ब) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन संज्ञा स्पष्ट करा. [5]

Explain any two terms of the following :

- i) गुणः।
- ii) पदम्।
- iii) उदात्तः।

प्र.2) अ) पुढीलपैकी कोणत्याही पाचांचा संबंधित सूत्रे सांगून संधिविग्रह करा. [5]

Split any five of the following by quoting relevant rules.

- i) लाकृतिः
- ii) पावकः
- iii) नाव्यम्
- iv) उपेन्द्रः
- v) प्रष्टौहः
- vi) श्रीशः

P.T.O.

ब) योग्य जोड्या जुळवा. (कोणत्याही पाच)

[5]

Match the Pairs (Any Five).

i) तुल्यास्यप्रयत्नं	अ) संयोगः
ii) ओत्	आ) शिवेहि
iii) अवङ् स्फोटायनस्य	इ) दैत्यारिः
iv) अकः सवर्णे दीर्घः	ई) गवाग्रम्
v) ओमाडोश्च	उ) अहो ईशाः
vi) हलोऽनन्तराः	ऊ) सवर्णम्

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

[20]

Write detailed answers to any two of the following.

- ऋग्वेदातील विषय स्पष्ट करा.
Explain the subject in the Rugveda.
- सामवेदाच्या ब्राह्मणग्रंथांचे स्पष्टीकरण करा.
Explain the Brahmanagranthas of Samaveda.
- 'यजुर्वेद' या विषयावर निबंध लिहा.
Write an essay on Yajurveda.

प्र.4) अ) विवेचक टीप लिहा. (कोणतीही एक)

[5]

Write critical note. (any one)

- वरुण Varuna
 - ब्राह्मणग्रंथांच्या अभ्यासाचे महत्त्व Importance of study of Brahmanagrantha
- ब) योग्य जोड्या जुळवा. (कोणत्याही पाच)
- Match the pairs. (Any five)

i) हेतुः	अ) हिरव्यं ददाति। अग्नेस्तद्रूपम्
ii) निन्दा	आ) दैवासुराः वै संयत्ता आसन्
iii) प्रशंसा	इ) ज्योतिष्टोमेन यजेत स्वर्गकामः
iv) विधिः	ई) वायुर्वै क्षेपिष्ठा देवता
v) पुराकल्प	उ) बर्हिषि रजतं न देयम्
vi) उपमान	ऊ) शूर्पेण जुहोति

प्र.5) पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर संस्कृतात निबंध लिहा.

[10]

Write an essay in Sanskrit. (any one)

- विद्या ददाति विनयम्
- विद्यार्थी जीवनम्

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3898

[Total No. of Pages : 4

[5961]-572

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1C-Gg-320(A) : Geography of India - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35201)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat digrams and sketches wherever necessary.
- 4) Use of map stencils is allowed.

Q1) Answer the following questions in about 20 words each.(Any Eight) **[16]**

- a) What name was India known in ancient times?
- b) What are the reasons for the disharmony in India-China relations?
- c) What is the rank of India in terms of area in the world?
- d) Name any two peaks in the Western Ghats?
- e) Write down the two features of the Himalayas?
- f) Write the names of the tributaries of river Ganga?
- g) Bhakra - Nangal Dam is situated on which river?
- h) Which day is celebrated as World Soil Day?
- i) What is meant by weather?
- j) Which countries are included in the region of South Asia?

P.T.O.

Q2) Answers the following questions in about 50 words each.(Any three) **[18]**

- a) India-Bangladesh relations.
- b) Islands of India.
- c) The western flow rivers of the Sahyadri mountains.
- d) Silt soil.

Q3) Answer the following questions in about 150 words each. (Any two) **[16]**

- a) What is the geographical significance of the peninsular Plateau?
- b) Write down detailed about the Brahmaputra river system.
- c) Explain the rainfall distribution in India.

Q4) Answer the following questions in about 300 words each. (Any one) **[20]**

- a) Explain soil erosion ? Suggest measures of soil conservation.
- b) Explain in detailed the north Indian rivers.

Total No. of Questions : 4]

PA-3898

[5961]-572

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1C-Gg-320(A) : Geography of India - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35201)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नापत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) प्राचिन काळात भारताला कोणकोणत्या नावाने ओळखले जात होते.
- ब) भारत-चीन संबंधात वितुष्ट कोणत्या कारणांमुळे निर्माण झाले.
- क) जगात क्षेत्रफळाच्या दृष्टीने भारताचा कितवा क्रमांक लागतो.
- ड) पश्चिम घाटातील कोणत्याही दोन शिखरांची नावे लिहा.
- इ) हिमालयाची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- फ) गंगानदीच्या उपनद्यांची नावे सांगा.
- य) भाक्रा-नांगल धरण कोणत्या नदीवर आहे?
- र) कोणता दिवस जागतीक मृदा दिवस म्हणून साजरा केला जातो?
- ल) हवामान म्हणजे काय?
- व) दक्षिण आशियाच्या क्षेत्रात कोणकोणत्या देशांचा समावेश होतो?

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) भारत-बांगलादेश संबंध.
- ब) भारतीय बेटे.
- क) सह्याद्री पर्वतातील पश्चिम वाहिनी नद्या.
- ड) गाळाची मृदा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) व्दीपकल्पीय पठाराचे भौगोलीक महत्त्व सांगा.
- ब) ब्रम्हपुत्रा नदीप्रणाली विषयी सविस्तर माहिती लिहा.
- क) भारतातील पर्जन्य वितरण स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) मृदाक्षय म्हणजे काय? ते सांगून मृदा संवर्धनाचे उपाय सूचवा.
- ब) उत्तरभारतीय नद्यांविषयी सविस्तर वृत्तांत लिहा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3899

[5961]-573

[Total No. of Pages : 3

T.Y. B.A.

CC : COMPULSORY ENGLISH

Exploring New Horizons

(2019 Pattern) (Semester - V) (35001) (Credit System)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) a) Answer the following questions in one sentence each. (6 out of 9). [6]

- i) Who is Ellen Niggle?
- ii) Who is the author of the story 'The Phantom Luncheon'?
- iii) What time did Milly go to hotel for lunch with her friends?
- iv) What is intelligence according to Krishnamurti?
- v) What is the real function of education according to Krishnamurti?
- vi) What does living safely mean by Krishnamurti?
- vii) How many years Aksionov lived as a convict in Siberia?
- viii) What did Aksionov learn to make in the prison?
- ix) Which book did Aksionov buy when he was in Prison?

b) Attempt the following: (2 out of 3). [14]

- i) Attempt a character Sketch of lady Drakmanton.
- ii) How does Krishnamurti explore the restricted view of education in 'The Function of Education'?
- iii) Discuss 'God Sees the Truth But Waits? is a moral story on the theme of forgiveness.

Q2) a) Answer the following questions in one sentence each. (6 out of 9). [6]

- i) What does the poem 'Neutral Tones' depict?
- ii) What is the tone of the poem 'Neutral Tones'?
- iii) What stanza form is used in the poem 'Neutral Tones'?
- iv) What is the untold truth according to the Speaker soldier in the poem 'Strange Meeting'?
- v) What message does the poem 'Strange Meeting' carry?
- vi) Why does the poet call the meeting as a strange meeting?
- vii) Who is the poet of the poem 'Have you Got a Brook in Your Little Heart'?
- viii) Which month is mentioned in the third stanza of the poem "Have You Got a Brook in Your Little Heart"?
- ix) What about does Emily Dickinson warn in the last stanza of the poem 'Have You Got a Brook in Your Little Heart'?

P.T.O.

- b) Attempt the following: (2 out of 3) [14]
- i) How does the poem 'Neutral Tones' reflect pessimism?
 - ii) How does Wilfred Owen bring out the futility of war?
 - iii) Discuss the symbolic significance of the title 'Have You Got a Brook in Your Little Heart'.

Q3) Do as directed: [3]

- a) Attempt the following questions: (3 out of 5).
- i) Our soldiers fought bravely. (Identify the adverb and its type).
 - ii) You may be partly right. (Identify the adverb and its type).
 - iii) The moon revolves around the earth. (Identify the adverb and its type).
 - iv) Write the superlative form of the adverb 'Soon'.
 - v) Write the comparative form of the adverb 'long'.
- b) Attempt the following questions: (3 out of 5). [3]
- i) Puneet is clever. Puneet is kind. (Combine into a compound sentence).
 - ii) The problem is complex. It is interesting. (Combine into a compound sentence).
 - iii) Arpita took me out to lunch. I went to see Arpita (combine into a complex sentence).
 - iv) The woman put the bag down. The bag was very heavy (Combine into a complex sentence).
 - v) It is my opinion. The room needs to be painted (combine into a complex sentence).
- c) Identify the types of the sentences (4 out of 6). [4]
(Assertive, Interrogative, Imperative and Exclamatory).
- i) Rohan is the best student of this class.
 - ii) Pandya hit the ball high into the air.
 - iii) Do you need more curry?
 - iv) Which book do you want?
 - v) Let the dog be there.
 - vi) What a wonderful performance!

Q4) Attempt any two of the following.

[10]

- a) Write a short paragraph on 'Deforestation?
- b) What are the steps involved in note making?
- c) How thesaurus is useful in improving vocabulary?

Q5) Answer the following questions in brief (2 out of 3).

[10]

- a) Write a short note on nonverbal communication.
- b) Discuss the role of the sender of the message in effective communication.
- c) Imagine that you and your friend are talking on telephone about career options after graduation. Write a short dialogue.

☆ ☆ ☆

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3900

[Total No. of Pages : 2

[5961]-574

T.Y.B.A.

HINDI (हिन्दी)

DSE-1C-S-3 : हिंदी साहित्य का इतिहास
आदिकाल, भक्तिकाल, रीतिकाल का सामान्य परिचय
(2019 Credit Pattern) (Semester - V) (35091)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) हिंदी साहित्य के नामकरण स्पष्ट कीजिए।
- ब) आदिकाल की राजनीतिक और सामाजिक पृष्ठभूमि को विशद कीजिए।
- क) आदिकालीन सिद्ध साहित्य के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- ड) आदिकालीन रासो साहित्य में चंदबरदाई के योगदान को विशद कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) भक्ति आंदोलन के उदय पर प्रकाश डालिए।
- ब) कवि जायसी का परिचय दीजिए।
- क) सन्त काव्य का परिचय दीजिए।
- ड) कृष्ण काव्य को स्पष्ट कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) रीतिकाल की सामाजिक और राजनीतिक परिस्थितियों को स्पष्ट कीजिए।
- ब) कवि केशवदास का सामान्य परिचय दीजिए।
- क) रीति सिद्ध काव्य का परिचय दीजिए।
- ड) रीतिकाल की प्रवृत्तियों को स्पष्ट कीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणियाँ लिखिए। [21]

- अ) आदिकाल का कालविभाजन
- ब) कवि अमीर खुसरो।
- क) निर्गुणधारा के कवि कबीर।
- ड) सूरदास।
- इ) स्वच्छंदवादी कवि घनानंद।
- फ) कवि बिहारी।

[7]

-

[5961]-575

T.Y. B.A.

संस्कृत (SANSKRIT)

SEC-2C : Introduction to Manuscriptology
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35114)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

Instructions : All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) A) रिक्तस्थानानि पूरयत (कान्यपि पञ्च) : [5]

i) परम्परया हस्तलिखितानां महत्त्वं वर्धते यदा तानि हस्तलिखितानि वर्षाणां प्राक् सन्ति ।

(100 / 75 / 50)

ii) Indian Textual Criticism इत्यस्य ग्रन्थस्य रचयिता ।

(शास्त्रीमहोदयः / कत्रेमहोदयः / खरवाईकर महोदयः)

iii) हस्तलिखित लेखकस्य नाम प्रायः विदयते ।

(मङ्गलाचरणे / प्रारम्भे / पुष्पिकायां)

iv) यदि प्रथमं पत्रं (folio) भवतः पुरतः विदयते तदा तत्र पृष्ठसङ्ख्या (pages) इति ।

(एका / द्वे / तिस्रः)

v) हस्तलिखिते यदा पुनः 2 इति लिखितं तदा तस्य अर्थः इति ।

(उच्चारणविशेषः / शीलनम् / पुनरुक्तिः)

vi) खुदाबक्षप्राच्यग्रन्थालयः प्रान्ते विदयते ।

(उत्तरप्रदेश / ओडिशा / बिहार)

B) कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :

[10]

Answer any two :

i) हस्तलिखितांचे नोंदणीकरण आणि जतन.

Documentation and preservation of manuscripts.

ii) हस्तलिखितांतील लिपी.

Scripts used in manuscripts.

iii) भारतातील लेखनसाहित्याचा इतिहास.

History of writing material in India.

Q2) पाठचिकित्सा यावर निबंध लिहा.

[10]

Write an essay on textual criticism.

किंवा/OR

भारतामध्ये प्राप्त होणाऱ्या हस्तलिखितांतील विषय यावर निबंध लिहा.

Write an essay on subjects described or appeared in manuscripts in India.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3901

[Total No. of Pages : 1

[5961]-576

T.Y. B.A.

ENGLISH

**DSE - 2C : Introduction to Literary Criticism
(2019 Pattern) (Semester - V) (CBCS) (Old Special Paper - IV) (35332)**

Time : 2½ Hours] [Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt ANY TWO of the following in about 50-60 words each. [10]

- a) What is 'Criticism'? State its functions.
- b) What are the functions of a literary critic.
- c) What is psychological criticism?
- d) What is Sociological criticism?

Q2) Attempt ANY TWO of the following in about 50-60 words each. [10]

- a) Distinguish between literature of knowledge and literature of power.
- b) Explain the demerits of literature of knowledge.
- c) Explain the qualities of a good critic.
- d) Explain critics role as a generalizer.

Q3) Attempt ANY TWO of the following in about 150 words each: [20]

- a) Analyze 'Aristotle's idea of 'mimesis'.
- b) What are the sources of sublime as stated by longinus?
- c) What is the definition of play as put by John Dryden?
- d) How does Samuel Johnson defend Shakespeare in his essay 'Preface to Shakespeare'?

Q4) Attempt ANY TWO of the following in about 150 words each: [20]

- a) Explain wordsworth's definition of poetry.
- b) How 'fancy' is distinct from imagination according to coleridge?
- c) What are three estimates of poetry according to mathew Arnold?
- d) How does coleridge consider secondary imagination as an essential attribute for poetic creation?

Q5) Attempt ANY TWO of the following in about 50-60 words each: [10]

- a) Critic as a judge.
- b) Critic as a master of his craft.
- c) Write a short note on Biographical criticism.
- d) Longinus' ideas of sublime.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3902

[Total No. of Pages : 2

[5961]-577

T.Y.B.A.

HISTORY

**DSE-2C : Constitutional Developments in India (1773 to 1853)
(2019 Pattern) (Semester - V) (3 Credits) (35173)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Who introduced the Dual Government system in Bengal explain the system of Dual Government.

OR

- b) Write information about British East India Company.

Q2) Answer the following questions in 300 words. (any one) **[15]**

- a) Background of the charter Act of 1853 and mention its key provisions.

OR

- b) Describe the Background of charter Act of 1813 and state its provisions.

Q3) Answer the following questions in 200 words. (any two) **[20]**

- a) Mention the social Reform of Lord William Bentinck.
- b) State the Background charter Act of 1853.
- c) State the Background charter Act of 1793.
- d) What are the provisions of regulating Act 1773.

Q4) Short Notes. (any four) **[20]**

- a) Establishment of East India Company.
- b) Economic Reforms of Lord William Bentinck.
- c) Background of Regulating Act 1773.
- d) Charter Act of 1813.
- e) Improvement in communication system by Lord Dalhousie's.
- f) Pitts India Act.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-3902

[5961]-577

T.Y.B.A.

HISTORY

DSE-2C : Constitutional Developments in India (1773 to 1853)
(2019 Pattern) (Semester - V) (3 Credits) (35173)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) बंगालमध्ये दुहेरी सरकार प्रणाली कोणी सुरू केली, दुहेरी सरकारची व्यवस्था स्पष्ट करा.
किंवा
ब) ईस्ट इंडिया कंपनी विषयी माहिती लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) सन 1853 च्या सनदी कायद्याची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी सांगा आणि त्यातील प्रमुख तरतूदींचा उल्लेख करा.
किंवा
ब) 1893 च्या सनदी कायद्याची पार्श्वभूमी सांगून त्यातील तरतूदी स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) लॉर्ड विल्यम बेंटिंगच्या सामाजिक सुधारणा सांगा.
ब) 1833 च्या सनदी कायद्याची पार्श्वभूमी सांगा.
क) 1793 च्या सनदी कायद्याची पार्श्वभूमी सांगा.
ड) 1873 च्या रेग्युलेशन ऑक्टच्या तरतूदी काय होत्या?

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) ईस्ट इंडिया कंपनीची स्थापना
ब) लॉर्ड विल्यम बेंटिंगच्या आर्थिक सुधारणा
क) 1773 च्या रेग्युलेशन कायद्याची पार्श्वभूमी
ड) 1893 चा सनदी कायदा
इ) लॉर्ड डलहौसीच्या दळणवळणातील सुधारणा
फ) पिट्सचा भारतीय कायदा

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3903

[5961]-578

[Total No. of Pages : 4

T.Y.B.A.

HOME ECONOMICS

CC-1E G-3 : Social Changes in Sociology-I
(2019 Pattern) (Semester - V) (35263)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Diagrams must be drawn wherever necessary.

Q1) Write the answer to the following questions in 20 words each. (Any eight) [16]

- a) Describe the types of Social change.
- b) What is the origin of social change?
- c) What is linear transformation?
- d) State two Features of Social change.
- e) Explain the types of social classification.
- f) State two characteristics of the society.
- g) What is modern society ?
- h) Explain the three types of debt ideas in traditional society.
- i) What is the process of social change ?
- j) Explain the Factors that affect the process of social change.

Q2) Write the answer to the following questions in 50 words each (Any four)[16]

- a) Explain the types of social change?
- b) Explain the importance of Social change?
- c) Explain the meaning and concept of society?
- d) Explain the types of society?
- e) Explain how education brings about social change.
- f) Explain how political Factors contribute to social change.

P.T.O.

Q3) Write the answer to the Following questions in 150 words each. (Any three) **[18]**

- a) Explain the Features of social change?
- b) Explain the Features of modern society?
- c) Natural Factors are responsible For bringing about social change Explain
- d) Explain the importance of technology in social transformation?

Q4) Write the answer to the following questions in 300 words each. (Any two) **[20]**

- a) What is social change? Explain the causes of social change.
- b) What is traditional society? Explain the characteristics of traditional society.
- c) Explain the contribution of economic and culture Factors in social change?

Total No. of Questions : 4]

PA-3903

[5961]-578

T.Y.B.A.

HOME ECONOMICS

CC-1E G-3 : Social Change in Sociology-I
(2019 Pattern) (Semester - V) (35263)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) सामाजिक परिवर्तनाचे प्रकार सांगा.
- ब) सामाजिक परिवर्तनाचा उगम कशातून झालेला आहे?
- क) रेषात्मक परिवर्तन म्हणजे काय?
- ड) सामाजिक परिवर्तनाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- इ) सामाजिक वर्गीकरणाचे प्रकार सांगा.
- फ) समाजाची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- य) आधुनिक समाज म्हणजे काय?
- र) परंपरागत समाजव्यवस्थेतील तीन प्रकारच्या ऋण कल्पना सांगा.
- ल) सामाजिक परिवर्तन प्रक्रिया म्हणजे काय?
- व) सामाजिक परिवर्तन प्रक्रियेवर परिणाम करणारे घटक सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) सामाजिक परिवर्तनाचे प्रकार स्पष्ट करा?
- ब) सामाजिक परिवर्तनाचे महत्व स्पष्ट करा?
- क) समाजाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) समाजाचा प्रकार स्पष्ट करा?
- इ) शिक्षणाने सामाजिक परिवर्तन कसे घडून येते स्पष्ट करा.
- फ) सामाजिक परिवर्तनास राजकीय घटक कसा कारणीभूत आहे हे स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) सामाजिक परिवर्तनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) आधुनिक समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) सामाजिक परिवर्तन घडवून आणण्यात नैसर्गिक घटक जबाबदार आहेत. ते स्पष्ट करा.
- ड) तांत्रिक घटकाचे सामाजिक परिवर्तनातील महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय? सामाजिक परिवर्तनाचे कारणे स्पष्ट करा.
- ब) परंपरागत समाज म्हणजे काय? परंपरागत समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) सामाजिक परिवर्तनात आर्थिक घटक व सांस्कृतिक घटकाचे योगदान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PA-3904

[Total No. of Pages : 3

[5961]-579

T.Y.B.A.

ENGLISH

SEC-1C-Enhancing Employability Skills

Prescribed Text : Aspirations English For Careers

(Board of Editors-Orient Blackswon)

(2019 Pattern) (Semester - V) (Old G-III) (35333)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Choose the correct alternatives. (Any ten) **[10]**

- a) A writer of graphic novels would be working with the ____genre of creative writing.
i) Literary	ii) Technical
iii) Scientific	iv) Commercial
- b) Great creative writing is the result of careful ____.
i) Observation	ii) Discussion
iii) Speech	iv) Formatting
- c) Creative is the ____type of thinking.
i) Divergent	ii) Convergent
iii) Linear	iv) Upward
- d) Use of metaphors plays an important role in creative writing. The word Metaphor refers to ____.
i) Indirect Comparisons	ii) Fine details
iii) Definite ideas	iv) Flowery words
- e) Poetry is an example of ____creativity.
i) Pure creativity	ii) Verbal creativity
iii) Musical creativity	iv) All of these

P.T.O.

- f) Which of the following professionals least likely to engage in creative writing?
i) accountant	ii) graphic designer
iii) architect	iv) poet
- g) Which of the following is not a function of journalism?
i) information	ii) education
iii) entertainment	iv) legislation
- h) Emotional _____ is a crucial part in personality development.
i) intelligence	ii) breakdown
iii) balance	iv) equilibrium
- i) What type of creativity does result in self expression and sense of satisfaction?
i) Pure creativity	ii) Applied creativity
iii) Impure creativity	iv) None of these
- j) Who said that creativity Follows Four steps Preparation, incubation, illumination and verification.
i) Grahm wallas	ii) Papila and olds
iii) Jean Piaget	iv) Alfred Binet
- k) English for science and technology (EST) refers to the use of _____ form of writing and speaking.
i) formal	ii) informal
iii) highly specialised	iv) traditional
- l) Which of the following is not a conscious stage of creativity?
i) questioning	ii) imagination
iii) discussion	iv) prejudice
- m) 'Inverted pyramid' structure was introduced by-
i) Christopher Schwartz	ii) Roy Barun
iii) Carole Rich	iv) V.S. Gupta
- n) The title of newspaper article is called.
i) editorial	ii) advertise
iii) headline	iv) source

Q2) Attempt any one of the following in about 150 words each. **[10]**

- a) Explain the main difference between notices and agendas.
- b) Write an application for the post of Assistant Professor in senior college.

Q3) Attempt any three in about 50 words each. **[15]**

- a) Write a note on the Process of communication.
- b) Explain the differences between Formal and informal English
- c) Explain the essential Features of sales communication
- d) Write a short note on the Leadership skills.

Q4) Attempt any three of the following in about 50 words each. **[15]**

- a) Illustrate the Fundamental elements of a Presentation.
- b) What are the characteristic features of English used for customer services.
- c) What are the qualities required for successful telemarketing.
- d) Why is it important to acquire effective Proposal writing skills?

Q5) Attempt any five of the following. **[20]**

- a) Write a dialogue between a student and teacher about career opportunities.
- b) Write an informal dialogue between two Friends on 'use of mobile in college campus'.
- c) Introduce Formally your Principal to your Father.
- d) What are the points to be kept in mind while drafting reports?
- e) Introduce informally your friend to your uncle
- f) Draft three slides of power presentation on the topic - film.
- g) What are the various stages in a problem-solving process?
- h) How can one overcome nervousness before and during a presentation?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3905

[5961]-580

[Total No. of Pages : 2

T.Y.B.A.

CC-2E : HISTORY OF CIVILIZATION

World Civilization - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (General Paper-III) (35175)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 300 words (Any one) [15]

a) Write down the types of stone age culture.

OR

b) Explain the religious life of Indus valley civilization.

Q2) Answer the following question in 300 words (Any one) [15]

a) Comment on religions and philosophy of chinese civilization.

OR

b) Explain the contribution of vedic culture to world civilization.

Q3) Answer the following question in 200 words (Any two) [20]

a) Explain the concept 'mesolithic' Age.

b) Write information of mesopotemia civilization.

c) Write the reasons of decline of Indus valley civilization.

d) Discuss on the religious life of vedic civilization.

Q4) Short Notes (Any four) [20]

a) 'Sabha' and 'Samiti'

b) Mother Goddess

c) Ashram vyavstha

d) Chinese literature

e) Cuniform lipee

f) Pyramids

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA3905

[5961]-580

T.Y.B.A.

CC-2E : HISTORY OF CIVILIZATION

World Civilization - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (General Paper-III) (35175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]

अ) अश्मयुगीन कालखंडाचे प्रकार लिहा.

किंवा

ब) सिंधु संस्कृतीचे धार्मिक धार्मिक जीवन स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]

अ) चीन संस्कृतीमधील धर्म व तत्वज्ञान यावर भाष्य करा.

किंवा

ब) जागतिक संस्कृतीमध्ये वैदिक संस्कृतीचे योगदान स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]

अ) 'मध्याश्म' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

ब) मेसोपोटेमियन संस्कृतीची माहिती लिहा.

क) सिंधु संस्कृतीच्या जहासाची कारणे लिहा.

ड) वैदिक संस्कृतीमधील धार्मिक जीवनाची चर्चा करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

अ) सभा व समिती

ब) मातृदेवता

क) आश्रमव्यवस्था

ड) चीनी साहित्य

इ) क्युनिफार्म लिपी

फ) पिरॅमिड्स

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

PA-3907

[Total No. of Pages : 2

[5961]-581

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

**SEC-2C : COURSE ON SOCIAL SCIENCE RESEARCH
METHODOLOGY : Theory and Practice of Dissertation
Writing**

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35425)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any three of the following in 50 words each : **[15]**

- a) Research Methodology
- b) Survey
- c) Field-visit
- d) Science
- e) Questionnaire

Q2) Answer the following question in 200 words (Any one) : **[10]**

- a) Explain the nature, types and importance of the Research method.
- b) Explain the term Science with its classification.

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PA-3907

[5961]-581

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

SEC-2C : COURSE ON SOCIAL SCIENCE RESEARCH
METHODOLOGY : Theory and Practice of Dissertation
Writing

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35425)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 50 शब्दात टीपा लिहा. [15]

- अ) संशोधन पद्धती
- ब) सर्वेक्षण
- क) क्षेत्र भेट
- ड) शास्त्र
- इ) प्रश्नावली

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 200 शब्दात उत्तरे लिहा. [10]

- अ) संशोधन पद्धतीचे स्वरूप, प्रकार आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) शास्त्र म्हणजे काय? ते सांगून शास्त्राचे प्रकार स्पष्ट करा.

□□□

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-3908

[Total No. of Pages : 2

[5961]-582

T.Y.B.A. (Semester-V)

HISTORY

SEC 2C : Research Paper Writing (35177)

(2019 Pattern) (CBCS)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer in 200 words (any1).

[10]

- a) What is source? Explain the classification of sources.
- b) What is Footnote? Explain the importance of footnotes.

Q2) Answer in 200 words (any1)

[10]

- a) Explain the process of preparing Bibliography.
- b) Explain the importance of survey of literature in historical research.

Q3) Write notes (any 1) :

[5]

- a) Research design.
- b) Research report writing.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-3908

[5961]-582
T.Y.B.A. (Semester-V)
HISTORY

SEC 2C : Research Paper Writing (35177)
(2019 Pattern) (CBCS)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात लिहा. (फक्त1) [10]
अ) साधन म्हणजे काय? साधनांचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
ब) 'तळटीप' (Footnote) अर्थ सांगुन उपयुक्तता स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात लिहा. (फक्त1) [10]
अ) संदर्भ साधनांची सुची (Bibliography) तयार करण्याची प्रक्रिया सांगा.
ब) ऐतिहासिक संशोधनामध्ये संशोधन साहित्याचा आढावा घेण्याची आवश्यकता स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) टिपा लिहा. (फक्त1) [5]
अ) संशोधनाचा आराखडा
ब) संशोधन अहवाल लेखन

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4287

[Total No. of Pages : 4

[5961]-583

T.Y. B.A.

**CC-1E : INDIAN SOCIAL PROBLEMS
(2019 Pattern) (Semester - V) (35433)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any three of the following :

- a) Naxalism
- b) Corruption
- c) Sectarian violence
- d) Religious dissent
- e) Communal violence

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three) :

- a) Explain the causes of social problems.
- b) Explain the concept of Naxalism.
- c) Discuss Reasons for Naxalism.
- d) State the nature of corruption.
- e) Describe - sectarian violence.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) :

- a) List out the serial problems in India.
- b) Define sectarianism & state its nature.
- c) Write short note on "Religious dissent in India.
- d) Explain the causes of corruption.

P.T.O.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any one) :

- a) Discuss - consequences of the sectarian violence in India.
- b) Focus on “Measures to corruption.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

PA-4287

[5961]-583

T.Y. B.A.

CC-1E : INDIAN SOCIAL PROBLEMS
(2019 Pattern) (Semester - V) (35433)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) टिप्पणी लिहा (कोणत्याही तीन) :

- अ) नक्षलवाद
- ब) भ्रष्टाचार
- क) सांप्रदायिक हिंसा
- ड) धार्मिक मतभेद
- इ) जातीय हिंसाचार

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा.

- अ) सामाजिक समस्यांची कारणे विशद करा.
- ब) “नक्षलवाद” संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) चर्चा करा – नक्षलवादाची कारणे.
- ड) भ्रष्टाचाराचे स्वरूप नमूद करा.
- इ) चर्चा करा सांप्रदायिक हिंसा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा.

- अ) भारतातील सामाजिक समस्यांची यादी करा.
- ब) सांप्रदायिकता म्हणजे काय ते सांगून त्याचे स्वरूप नमूद करा.
- क) 'भारतातील धार्मिक मतभेद' यावर टिप्पणी लिहा.
- ड) भ्रष्टाचाराची कारणे विशद करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नांची उत्तर 300 शब्दात लिहा.

- अ) चर्चा करा – भारतातील सांप्रदायिक हिंसेचे पारिणाम
- ब) भ्रष्टाचारावरील उपाय योजना यावर प्रकाशझोत टाका.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3910

[Total No. of Pages : 2

[5961]-584

T.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE-2C : श्रीअन्नंभट्टविरचित : तर्कसङ्ग्रह
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35112)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
All questions are compulsory.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
Figures to right indicate full marks.

प्र.1) ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही तीन)

[15]

Write reference to the context. (any three)

- i) बालानां सुखबोधाय क्रियते तर्कसङ्ग्रहः।
- ii) अयथार्थानुभवस्त्रिविधः संशयविपर्ययतर्कभेदात्।
- iii) परमपरं चेति द्विविधं सामान्यम्।
- iv) निस्यद्रव्यवृत्तयो विशेषास्त्वनन्ता एव।

प्र.2) a) रिक्तस्थानानि पूरयत. (कान्यपि दश)

[10]

- i) औलूक्यदर्शनस्य अपरं नाम विद्यते।
- ii) हेत्वाभासाः।
- iii) संस्कारः ।
- iv) गुणाः ।
- v) समवायः।
- vi) निष्प्रकारकं ज्ञानं।
- vii) अयुतसिद्धवृत्तिः ।
- viii) पिठरपाकवादिनः।
- ix) गोसदृशः गवय इति ज्ञानम्।
- x) पर्वतो वाह्मीमान् धूमात् अत्र हेतुः।
- xi) निश्चितसाध्याभाववान्।
- xii) रूपादि चतुष्टयं पृथिव्यां अनिस्यम्।

b) संस्कृत भाषेत उत्तरे द्या. (कान्यपि पञ्च)

[5]

Answer in the Sanskrit Language. (Any five)

- i) अभावेषु अनादिः सान्तः क अभावः?
- ii) तर्कसंग्रहकारेण पदार्थाः कतिपयाः मन्यन्ते?
- iii) आकाशस्य गुणः कः?
- iv) तर्कसङ्ग्रहदीपिकायाः रचयिता कः?
- v) सोऽयं देवदत्तः अत्र का लक्षणा?
- vi) 'शुक्तो रजतम्' इति ज्ञानं कीदृशम्?

प्र.3) अनुमितिप्रमायाः विवरणं कृत्वा पञ्चहेत्वाभासान् कथयत।

[20]

किंवा/OR

सप्तपदार्थाः तर्कसङ्ग्रहे वर्णिताः।

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

Write short notes. (any two)

- i) अभावश्चतुर्विधः।
- ii) प्रत्यक्ष नाम यथार्थानुभवः।
- iii) शब्द नाम यथार्थानुभवः।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3911

[Total No. of Pages : 4

[5961]-585

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

CC-1E GG-310(A) : Geography of Disaster Management - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35204)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks of questions.
- 3) Draw neat diagrams.
- 4) Use of map stencils is allowed.

Q1) Write answers of following questions in 20 words (Any eight) : [16]

- i) Give any two stages of disaster management.
- ii) What is management?
- iii) Name two examples of climatic disaster.
- iv) Which Natural disaster occurs in hilly region.
- v) What is Response?
- vi) Write any two functions of revenue department in Disaster Management?
- vii) What is flood?
- viii) Name four states in India that are affected by cyclones.
- ix) Write any two reasons of cyclone formation.
- x) Write two functions of media in disaster situation.

Q2) Write answers of following questions in 50 words (Any three) : [18]

- i) Explain Post Disaster Management.
- ii) Write short note on Biological Disaster.
- iii) Explain role of Police Department in Disaster Management.
- iv) Write effects of Hailstorm.

P.T.O.

Q3) Write answers of following questions in 150 words (Any two)

[16]

- i) Explain aims and objectives of Disaster Management.
- ii) Explain effects of Drought.
- iii) Explain manmade disaster.

Q4) Write Answers of following questions in 300 words (Any one)

[20]

- i) Explain causes and effects of flood.
- ii) Explain the association of geographical condition and Natural Disaster.

Total No. of Questions : 4]

PA-3911

[5961]-585

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

CC-1E GG-310(A) : Geography of Disaster Management - I
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) नकाशा स्टेंसिल वापरण्यास परवानगी आहे.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- आपत्ती व्यवस्थापनाचे कोणतेही दोन टप्पे सांगा.
- व्यवस्थापन म्हणजे काय?
- हवामानविषयक आपत्तीची दोन उदाहरणे द्या.
- पर्वतीय प्रदेशात कोणत्या प्रकारच्या नैसर्गिक आपत्ती होतात?
- प्रतिसाद म्हणजे काय?
- आपत्ती व्यवस्थापनात महसूल विभागाची कोणतेही दोन कार्ये लिहा.
- पूर म्हणजे काय?
- चक्रीवादळामुळे नुकसान होणाऱ्या भारतातील चार राज्यांची नावे लिहा.
- आवर्त निर्मितीची कोणतेही दोन कारणे लिहा.
- प्रसारमाध्यमांची आपत्ती काळातील दोन कामे लिहा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- आपत्तीनंतरचे व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
- जैविक आपत्ती - टिपा लिहा.
- आपत्ती व्यवस्थापनात पोलिस विभागाची कार्ये स्पष्ट करा.
- गारपिटीचे परिणाम लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- i) आपत्ती व्यवस्थापनाची ध्येय आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ii) अवर्षणाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- iii) मानवनिर्मित आपत्ती स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- i) पूराची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- ii) भौगोलिक परिस्थिती आणि आपत्ती यांचा संबंध स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3912

[Total No. of Pages : 4

[5961]-586

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

**SEC-1C : Industrial and Organizational Psychology
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35223)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any four) : **[20]**

- a) Explain the history of Industrial and Organizational psychology.
- b) Explain job analysis.
- c) Write the sources of evaluation.
- d) Explain how motivation theory can be used in the work place.
- e) Describe the functions of Industrial and Organizational psychology.
- f) Explain McClelland's theory of work motivation.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any two) : **[20]**

- a) Explain the Fiedler's contingency model.
- b) State the subject matter of Industrial and Organizational psychology.
- c) State the uses of Performance Evaluation.
- d) Describe the psychological principles in training.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 400 words (any one) : **[20]**

- a) Explain the use of Job Information and state the recruitment techniques.
- b) Explain the Job Satisfaction as Job Attitude and state the components of Job satisfaction.

Q4) Write short notes on (any two) : **[10]**

- a) Hawthorne study
- b) Leadership style
- c) Self-Efficacy theory
- d) Time and motion study.

□□□

Total No. of Questions : 4]

PA-3912

[5961]-586

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

SEC-1C : Industrial and Organizational Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) औद्योगिक आणि संघटनात्मक मानसशास्त्राचा इतिहास स्पष्ट करा.
- ब) कार्य विश्लेषण पद्धती.
- क) मूल्यमापनाचे विविध स्रोत कोणते?
- ड) कामाच्या ठिवगणी प्रेरणा सिद्धांताचा उपायोग स्पष्ट करा.
- इ) औद्योगिक आणि संघटनात्मक मानसशास्त्राची कार्ये स्पष्ट करा.
- फ) कार्य प्रेरणेचा मॅकवलेलॅंडचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) नेतृत्वविषयक फिडलरचे आनुषंगिक प्रारूप स्पष्ट करा.
- ब) औद्योगिक व संघटनात्मक मानसशास्त्राचा अभ्यासविषय सांगा.
- क) निर्वर्तन मूल्यमापनाचे उपयोग सांगा.
- ड) प्रशिक्षणातील मानसशास्त्रीय तत्वे विशद करा.

प्रश्न 3) खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) कार्य माहितीचा उपयोग स्पष्ट करा. आणि कर्मचारी भरतीची तंत्रे सांगा.
- ब) कार्य समाधान हाच कार्य विषयीचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा. आणि कार्य समाधानाचे घटक सांगा.

प्रश्न 4) खालील पैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टिपा लिहा. [10]

- अ) हॉथॉर्न अभ्यास
- ब) नेतृत्वशैली
- क) स्व-सामर्थ्य सिद्धांत
- ड) काल व गती अभ्यास

□□□

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3913

[Total No. of Pages : 4

[5961]-587

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-2C : International Relations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35162)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write the answers in 20 words (Any eight) :

[16]

- a) Define international relations.
- b) Who is the author of the book 'Politics Among Nation'?
- c) State two rules of game theory.
- d) Who formulated system theory.
- e) When did the disintegration of Soviet Russia take place?
- f) World War II was fought between which two nations?
- g) What is Cold War?
- h) What is colonialism?
- i) Name the member countries of the ASEAN Association.
- j) When was UNO formed?

Q2) Write the answers in 50 words (Any four) :

[16]

- a) Importance of International Relations.
- b) Function of World Bank.
- c) Importance of system theory in International Politics.
- d) Review the SAARC Organization.
- e) State the cause of Cold War.
- f) Objectives of the united Nations.

P.T.O.

Q3) Write the answers in 100 words (any three) :

[18]

- a) Write the objectives of World Trade Organization.
- b) Explain the limitations of idealistic approach.
- c) Explain the characteristics of New International system.
- d) State the function of BRICS.

Q4) Write the answers in 200 words (Any two) :

[20]

- a) Explain the nature and scope of international relations.
- b) Explain the effects of World War II.
- c) State the main function of World Trade Organization.

Total No. of Questions : 4]

PA-3913

[5961]-587

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE-2C : International Relations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा (20 शब्दात) :

[16]

- अ) आंतरराष्ट्रीय संबंधाची व्याख्या सांगा.
ब) 'Politics Among Nation' या पुस्तकाचे लेखक कोण?
क) खेळ सिद्धांताचे दोन नियम सांगा.
ड) व्यवस्था सिद्धांताची मांडणी कोणी केली?
इ) सोव्हिएट रशियाचे विघटन केव्हा घडून आले?
फ) दुसरे महायुद्ध कोणत्या दोन राष्ट्रांच्या गटात झाले?
य) शीतयुद्ध म्हणजे काय?
र) वसाहतवाद म्हणजे काय?
ल) आसियान (ASEAN) संघटनेच्या सदस्य देशांची नावे सांगा.
व) संयुक्त राष्ट्रसंघाची स्थापना केव्हा झाली?

प्रश्न 2) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा (50 शब्दात) :

[16]

- अ) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचे महत्त्व.
- ब) जागतिक बँकेची कार्ये.
- क) आंतरराष्ट्रीय राजकारणातील व्यवस्था सिद्धांताचे महत्त्व.
- ड) सार्क संघटनेचा आढावा घ्या.
- इ) शीतयुद्धांची कारणे सांगा.
- फ) संयुक्त राष्ट्रसंघाची उद्दिष्टे.

प्रश्न 3) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (100 शब्दात) :

[18]

- अ) जागतिक व्यापारी संघटनेची उद्दिष्टे लिहा.
- ब) आदर्शवादी दृष्टिकोणाच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- क) नवीन आंतरराष्ट्रीय व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) ब्रिक्स (BRICS) ची कार्ये सांगा.

प्रश्न 4) कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (200 शब्दात) :

[20]

- अ) आंतरराष्ट्रीय संबंधाचे स्वरूप व व्याप्ती विशद करा.
- ब) दुसऱ्या महायुद्धाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- क) जागतिक व्यापारी संघटनेची प्रमुख कार्ये सांगा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3914

[Total No. of Pages : 4

[5961]-588

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

CC-1E : Crime and Society

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35373)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes (Any Three) :

[15]

- a) Economical causes of crime
- b) Role of media in crime
- c) Custodial crime
- d) Labelling theory
- e) Juvenile delinquency

Q2) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) :

[15]

- a) State the meaning of Environmental Crime.
- b) Write characteristics of crime.
- c) State the Marxist perspective of crime.
- d) Elaborate the cyber crime.
- e) State the Durkheims views of crime.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any Two) : **[20]**

- a) Write Interactionist perspective on crime.
- b) Explain the political and cultural causes of crime.
- c) Elaborate the causes of white collar crime.
- d) Explain the crime against Sc'S/ST's and DTNT.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (Any One) : **[20]**

- a) Explain the causes of crime against women.
- b) Elaborate the alternative forms of Imprisonment.

□□□

Total No. of Questions : 4]

PA-3914

[5961]-588

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

CC-1E : Crime and Society

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35373)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) गुन्ह्याचे आर्थिक कारणे
- ब) गुन्ह्यातील प्रसारमाध्यमांची भूमिका
- क) ताबेदारीतील गुन्हा
- ड) लेबलिंग सिद्धांत
- इ) बालगुन्हेगारी

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]

- अ) पर्यावरणीय गुन्ह्याचा अर्थ सांगा.
- ब) गुन्ह्याची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) मार्क्सवादी गुन्ह्याचा दृष्टिकोन सांगा.
- ड) संगणकीय गुन्ह्याचे वर्णन करा.
- इ) दरखाईमचे गुन्ह्याविषयक विचार सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) गुन्ह्यासंबंधी आंतरक्रियात्मक दृष्टिकोन लिहा.
- ब) गुन्ह्याची राजकीय व सांस्कृतिक कारणे स्पष्ट करा.
- क) पांढरपेशीय गुन्ह्याचे कारणे विशद करा.
- ड) Sc'S/ST's and DTNT विरोधातील गुन्हा स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) स्त्रीयांविरुद्धी गुन्ह्याची कारणे स्पष्ट करा.
- ब) वैकल्पिक तुरुंगवासाच्या शिक्षेचे प्रकार विशद करा.

□□□

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3915

[Total No. of Pages : 4

[5961]-589

T.Y. B.A.

ECONOMICS (General Paper - III)

CC-1E : Indian Economic Development - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (35153)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagram wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in 20 words (Any Eight) : [16]

- a) What is Economic Development?
- b) State the Definition of Economic Growth.
- c) State two Demographic characteristics of Developing countries.
- d) Give any two political characteristics of Developing countries.
- e) Give any two Administrative constraints of Development process.
- f) State the Definition of poverty.
- g) What is meant by Human Resources?
- h) State any two suggestions to increase capital formation.
- i) What is the importance of 'Gender Development Index'.
- j) Who publish human development index each year.

Q2) Answer the following questions in 50 words (Any four) : [16]

- a) State the concept of developing countries.
- b) State the social characteristics of Developing countries.
- c) State the vicious circle of poverty.
- d) State the External Bottlenecks in Development process.
- e) State the indicators of Gender Inequality Index.
- f) State in short multidimensional poverty Index.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words (any three) : [18]

- a) Explain the Meaning and Indicators of Economic Growth.
- b) Explain the characteristics of Developed countries.
- c) Explain the Technological constraints in development process.
- d) Explain the Human development Index.

Q4) Answer the following questions in 200 words (Any two) : [20]

- a) Explain the Importance of Economic Development.
- b) Explain the Economic characteristics of developing countries.
- c) Explain the Role of Human Resource in Economic development.

Total No. of Questions : 4]

PA-3915

[5961]-589

T.Y. B.A.

ECONOMICS (General Paper - III)

CC-1E : Indian Economic Development - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (35153)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
- 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही आठ) :

[16]

- अ) आर्थिक विकास म्हणजे काय?
- ब) आर्थिक वृद्धीची व्याख्या द्या.
- क) विकसनशिल देशांची दोन लोकसंख्या विषयक वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) विकसनशिल देशांची दोन राजकीय वैशिष्ट्ये सांगा.
- इ) विकास प्रक्रियेतील दोन प्रशासकिय अडथळे सांगा.
- फ) दारिद्र्याची व्याख्या द्या.
- य) मानवी संसाधन म्हणजे काय?
- र) भांडवल निर्मिती वाढवण्यासाठी कोणतेही दोन उपाय सांगा.
- ल) लिंगभाव विकास निर्देशांकाचे महत्त्व सांगा.
- व) मानव विकास निर्देशांक दर वर्षी कोण प्रकाशित करते?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [16]

- अ) विकसनशिल अर्थव्यवस्थेची संकल्पना सांगा.
- ब) विकसनशिल देशाची सामाजिक वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) दारिद्र्याचे दुष्टचक्र सांगा.
- ड) विकासाच्या प्रक्रियेतील बहिर्गत अडथळे सांगा.
- इ) लिंगभाव विषमता निर्देशांक मापनाचे निर्देशक सांगा.
- फ) बहुआयामी दारिद्र्य निर्देशांक संकल्पना थोडक्यात सांगा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [18]

- अ) आर्थिक वृद्धीचा अर्थ सांगून निर्देशक स्पष्ट करा.
- ब) विकसित अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) विकास प्रक्रियेतील तंत्रज्ञान विषयक अडथळे स्पष्ट करा.
- ड) मानव विकास निर्देशांक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नाची 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- अ) आर्थिक विकासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) विकसनशिल देशांची आर्थिक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) आर्थिक विकासातील मानव संसाधनाची भूमिका स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

[5961]-590

T.Y.B.A.

HINDI (हिंदी)

Core Course - 1E(G-3) पाठ्यचर्या : कथेतर विधाएँ
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35093)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना: 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर दिए गए अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [14]

- अ) अमृतलाल नागर ने शरतचंद्र चटर्जी के स्वभाव की कौनसी विशेषताएँ बताई हैं?
ब) महादेवी वर्मा ने प्रेमचंद की युग प्रवर्तक छवि को किस तरह अंकित किया है?
क) मियाँ नसीरुद्दीन के चरित्र पर प्रकाश डालिए।
ड) निराला की त्याग भावना को 'पूज्य निराला जी' संस्मरण के माध्यम से स्पष्ट कीजिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [14]

- अ) अज्ञेय ने पीपल की खूबियों और उसके महत्व को किस तरह स्पष्ट किया है?
ब) डबली बाबू की चरित्रगत विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।
क) जगदीशचंद्र माथुर ने पंडित नेहरू की कौन सी दिलचस्प यादों को साझा किया है?
ड) रामवृक्ष बेनीपुरी ने रजिया के जीवन को किस तरह स्पष्ट किया है?

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणी लिखिए। [14]

- अ) मुंशी प्रेमचंद का संवेदनशील व्यक्तित्व।
ब) निराला के जीवन के विशेष प्रसंग।
क) डबली बाबू की विशेषताएँ।
ड) जवाहरलाल नेहरू का बहुमुखी व्यक्तित्व।

P.T.O.

- प्रश्न 4) अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए । [7]
- “ठीक है। केवल इस बात का ध्यान रखना कि जो कुछ भी लिखो, वह अधिकतर तुम्हारे अपने ही अनुभवों के आधार पर हो। व्यर्थ की कल्पना के चक्कर में कभी न पडना।”
 - “खाली शागिर्दी ही नहीं साहिब, गिन के मजदूरी देता हूँ। दो रूपये मन आटे की मजूरी। चार रूपये मन मैदे की मजूरी! हाँ।”
- ब) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए । [7]
- “डबली बाबू को हमने चाय पिलाई। पान खिलाया। उनके नेत्र कृतज्ञता से आर्द्र हो उठे। कहने लगे, बाबूजी, आपका बगीचा मैं अच्छी तरह लगवा दूँगा।”
 - “रजिया बढती गई। जब-जब भेंट होती, मैं पाता, उसके शरीर में नए-नए विकास हो रहे हैं। शरीर में और स्वभाव में भी।”
- प्रश्न 5) अ) निम्नलिखित में से किसी एक सभा का इतिवृत्त तैयार कीजिए । [7]
- पाठ्यक्रम की गुणवत्ता में सुधार लाने हेतु हिंदी अध्ययन मंडल की सभा आपके महाविद्यालय के हिंदी विभाग में संपन्न हुई। सभा का इतिवृत्त तैयार कीजिए ।
 - आपके महाविद्यालय में आयोजित होने वाले स्नेह सम्मेलन के आयोजन हेतु संपन्न हुई सभा का इतिवृत्त तैयार कीजिए।
- ब) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर वार्ता लेखन कीजिए । [7]
- बालेवाडी, पुणे में आयोजित राष्ट्रीय दौड़ प्रतियोगिता पर वार्ता तैयार कीजिए ।
 - शिवाजी नगर, पुणे में आयोजित कृषि प्रदर्शनी पर वार्ता तैयार कीजिए ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3917

[Total No. of Pages : 4

[5961]-591

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1E : Modern Political Analysis

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35163)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any 8 of the following (20 words) :

[16]

- a) Define 'Modern Political Analyses'.
- b) State any two reasons for the origin of 'Modern Political Analyses'.
- c) Write any two difference between Traditional and Modern Politics approaches.
- d) Define 'Political System'.
- e) Define 'Political Culture'.
- f) Who wrote the book 'Civic Culture'.
- g) What is 'Sub-political culture'?
- h) Define : 'Political Socialization'.
- i) State any two types of 'Political Socialization'.
- j) Who wrote the book 'Human Nature in Politics'?

Q2) Write any 4 Sort Notes (50 words each) :

[16]

- a) Explain the causes to the rise of Modern Political Analyses.
- b) Discuss the types of primitive systems in Gabriel Almond's classification of political system.

P.T.O.

- c) Civic Culture
- d) Explain the meaning of political socialization.
- e) Types of political socialization.
- f) Relation between political culture and political socialization.

Q3) Answer any 3 of the following (100 words each) : **[18]**

- a) Modern Political Analyses : Nature & Features.
- b) Analyse Gabriel Almonds classification of political system.
- c) Discuss basic Elements of Political Culture.
- d) Explain the difference between Traditional and Modern Political Approaches.

Q4) Answer any 2 of the following (200 words each) : **[20]**

- a) Discuss various functions of 'Political System'.
- b) What is Political Culture? Discuss various types of political culture.
- c) Explain various agencies of political socialization.

Total No. of Questions : 4]

PA-3917

[5961]-591

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

CC-1E : Modern Political Analysis

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35163)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत)

[16]

- अ) 'आधुनिक राजकीय विश्लेषण:' व्याख्या लिहा.
- ब) आधुनिक राजकीय विश्लेषणाच्या उपयाची कोणतेही दोन कारणे लिहा.
- क) परंपरागत आणि आधुनिक राजकीय दृष्टीकोनातील कोणतेही दोन फरक स्पष्ट करा.
- ड) 'राजकीय व्यवस्था' व्याख्या लिहा.
- इ) 'राजकीय संस्कृती' व्याख्या लिहा.
- फ) नागरी संस्कृती (सिव्हिक कल्चर) ग्रंथ कोणी लिहीला.
- य) राजकीय उपसंस्कृती म्हणजे काय?
- र) 'राजकीय सामाजीकरण' व्याख्या लिहा.
- ल) राजकीय सामाजीकरणाचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
- व) 'ह्यूमन नेचर इन पॉलिटिक्स' हा ग्रंथ कोणी लिहीला.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दांत) [16]

- अ) आधुनिक राजकीय विश्लेषणाच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.
- ब) गॅब्रियल आमंडच्या राजकीय व्यवस्थावर्गीकरणातील 'परंपरागत व्यवस्था' या प्रकाराची चर्चा करा.
- क) नागरी संस्कृती
- ड) राजकीय सामाजीकरणाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- इ) राजकीय सामाजीकरणाचे प्रकार सांगा.
- फ) राजकीय संस्कृती आणि राजकीय सामाजीकरण यातील संबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत) [18]

- अ) आधुनिक राजकीय विश्लेषण: स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये.
- ब) गॅब्रियल आमंडप्रणित राजकीय व्यवस्था वर्गीकरणाचे विश्लेषण करा.
- क) राजकीय संस्कृतीचे मूलभूत घटक स्पष्ट करा.
- ड) परंपरागत आणि आधुनिक राजकीय दृष्टीकोनातील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत) [20]

- अ) राजकीय व्यवस्थेची विविध कार्याची सविस्तर चर्चा करा.
- ब) राजकीय संस्कृती म्हणजे काय? राजकीय संस्कृतीच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.
- क) राजकीय सामाजीकरणाच्या विविध साधनांची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3918

[Total No. of Pages : 4

[5961]-592

T.Y. B.A. (Semester - V)

POLITICAL SCIENCE

CC - 1E : Local Self Government in Maharashtra

(2019 Pattern) (Credit System) (35164)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any eight of the following questions (in 20 words) : **[16]**

- a) Which British officer first empowered the Grampanchayat?
- b) What is Gramsabha?
- c) Write any two recommendations of Vasant Rao Naik Committee.
- d) How many years is the tenure of Grampanchayat?
- e) Who was given reservation by 73rd amendment?
- f) When the community development programme started in India?
- g) Who is the executive Head of Panchayat Samiti?
- h) Who is the Administrative head of Grampanchayat?
- i) Which Article of the constitution was amended by the 73rd Amendment?
- j) How many years did the Bongirwar Committee determine the tenure of the Grampanchayat?

Q2) Write any four of the following short notes (in 50 words) : **[16]**

- a) Community Development Programme.
- b) L.N. Bongirwar Committee.
- c) Z.P - Constructive Committee.
- d) Panchayat Samiti
- e) Head of Grampanchayat (Sarpanch)
- f) Chief Executive Officer.

P.T.O.

Q3) Answer any three of the following questions (in 100 words) : **[18]**

- a) Explain the recommendations of the Balwantrai Mehta Committee.
- b) Explain the importance of 73rd Constitution Amendment.
- c) Explain the role of Block Development Officer (BDO).
- d) Explain the role of chief executive officer of Z.P.

Q4) Answer any two of the following questions (in 200 words) **[20]**

- a) Discuss the development of Local self government in British period.
- b) Explain the role and Function of Grampanchayat.
- c) Review the recommendations of the Vasant Rao Naik committee.

▽▽▽▽

Total No. of Questions : 4]

PA-3918

[5961]-592

T.Y. B.A. (Semester - V)

POLITICAL SCIENCE

CC - 1E : Local Self Government in Maharashtra

(2019 Pattern) (Credit System) (35164)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत) [16]
- अ) कोणत्या ब्रिटीश अधिकाऱ्याने सर्व प्रथम ग्रामपंचायतींना अधिकार दिले.
ब) ग्रामसभा म्हणजे काय?
क) वसंतराव नाईक समितीच्या कोणत्याही दोन शिफारशी सांगा?
ड) ग्रामपंचायत कार्य काल किती वर्षांचा आहे.
इ) 73 व्या घटनादुरुस्तीद्वारे कोणाला आरक्षण देण्यात आले.
फ) भारतात समुदाय विकास कार्यक्रमाची सुरुवात केव्हा झाली.
य) पंचायत समितीचा कार्यकारी प्रमुख कोण असतात.
र) ग्रामपंचायतीचा प्रशासकीय प्रमुख कोण असतात.
ल) 73 व्या घटनादुरुस्तीद्वारे राज्यघटनेच्या कोणत्या कलमांत बदल करण्यात आले.
व) ल.ना. बोंगिरवार समितीने ग्रामपंचायतीचा कार्यकाल किती वर्षे निर्धारित केला.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दांत) [16]
- अ) समुदाय विकास कार्यक्रम
ब) ल.ना. बोंगिरवार समिती
क) जि.प. बांधकाम समिती
ड) पंचायत समिती
इ) ग्रामपंचायत प्रमुख (सरपंच)
फ) मुख्यकार्यकारी अधिकारी (CEO)

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) बलवंतराय मेहता समितीच्या शिफारशी स्पष्ट करा.
- ब) 73 व्या घटनादुरुस्तीचे महत्व स्पष्ट करा.
- क) गटविकास अधिकाऱ्याची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) “ब्रिटिश कालखंडातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांचा विकास” कशा प्रकारे घडून चर्चा करा.
- ब) ग्रामपंचायतीचे कार्य आणि अधिकार स्पष्ट करा.
- क) वसंतराव नाईक समितीच्या शिफारशीचा आढावा घ्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3919

[Total No. of Pages : 4

[5961]-593

T.Y. B.A.

HISTORY

CC-1E : Indian National Movements (1885-1947)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35174)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (any one) : [15]

- a) Discuss the causes behind the foundation of Indian National Congress.

OR

- b) Write a detailed note on the Civil Disobedience Movement.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one) : [15]

- a) What is the Two-Nation Theory? Why India was partitioned in 1947?

OR

- b) Discuss the Labour and Peasants' Movements in India.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two) : [20]

- a) Throw some light on the achievements of moderates.
- b) Significance of Non-Cooperation Movement.
- c) Explain Mountbatten Plan and the Independence Act of 1947.
- d) Write a review of Tribal Movement in India.

P.T.O.

Q4) Write short notes on the following (any four) :

[20]

- a) Nationalism
- b) Communal Award (Ramsay MacDonald)
- c) Rowlatt Act
- d) Subhash Chandra Bose
- e) Ghadar Party
- f) Narayan M. Lokhande

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

PA-3919

[5961]-593

T.Y. B.A.

इतिहास (HISTORY)

CC-1E : भारतीय राष्ट्रीय चळवळ (1885-1947)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35174)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [15]
अ) भारतीय राष्ट्रीय संभेच्या (काँग्रेसच्या) स्थापने कारणे लिहा.
किंवा
ब) सविनय कायदेभंग चळवळीची सविस्तर माहिती लिहा.
- प्रश्न 2)** खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [15]
अ) द्विराष्ट्र सिद्धांत म्हणजे काय सांगून 1947 मधील भारताच्या फाळणीची कारणे सांगा.
किंवा
ब) कामगार व शेतकरी चळवळीचा सविस्तर आढावा घ्या
- प्रश्न 3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
अ) मवाळ नेत्यांची कामगिरी लिहा.
ब) असहकार चळवळीचे महत्व स्पष्ट करा.
क) माऊंटबॅटन योजना व भारतीय स्वातंत्र्याचा कायदा (1947) स्पष्ट करा.
ड) आदीवासी चळवळीचा आढावा घ्या.

प्रश्न 4) टीपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) राष्ट्रवाद
- ब) रॅम्से मॅकडोनाल्ड जातीय निवाडा
- क) रौलेट कायदा
- ड) नेताजी सुभाषचंद्र बोस
- इ) गदर पार्टी
- फ) नारायण मेघाजी लोखंडे

ॐॐॐ

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-3920

[Total No. of Pages : 4

[5961]-594

T.Y. B.A. (Semester - V)

GEOGRAPHY

CC - 1E GG 310(A) : Geography of Tourism - I

(2019 Pattern) (CBCS) (35205)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.
- 4) Use of map stencils is allowed.

Q1) Answer the following questions in about 20 words each (Any Eight) : [16]

- a) Define Tourism.
- b) State the nature of Tourism Geography.
- c) How Tourism activity generates employment?
- d) Give any two names of hill stations in Maharashtra.
- e) Give two names of National park in India.
- f) What is Heritage Tourism?
- g) Write full form of I.T.D.C.
- h) What is Adventure Tourism?
- i) State two functions of tourist guide.
- j) Give two advantages of road transport in Tourism.

Q2) Answer the following questions in about 50 words each (Any three) : [18]

- a) Explain the importance of Tourism.
- b) Tourism and rainy season.
- c) Write note on Tourism accessibility.
- d) Wildlife Tourism.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in about 150 words each (Any two) : **[16]**

- a) Describe the role of Geography in Tourism.
- b) Classify the Tourism based on travel duration.
- c) Describe the role of Political Factors in Tourism Development.

Q4) Answer the following questions in about 300 words each (Any one) : **[20]**

- a) Describe the social and cultural factors affecting Tourism Development.
- b) Explain the role of travel and tourist agencies in Tourism.

munotes.in

Total No. of Questions : 4]

PA-3920

[5961]-594

T.Y. B.A. (Semester - V)

GEOGRAPHY

CC - 1E GG 310(A) : Geography of Tourism - I

(2019 Pattern) (CBCS) (35205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ) [16]
- अ) पर्यटनाची व्याख्या लिहा.
ब) पर्यटन भूगोलाचे स्वरूप कसे आहे.
क) पर्यटन व्यवसाय रोजगाराच्या संधी कशा निर्माण करतो.
ड) महाराष्ट्रातील कोणत्याही दोन थंड हवेच्या पर्यटन स्थळांची नावे सांगा.
इ) भारतातील दोन राष्ट्रीय उद्यानांची नावे सांगा.
फ) परंपरा पर्यटन म्हणजे काय?
य) I.T.D.C. चे पूर्ण रूप लिहा.
र) साहस पर्यटन म्हणजे काय?
ल) पर्यटन मार्गदर्शकाची दोन कार्ये सांगा.
व) पर्यटनात रस्ते वाहतूकीचे दोन फायदे सांगा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन) [18]
- अ) पर्यटनाचे महत्व सांगा.
ब) पर्यटन व पावसाळाऋतू
क) 'पर्यटन सुलभता' यावर टिप लिहा.
ड) वन्यजीव पर्यटन

- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [16]
- अ) पर्यटनात भूगोलाची भूमिका विषद करा.
 - ब) प्रवास कालावधीच्या अधारे पर्यटनाचे वर्गिकरण करा.
 - क) पर्यटन विकासात राजकीय घटकांची भूमिका स्पष्ट करा.

- प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक) [20]
- अ) पर्यटन विकासावर परिणाम करणाऱ्या सामाजिक व सांस्कृतिक घटकांचे वर्णन करा.
 - ब) पर्यटनात प्रवासी व पर्यटन संस्थांचे महत्व सविस्तर लिहा.

munotes.in

[5961]-595

T.Y. B.A.

MARATHI (मराठी)

सामान्य स्तर अभ्यासपत्रिका नियमित अभ्यासक्रम

भाषिक कौशल्य विकास आणि आधुनिक मराठी साहित्य प्रकार : प्रवासवर्णन

(CC-1E) (CBCS) (2019 Pattern) (Semester-V) (35023)

अभ्यासक्रम : 1) मुद्रित माध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये

2) प्रवासवर्णन साहित्यप्रकार तात्त्विक विवेचन

3) तीन मुलांचे चार दिवस (प्रवासवर्णन)

लेखक : आदर्श पाटील, विकास वाळके, श्रीकृष्ण शेवाळे

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांपर्यंत लिहा.

[15]

अ) वृत्तलेखाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) सदरलेखनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

क) प्रवासवर्णनामागील प्रेरणा थोडक्यात विशद करा.

ड) ऐतल म्हणजे काय?

इ) सलवा जुडुम म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा.

[20]

अ) अग्रलेखाचे प्रकार थोडक्यात स्पष्ट करा.

ब) परीक्षण म्हणजे काय? ते सांगून परीक्षणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

क) 'प्रवासवर्णन' या वाङ्मय प्रकाराची वैशिष्ट्ये लिहा.

P.T.O.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांपर्यंत लिहा.

[20]

- अ) 'प्रवास: समृद्ध करणारा' मधील प्रवासाचे वर्णन करा.
- ब) आदिवासी भागातील नक्षलवादाविषयी मुलांना आलेल्या अनुभवाचे वर्णन करा.
- क) भारताच्या व्यवस्थेबद्दल 'कन्ना मडावी' यांनी कोणते विचार स्पष्ट केले आहेत?

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तरे 300 शब्दांपर्यंत लिहा.

[15]

- अ) 'तीन मुलांचे चार दिवस' या प्रवासवर्णनात आलेल्या व्यक्तीरेखांचे वर्णन करा.
- ब) 'तीन मुलांचे चार दिवस' या प्रवासवर्णनातील आदिवासी लोकांच्या संस्कृतीबद्दल सविस्तर माहिती लिहा.

munotes.in

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PA-4281

[Total No. of Pages : 2

[5961]-701

T.Y.B.A.

ECONOMICS (Skill Enhancement Course)

SEC - 2C : Business Management - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (35154)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Answers should be precise and to the point.*
- 4) *Draw neat daigrams wherever necessary.*

Q1) Answer any one question of the following: [10]

- a) What is meant by management? Explain the scope of management by saying.
- b) State the characteristics of management.

Q2) Answer any one question of the following: [10]

- a) What is meant by business planning? Explain the nature of planning by saying.
- b) Explain the steps in decision making process.

Q3) Write a note on any one of the following: [5]

- a) Advantages of Make in India.
- b) Mudra Loans

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PA-4281

[5961]-701

T.Y.B.A.

ECONOMICS (Skill Enhancement Course)

SEC - 2C : Business Management - I

(2019 Pattern) (Semester - V) (35154)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडवा.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) उत्तरे नेमकी मुद्देसुद असावित.
4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) खालील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [10]

- अ) व्यवस्थापन म्हणजे काय? हे सांगून व्यवस्थापनाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
ब) व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 2) खालील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [10]

- अ) व्यावसायिक नियोजन म्हणजे काय? हे सांगून नियोजनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) निर्णय प्रक्रियेतील टप्पे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एकावर टीप लिहा : [5]

- अ) मेक इन इंडियाची फायदे
ब) मुद्रा कर्ज योजना

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4282

[Total No. of Pages : 2

[5961]-703

T.Y. B.A. (Semester - V)

YOGVIDYA (योगविद्या)

(2019 Pattern) (35243)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instruction to the candidates :

All questions must be resolved.

Q1) Answer any five of the following questions in one sentence. [5]

- What is Pratyahar?
- Explain the definition of yoga?
- Which Bandhas is applied to the abdomen?
- What is the ultimate goal of Ashtanga Yoga?
- How many Yam and What are they?
- What is the basic text of Yoga?
- Name the comfortable Asanas?

Q2) Write the short notes (Any two) [10]

- Vaman Dhauti.
- Nadishodhan.
- Halasana.

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. [20]

- Explain the difference between traditional yoga and practical yoga and its importance?
- Explain the concept of spiritual health?
- Explain the importance of Vipassana?

Q4) Answer any one of the following questions in detail. [15]

- Explain the importance of Shuddhikriyas by its names?
- Explain the importance of yoga in the development of sports?

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PA-4282

[5961]-703
T.Y. B.A. (Semester - V)
YOGVIDYA (योगविद्या)
(2019 Pattern) (35243)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एक वाक्यात उत्तरे द्या. [5]
- अ) प्रत्याहार म्हणजे काय?
 - ब) योगाची व्याख्या सांगा.
 - क) पोटाच्या ठिकाणी केला जाणारा बंध कोणता?
 - ड) अष्टांगयोगाचे अंतिम ध्येय कोणते?
 - इ) 'यम' किती व कोणते?
 - फ) योगावरील प्रमाण भुत ग्रंथ कोणता?
 - य) आरामदायी आसनाचे नाव सांगा.
- प्रश्न 2) टिपा द्या. [10]
- अ) वमन धौती.
 - ब) नाडी शोधन.
 - क) हलासन.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या. [20]
- अ) व्यवहारिक योग व पारंपारिक योग फरक स्पष्ट करून महत्त्व सांगा.
 - ब) अध्यात्मिक आरोग्य संकल्पणा स्पष्ट करा.
 - क) विषयविषयी माहिती सांगा.
- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर द्या. [15]
- अ) शुद्धिक्रियांची नावे सांगून महत्त्व विषद करा.
 - ब) क्रिडाक्षेत्राच्या विकासात योगाचे योगदान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PA-4283

[Total No. of Pages : 3

[5961]-704

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

CC-2E, AMG - 5 : Real Analysis - I

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - V) (35344)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any Five of the following :

[10]

- a) Express the following statement using quantifiers:

$$\lim_{n \rightarrow \infty} s_n = L$$

- b) If $A, B \subseteq \mathbb{R}$ with $A = \{x : x \geq 5\}$ and $B = \{x : x \geq 10\}$ then determine the set A/B .

- c) Using ϵ - N definition of limit of a sequence, prove that $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n^2} = 0$.

- d) Give an example of sequence of real number $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ which is not bounded

but for which $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{s_n}{n} = 0$.

- e) Test the convergence of $\sum_{n=1}^{\infty} 5^{\frac{1}{n}}$.

- f) Define Cauchy sequence of real numbers.

- g) Find $\liminf s_n$ and $\limsup s_n$ of the sequence $\{s_n\}_{n=1}^{\infty} = \left\{ \sin\left(\frac{n\pi}{2}\right) \right\}_{n=1}^{\infty}$.

P.T.O.

Q2) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Prove that the set of all sequences on the set $\{0,1\}$ is uncountable.
- b) Prove that $A \wedge B$ is logically equivalent to $\sim((\sim A) \vee (\sim B))$.
- c) For any three sets A, B, C prove that $A \cup (B \cap C) = (A \cup B) \cap (A \cup C)$.
- d) If $f(x) = e^{5x}$ and $g(x) = \cos x$ then prove that f is one to one but not on to and g is neither one to one nor on to.
- e) If $f:A \rightarrow B$ and $A_1, A_2 \subseteq A$ then prove that $f(A_1 \cap A_2) \subseteq f(A_1) \cap f(A_2)$.
- f) Prove that the subset of a countable set is countable.

Q3) Attempt any Four of the following :

[20]

- a) Suppose $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ is sequence of positive real numbers and $0 < x < 1$.
If $s_{n+1} < xs_n, n=1,2, \dots$ then prove that $\lim_{n \rightarrow \infty} s_n = 0$.
- b) Prove that if $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{s_n}{n} = L \neq 0$ then $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ is not bounded.
- c) If $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ and $\{t_n\}_{n=1}^{\infty}$ are two sequences of real number such that $\lim_{n \rightarrow \infty} s_n = L$ and $\lim_{n \rightarrow \infty} t_n = M$ then prove that $\lim_{n \rightarrow \infty} (s_n t_n) = LM$.
- d) If $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ is a convergent sequence of real numbers then prove that $\lim_{n \rightarrow \infty} \sup s_n = \lim_{n \rightarrow \infty} s_n$.
- e) Let $s_1 = \sqrt{2}$ and $s_{n+1} = \sqrt{2} \sqrt{s_n}$ for $n \geq 1$. Prove that $\{s_n\}_{n=1}^{\infty}$ is convergent.
- f) Test the convergence of the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n!}$.

Q4) Attempt any Two of the following :

[20]

a) If $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ is a sequence of positive real numbers such that

i) $a_1 \geq a_2 \geq a_3 \geq \dots a_n \geq a_{n+1} \geq \dots$ and

ii) $\lim_{n \rightarrow \infty} a_n = 0$,

then prove that the alternating series $\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^{n+1} a_n$ is convergent.

b) Define the class ℓ^2 of sequences. State and prove the Minkowski inequality.

c) If $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ is a nonincreasing sequence of positive real numbers then

prove that the series $\sum_{n=1}^{\infty} 2^n a_{2^n}$ and $\sum_{n=1}^{\infty} a_n$ converge or diverge together.

d) i) Prove that if $a_1 + a_2 + \dots$ converges to s then $a_2 + a_3 + \dots$ converges to $s - a_1$.

ii) Show that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n(\log n)^2}$ is convergent.

